
Zitting 1982–1983

17 555

Kabinetsformatie 1982

Nr. 7

BRIEF VAN DE KABINETSINFORMATEUR

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 30 oktober 1982

Daartoe gemachtigd door Hare Majesteit de Koningin doe ik u hierbij toekomen het verslag van mijn informatiewerkzaamheden.

Met gevoelens van hoogachting,
W. Scholten

VERSLAG VAN DE INFORMATIEWERKZAAMHEDEN VAN MR. W. SCHOLTEN

Aan de Koningin

's-Gravenhage, 30 oktober 1982

Op 1 oktober 1982 hebt U mij verzocht een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden om op korte termijn te komen tot de vorming van een kabinet, dat zal mogen rekenen op een vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal.

Op grond van het door de informateur dr. J. A. van Kemenade aan U uitgebrachte eindverslag d.d. 30 september 1982 en mede gelet op de door de fractievoorzitters aan U op 1 oktober 1982 uitgebrachte adviezen, ben ik tot de conclusie gekomen in de eerste plaats een onderzoek te moeten instellen naar de mogelijkheid tot vorming van een kabinet van C.D.A. en V.V.D., mogelijk met D'66.

Op maandagochtend 4 oktober 1982 te 9.00 uur respectievelijk 10.15 uur heb ik de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D., drs. R. F. M. Lubbers en drs. E. H. T. M. Nijpels, ontvangen en hun de vraag voorgelegd of zij, gelet op het door mij gekozen uitgangspunt, bereid waren in positieve zin en dus constructief aan een zodanig onderzoek mede te werken. Voorts heb ik hun expliciet de vraag gesteld of naar hun oordeel D'66 bij dat onderzoek zou moeten worden betrokken.

Beide fractievoorzitters hebben beide vragen positief beantwoord. Ook mijn daarop volgend gestelde vraag of zij bereid waren daarbij in het bijzonder acht te slaan op de passage in de aan mij verleende opdracht, te weten «op korte termijn», werd door hen bevestigend beantwoord.

Daarna heb ik te 11.30 uur de fractievoorzitter van D'66, mr. L. J. Brinkhorst, gevraagd of zijn fractie bereid was in positieve en in constructieve zin mede te werken aan een onderzoek tot vorming van een kabinet van C.D.A., V.V.D. en D'66. Daarbij heb ik hem medegedeeld dat zowel C.D.A. als V.V.D. positief stonden tegenover een deelname van D'66 aan een zodanig kabinet.

De fractievoorzitter van D'66 deelde mij mede mijn vraag niet direct te kunnen beantwoorden en vroeg tijd voor nader politiek beraad met zijn fractie. Wij spraken af, gelet op het door mij voor die dag opgestelde werkschema, dat hij mij de uitkomst van dat beraad uiterlijk te 16.00 uur zou mededelen. Te 15.00 uur ontving ik met een mondelinge toelichting een brief van de heer Brinkhorst die ik, evenals mijn antwoord op die brief, als bijlagen 1 en 2 bij dit eindverslag heb gevoegd.

Te 12.45 uur heb ik de fractievoorzitter van de P.v.d.A., drs. J. M. den Uyl, ontvangen en hem medegedeeld welke de uitgangspunten waren voor het begin van mijn informatie-arbeid.

Met instemming van de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. heb ik op 4 oktober twee werkgroepen geïnstalleerd, respectievelijk onder leiding van drs. G. M. V. van Aardenne en drs. W. J. Deetman.

De eerste werkgroep, werkgroep A, kreeg tot opdracht:

«aan te geven welke wijzigingen, c.q. aanvullingen op hoofdpunten noodzakelijk worden geacht voor wat betreft het in de begroting 1983 neergelegde financieel-sociaal-economische beleid. Bij eventuele voorstellen voor méér-ombuigingen dienen daaraan concrete op korte termijn te realiseren oplossingen te worden toegevoegd. In het bijzonder ware aandacht te schenken aan het voor 1983 te voeren inkomensbeleid. In de mate waarin de beoordeling wat men voor 1983 wil betekenis heeft voor afspraken ter zake van de 4-jarige periode, kunnen voorstellen voor zodanige afspraken in het rapport worden opgenomen.

De tweede werkgroep, werkgroep B, kreeg tot opdracht:

«aan te geven welke knelpunten er tussen de fracties bestaan op het terrein van de welzijnspolitiek in ruime zin en welke oplossing daarvoor wordt voorgesteld. Daarbij waren in ieder geval te behandelen de proble-

matiek van het voortgezet onderwijs, het particulier initiatief, het bijzonder onderwijs, het media- en informatiebeleid, bijstand en eigen woning en de Kaderwet Specifiek Welzijn».

Met de heren Lubbers en Nijpels heb ik de daarop volgende dagen vraagstukken met betrekking tot vrede en veiligheid, alsmede een groot aantal andere onderwerpen besproken.

Inmiddels voerde ik ook gesprekken met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, de voorzitter van de Emancipatieraad, de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad, de president van De Nederlandsche Bank en met een delegatie van de Raad van Kerken.

Voorts voerde ik gesprekken met de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie en met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking over aangelegenheden betrekking hebbende op hun beleidsterreinen.

Met de waarnemend gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen heb ik van gedachten gewisseld over de behartiging van de Nederlands-Antilliaanse aangelegenheden door een nieuw te vormen kabinet.

Voorts heb ik een onderhoud gehad met de Regeringscommissaris Reorganisatie Rijksdienst.

Op zaterdag 9 oktober heeft werkgroep B rapport aan de fractievoorzitters uitgebracht en mij ter kennisneming een afschrift aangeboden. Op dinsdag 12 oktober heeft werkgroep A haar werkzaamheden afgerond. De inhoud van beide rapporten vormde vervolgens onderwerp van bespreking met de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D.. Deze besprekingen resulteerden in een aantal kanttekeningen hunnerzijds bij beide rapporten.

Tijdens de besprekingen zijn de voorzitters van de fracties tot de conclusie gekomen dat het aanbeveling zou verdienen aan het te vormen kabinet de instelling van een «adempauze» in overweging te geven. Hoofdelementen van een zodanige adempauze zouden kunnen zijn een tijdelijke bevrozing van inkomens en prijzen, ook die van de overheid, op het peil dat begin december 1982 zal zijn bereikt, alsmede opschorting respectievelijk andere vormgeving van beleidsvoornemens van de regering die voor de koopkracht van betekenis zijn.

Bij brief van 19 oktober 1982 heb ik aan de fracties van de beide partijen in de Tweede Kamer een concept-regeerakkoord met bijlagen aangeboden (bijlage 3). In mijn brief aan de fracties heb ik voorts de aanbeveling opgenomen met betrekking tot de zogenaamde adempauze. Ik heb de fracties verzocht mij op 21 oktober 1982 te 14.00 uur mede te delen of zij het politieke oordeel van hun voorzitters, dat op basis van de in mijn brief ontvouwd gedachte en de bijgevoegde stukken tot de vorming van een parlementair kabinet met deelname van de door hen vertegenwoordigde fracties kan worden overgegaan, deelden. Bij afzonderlijke brief aan de fractievoorzitter van D'66 in de Tweede Kamer heb ik het oordeel van zijn fractie gevraagd over deze stukken en hem in het bijzonder verzocht mede te delen of zijn fractie bereid was op basis daarvan positief en dus in constructieve zin mede te werken aan de vorming van een parlementair kabinet C.D.A.-V.V.D.-D'66. De fractievoorzitter van D'66 heeft namens zijn fractie deze vraag op 21 oktober 1982 in negatieve zin beantwoord (bijlagen 4 en 5).

De fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. hebben mij op dezelfde dag namens hun fracties medegedeeld dat, mede kennis genomen hebbende van de tot mij gerichte brief van de fractievoorzitter van D'66 van 21 oktober, de politieke wil van hun beide fracties gericht is op de vorming van een parlementair kabinet C.D.A./V.V.D. De vraag of op basis van de bij mijn brief van 19 oktober gevoegde stukken tot de vorming van een zodanig kabinet kan worden overgegaan, beantwoordden de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. nog niet bevestigend, respectievelijk wel bevestigend, mits

een aantal wijzigingen, respectievelijk verhelderingen mogelijk zouden blijken. Naar het oordeel van beide fractievoorzitters behoefde een aantal problemen nog een nadere bespreking. De gedachte met betrekking tot de z.g. adempauze werd in beide fracties, aldus hun voorzitters, in beginsel positief ontvangen.

Op 20 oktober en volgende dagen heb ik met beide fractievoorzitters besprekingen gevoerd over voorstellen tot wijziging van het concept-regeerakkoord en van de kantttekeningen bij de rapporten van de werkgroepen A en B.

Op dinsdag 26 oktober 1982 hebben beide fractievoorzitters onder mijn leiding de besprekingen afgerond over de inhoud van het gewijzigde concept-regeerakkoord met de daarbij gevoegde kantttekeningen bij de rapporten van beide werkgroepen. De fractievoorzitter van het C.D.A. stelde prijs op voorlegging van de stukken aan zijn fractie.

Op 27 oktober heeft hij mij medegedeeld, dat de fractie van het C.D.A. in de Tweede Kamer bevestigend antwoordt op mijn vraag, of op basis van deze stukken tot de vorming van een kabinet C.D.A./V.V.D. kan worden overgegaan.

De fractievoorzitter van de V.V.D. heeft namens zijn fractie deze vraag eveneens bevestigend beantwoord.

Het regeerakkoord met bijbehorende stukken is als bijlage 6 bij dit eindverslag gevoegd.

Gedurende deze dagen heeft de minister van Financiën mij in een gesprek geïnformeerd over enige technische aspecten, verbonden aan de voornemens op financieel terrein van het demissionaire kabinet per 1 januari 1983.

Ik heb vervolgens op 27 oktober en volgende dagen de verdeling van de ministersposten en van de functies van staatssecretarissen alsmede de departementale indeling met fractievoorzitters besproken.

De fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. hebben tegenover mij verklaard dat naar hun oordeel de verdeling van ministersposten als volgt zou dienen te geschieden:

1. Minister President, Minister van Algemene Zaken	C.D.A.
2. Minister van Buitenlandse Zaken	C.D.A.
3. Minister van Justitie	V.V.D.
4. Minister van Binnenlandse Zaken	V.V.D.
5. Minister van Onderwijs en Wetenschappen	C.D.A.
6. Minister van Financiën	C.D.A.
7. Minister van Defensie	C.D.A.
8. Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne	V.V.D.
9. Minister van Verkeer en Waterstaat	V.V.D.
10. Minister van Economische Zaken	V.V.D.
11. Minister van Landbouw en Visserij	C.D.A.
12. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	C.D.A.
13. Minister van Welzijn en Volksgezondheid	C.D.A.
14. Minister voor Ontwikkelingssamenwerking	V.V.D.

De fractievoorzitters hebben voorts afgesproken dat de staatssecretariaten als volgt verdeeld worden:

1. Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, belast met Europese Zaken	V.V.D.
2. Staatssecretaris van Justitie	C.D.A.
3. Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, belast met Financiën Binnenlands Bestuur en Decentralisatie	C.D.A.
4. Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, belast met het basisonderwijs	C.D.A.

6. Staatssecretaris van Financiën, belast met fiscale aangelegenheden	V.V.D.
7. Staatssecretaris van Defensie, belast met materiële zaken	C.D.A.
8. Staatssecretaris van Defensie, belast met personele zaken	V.V.D.
9. Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne, belast met volkshuisvesting en stadsvernieuwing	C.D.A.
10. Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne, belast met ruimtelijke ordening dan wel milieuhygiëne	V.V.D.
11. Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat	V.V.D.
12. Staatssecretaris van Economische Zaken, belast met het midden- en kleinbedrijf	C.D.A.
13. Staatssecretaris van Economische Zaken, belast met de buitenlandse handel	V.V.D.
14. Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, belast met de sociale zekerheid	C.D.A.
15. Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, belast met emancipatie	V.V.D.
16. Staatssecretaris van Welzijn en Volksgezondheid, belast met volksgezondheid	C.D.A.

Naar het oordeel van de fractievoorzitters dient het minderhedenbeleid behartigd te worden door een minister, te weten de minister van Binnenlandse Zaken.

Fractievoorzitters hebben tegenover mij uitgesproken dat zij bereid zijn, indien de keuze en/of de beschikbaarheid van personen in de periode van de formatie van het beoogde kabinet daartoe aanleiding geeft, in onderling overleg wijziging in deze verdeling van portefeuilles en functies van respectievelijk ministers en staatssecretarissen te aanvaarden.

Bij gebreke van overeenstemming over een voorstel tot wijziging blijft de hierboven omschreven verdeling onverkort gelden.

Fractievoorzitters zijn van oordeel dat er belangrijke argumenten zijn om met betrekking tot het milieubeleid een aantal breukvlakken tussen de betrokken ministeries te verminderen. Tussen de milieuproblematiek en het beleidsterrein van ruimtelijke ordening bestaan sterke verbanden. Een samenhangend beleid zal worden bevorderd door beide terreinen onder de leiding van één minister, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne, te brengen. Ook de coördinatie van het milieubeleid met andere departementen en de voorbereiding van de besluitvorming van de ministerraad zal ten zeerste gediend zijn met een herindeling op dit terrein, zodat bij voorbeeld een einde komt aan de situatie dat de onderraad voor Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne twee coördinerende ministers kent.

Met betrekking tot Volksgezondheid ligt naar het oordeel van de fractievoorzitters dan een overgang naar een nieuw te vormen departement van Welzijn en Volksgezondheid voor de hand, dat in de plaats komt van het huidige ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De laatste jaren is immers in toenemende mate de samenhang gegroeid tussen volksgezondheid en het directoraat-generaal voor Maatschappelijke Ontwikkeling bij Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

Gegroeid zijn, aldus fractievoorzitters, ook de argumenten om de Bijstandswet onder de minister te brengen die de sociale zekerheid in zijn portefeuille heeft. De samenhang op het terrein van de sociale voorzieningen kan op deze wijze worden versterkt met name voor wat betreft wetgeving en beleidsuitvoering.

Ten slotte stelt zich de vraag of de z.g. groene sector binnen Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk niet te veel in de verdrukking zit en of ook daar het aantal breukvlakken met name tussen Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Landbouw en Visserij niet te groot is. Om dit complex van redenen is het,

naar het oordeel van fractievoorzitters, noodzakelijk te overwegen onder welk departement de hoofddirectie Natuurbehoud en Openluchtrecreatie het beste tot zijn recht kan komen.

Het zal duidelijk zijn dat over een dergelijke belangrijke reorganisatie van de rijksdienst besloten moet worden in een kabinetsformatie; anders scheidt men onzekerheid voor een periode van jaren.

Evenzeer moet duidelijk zijn dat de uitwerking van bovengenoemde herindelingen met grote zorgvuldigheid moet plaatshebben. Deze uitwerking zal dienen te geschieden door de minister van Binnenlandse Zaken, die daartoe overleg voert met betrokkenen. Daarbij zal tevens grote aandacht worden gegeven aan rechtspositionele vraagstukken.

Uiteindelijk zal het te vormen kabinet, zo oordelen fractievoorzitters, uiterlijk per 1 januari 1983 ter zake van deze uitwerking definitief beslissen.

Met fractievoorzitters heb ik voorts een aantal urgente competentiekwesties besproken respectievelijk tussen de minister van Financiën en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en tussen de minister van Onderwijs en Wetenschappen en de minister van Economische Zaken. Op beide punten hebben fractievoorzitters overeenstemming bereikt. De inhoud daarvan is opgenomen in bijlagen 7 en 8.

Voorts heb ik met fractievoorzitters de taakafbakening van een te benoemen staatssecretaris voor Buitenlandse Handel besproken. De tussen hen overeengekomen uitgangspunten van deze taakafbakening zijn opgenomen in bijlage 9.

Fractievoorzitters hebben met betrekking tot de te benoemen minister voor Nederlands-Antilliaanse Zaken tegenover mij verklaard, dat deze taak niet functioneel dient te worden gekoppeld aan een bepaalde post in het te vormen kabinet. Ter zake zal, gelet op de persoon en beschikbare tijd een beslissing worden genomen, en er zal naar worden gestreefd, dat deze post zo enigszins mogelijk niet zal worden vervuld door de minister van Financiën dan wel door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

Fractievoorzitters hebben met betrekking tot de coördinatie op ministerieel niveau uitgesproken een drastische sanering in de ongeveer 70 taken, waarvoor coördinerende bewindspersonen zijn aangewezen, geboden te achten. Zij gaan daarbij uit van het advies van de stuurgroep Reorganisatie Rijksdienst, uitgebracht ten behoeve van de kabinetsformatie 1982. Zij achten voorts een selectief en beperkt gebruik van het instituut projectbewindslieden geboden. Het nieuwe kabinet zal binnen 3 maanden dienen na te gaan, welke van de bestaande projecten zullen worden voortgezet.

Gelet op mijn bevindingen ben ik van oordeel, dat thans tot formatie van een kabinet van C.D.A. en V.V.D. kan worden overgegaan. Met instemming van de voorzitters van beide fracties in de Tweede Kamer, moge ik U in overweging geven een vooraanstaand politicus uit het C.D.A. tot formateur van zodanig kabinet te benoemen.

Dit verslag over de informatie wil ik besluiten met U dank te zeggen voor het vertrouwen dat U blijkens het verlenen van de opdracht in mij stelde en dat, evenzeer als de vele gesprekken welke ik met U mocht voeren om U op de hoogte te stellen van het verloop van de werkzaamheden, mij schraagde in mijn streven om het onderzoek op korte termijn met een positief resultaat af te sluiten.

Met gevoelens van hoge achting,
W. Scholten

D'66-FRACTIE

Aan de informateur mr. W. Scholten

's-Gravenhage, 4 oktober 1982

Zeer geachte heer Scholten,

U hebt mij hedenmorgen de vraag gesteld of D'66 bereid is positief en dus in constructieve zin de mogelijkheid van een C.D.A./V.V.D./D'66-kabinet te onderzoeken. U verwachtte hierop een antwoord, alvorens met mij überhaupt de te volgen procedure voor eventuele onderhandelingen aan de orde te stellen. Ik ben van mening, dat dit een ongebruikelijke gang van zaken is. Voor zover mij bekend, is een dergelijke vraagstelling tijdens eerdere informaties in die zin niet aan de orde geweest. Uiteraard wenst ook D'66 dat zo spoedig mogelijk een nieuw kabinet tot stand komt, maar dat neemt niet weg, dat voor een evenwichtig oordeel over een zo algemeen gestelde vraag meer gegevens noodzakelijk zijn.

Het is u bekend dat D'66 altijd tot een constructief overleg bereid is, maar gezien de reactie van de C.D.A.-fractie tijdens de informatie-Van Kemenade en de politieke en inhoudelijke opstelling van de V.V.D. tot nu toe, is het mij niet mogelijk op dit ogenblik positief op uw vraag te antwoorden.

Onbevredigend is, dat in de thans ontstane situatie geen inhoudelijke toetsing kan plaatsvinden van een aantal voor D'66 wezenlijke elementen van regeringsbeleid. Ik denk daarbij aan essentiële zaken als de koppel van minimumlonen aan minimumuitkeringen, een aanpak van het sociaal-economisch beleid volgens het plan-Schouten, het te voeren inkomensbeleid, alsmede een actief veiligheidsbeleid dat plaatsing van nieuwe kernwapens in Nederland kan voorkomen.

Mocht bij C.D.A. en V.V.D. behoefte bestaan aan een eindoordeel van D'66 op de door u gestelde vraag, dan verzoek ik u aan mijn fractie een eerste concept-akkoord voor een regeerprogramma ter beoordeling voor te leggen.

Met de meeste hoogachting,
L. J. Brinkhorst

Aan de heer mr. L. J. Brinkhorst, fractievoorzitter van D'66

's-Gravenhage, 4 oktober 1982

Zeer geachte heer Brinkhorst,

Het eindverslag van de informateur dr. J. A. van Kemenade bevatte de volgende passage: «Mijn onderzoek heb ik vervolgens gericht op de mogelijkheid van vorming van een kabinet C.D.A./V.V.D./D'66, dan wel C.D.A./V.V.D. De fractievoorzitter van D'66 heeft mij medegedeeld dat, gelet op de congresuitspraak van zijn partij en gelet op de programmatische verschillen tussen C.D.A. en V.V.D. enerzijds en D'66 anderzijds, de kans op steun van D'66 aan een dergelijk kabinet als zeer gering moet worden aangemerkt.»

Hedenmorgen heb ik u, nadat de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. mij hadden verzekerd daarop ook hunnerzijds prijs te stellen, waarbij van de zijde van het C.D.A. onder meer is gewezen op de politieke geschiedenis van het laatste halfjaar, de vraag gesteld of D'66 bereid is positief en dus in constructieve zin de mogelijkheid van een C.D.A./V.V.D./D'66-kabinet te onderzoeken.

U hebt mij thans schriftelijk doen weten dat het u niet mogelijk is op dit ogenblik positief op mijn vraag te antwoorden, gezien de reactie van de C.D.A.-fractie tijdens de informatie-Van Kemenade en de politieke en inhoudelijke opstelling van de V.V.D. tot nu toe.

Ik moet thans volstaan met deze politieke beslissing van uw fractie als een gegeven te aanvaarden. Dit betekent dat ik mijn programmatische besprekingen morgen zal aanvangen zonder u daarvoor uit te nodigen of overigens uw fractie daarin te betrekken.

Naar aanleiding van het in de laatste alinea van uw brief vervatte verzoek, dat ik heb voorgelegd aan de fractieleiders van C.D.A. en V.V.D., deel ik u mede dat op het moment dat voorstellen zullen worden gepubliceerd en aan de fracties zullen worden voorgelegd, ook het oordeel van uw fractie op prijs wordt gesteld.

W. Scholten

Aan de fracties van C.D.A. en V.V.D.

's-Gravenhage, 19 oktober 1982

Op vrijdag 1 oktober 1982 heb ik van Hare Majesteit de Koningin de opdracht ontvangen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden om op korte termijn te komen tot de vorming van een kabinet, dat zal mogen rekenen op een vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal. Op grond van het door de informateur dr. J. A. van Kemenade uitgebracht eindrapport en mede gelet op de door de fractievoorzitters op 1 oktober 1982 aan Hare Majesteit de Koningin uitgebrachte adviezen, ben ik tot de conclusie gekomen dat ik in de eerste plaats een onderzoek zou moeten instellen naar de mogelijkheid tot vorming van een kabinet van C.D.A. en V.V.D., mogelijk met D'66.

Ik heb op maandagochtend 4 oktober 1982 te 9.00 uur respectievelijk 10.15 de fractievoorzitters van C.D.A. en V.V.D. ontvangen en hun de vraag voorgelegd of zij, gelet op het door mij gekozen uitgangspunt, bereid waren in positieve zin en dus constructief aan een zodanig onderzoek mede te werken. Voorts heb ik hun expliciet de vraag gesteld of naar hun oordeel D'66 bij dat onderzoek zou moeten worden betrokken. Beide fractievoorzitters hebben beide vragen positief beantwoord. Ook op mijn daarop volgend gestelde vraag of zij bereid waren daarbij in het bijzonder acht te slaan op de passage in de aan mij verleende opdracht, te weten «op korte termijn», werd door hen bevestigend beantwoord. Daarna heb ik te 11.30 uur de fractievoorzitter van D'66 gevraagd of zijn fractie bereid was in positieve en in constructieve zin mede te werken aan een onderzoek tot vorming van een kabinet van C.D.A., V.V.D. en D'66. Daarbij heb ik hem medegedeeld dat zowel C.D.A. als V.V.D. positief stonden tegenover een deelname van D'66 aan een zodanig kabinet. De fractievoorzitter van D'66 deelde mij mede mijn vraag niet direct te kunnen beantwoorden en vroeg tijd voor nader politiek beraad met zijn fractie. Wij spraken af, gelet op het door mij voor die dag opgestelde werkschema, dat hij mij de uitkomst van dat beraad uiterlijk te 16.00 uur zou mededelen. Te 15.00 uur ontving ik met een mondelinge toelichting een brief die ik als bijlage aan deze brief heb toegevoegd alsmede mijn antwoord op die brief. Te 12.45 uur heb ik de fractievoorzitter van de P.v.d.A., drs. J. M. den Uyl, ontvangen en hem medegedeeld welke de uitgangspunten waren voor het begin van mijn informatie-arbeid.

Vervolgens heb ik met de voorzitters van uw fracties afspraken gemaakt over de te volgen werkwijze. Als resultaat van die afspraken heb ik te 18.00 uur twee werkgroepen geïnstalleerd, waarvan opdracht en samenstelling eveneens als bijlage aan deze brief zijn toegevoegd. Voorts heb ik met de voorzitters van uw fracties afgesproken dinsdag 5 oktober 1982 te 9.00 uur onze besprekingen te beginnen. Wij hebben die besprekingen daarna voortgezet tot en met maandag 18 oktober 1982.

Als resultaat van dit gevoerde overleg kan ik u thans de volgende stukken aanbieden:

- a. een concept-regeerakkoord;
- b. de volledige tekst van de rapporten van de Werkgroepen A en B te zamen met de politieke kanttekeningen die de beide fractievoorzitters onder mijn leiding bij deze rapporten hebben opgesteld.

Bij de door de fractieleiders gekozen opzet van het regeerakkoord zij ter voorkoming van misverstand aangetekend dat uit de omstandigheid dat niet alle beleidsterreinen in dit regeerakkoord zijn behandeld niet mag worden afgeleid enig verschil in waardering bij de fractievoorzitters tussen de wèl en de niet behandelde onderwerpen. Een en ander heeft slechts deze betekenis, dat de fractievoorzitters er van zijn uitgegaan dat over de niet behandelde onderwerpen tussen hen geen politieke verschillen van inzicht behoeften te worden overbrugd, zodat zij geen behoefte hadden deze onderwerpen aan de orde te stellen.

Tijdens de besprekingen zijn de voorzitters van uw fracties ten slotte tot de conclusie gekomen dat het aanbeveling zou verdienen aan het te vormen kabinet in overweging te geven een gedachte, welke kort samengevat zou kunnen worden aangeduid met het woord «adempauze».

Op grond van de gesprekken die ik als informateur heb gevoerd en de daaruit voortgekomen informatie en alle overige beschikbare gegevens zijn de fractievoorzitters tot de conclusie gekomen dat de ontwikkeling van de werkloosheid en de zorgelijke toestand waarin de overheidsfinanciën verkeren, de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven voor de noodzaak plaatsen zich gezamenlijk diepgaand te beraden over het te voeren financieel en sociaal-economische beleid. Na zorgvuldige analyse van alle te nemen beslissingen en de daarvoor tot 1 januari 1983 beschikbare tijd zijn zij tot de slotsom gekomen dat, ook indien het thans beoogde kabinet op korte termijn tot stand zal komen, de problemen zo groot zijn, dat het ondenkbaar is dat het nieuwe kabinet voldoende tijd zal hebben met de sociale partners de daarbij naar voren komende essentiële zaken naar behoren te kunnen bespreken. In dit verband dient daarbij onder meer te worden gedacht dat begeleidende maatregelen in de wettelijke sfeer onder alle omstandigheden onontkoombaar lijken.

Voorts hebben zij overwogen dat in de gegeven situatie geen mogelijkheid onbenut mag blijven om de grote problemen waarvoor ons land en volk staan, in solidariteit aan te pakken.

Tegen deze achtergrond zijn zij tot de conclusie gekomen dat ernstig de mogelijkheid moet worden overwogen om op 31 december a.s., bij wijze van spreken, de klok voor enige maanden stil te zetten. De adempauze die daardoor zal ontstaan, zouden kabinet en sociale partners moeten benutten om de totale problematiek van de noodzakelijke sanering van overheidsfinanciën, van het weer op de been brengen van het bedrijfsleven, van de werkgelegenheid en van het inkomensbeleid in de volle breedte en diepte gezamenlijk door te spitten. Naar hun oordeel zal het de eerste taak van het nieuw te vormen kabinet moeten zijn om over de vraag of zulk een aanpak geboden is en zo ja welke concrete inhoud aan een zodanige adempauze moet worden gegeven een concreet standpunt in te nemen. In het debat over de regeringsverklaring zou de Tweede Kamer daarover dan een politiek oordeel kunnen uitspreken.

Hoofdelementen van een zodanige adempauze – waarover zeker het nodige overleg gevoerd zal worden – zouden dan kunnen zijn een tijdelijke bevrozing van inkomens en prijzen, ook die van de overheid, op het peil dat begin december 1982 zal zijn bereikt, alsmede opschorting respectievelijk andere vormgeving van beleidsvoornemens van de Regering die voor de koopkracht van betekenis zijn.

De wettelijke maatregelen die daarvoor nodig zijn, zullen niet mogen betekenen dat de rechten op de zogenaamde prijscompensatie in de c.a.o.'s worden geschrapt; slechts de effectuering daarvan zou voorshands tot het einde van de adempauze moeten worden opgeschort. Na het debat over de regeringsverklaring zou het nieuw gevormde kabinet aanstonds met de Stichting van de Arbeid overleg moeten openen over de uitvoering van de adempauze alsmede over de procedure welke moet worden gevolgd voor besprekingen als hierboven aangeduid. Bij dit overleg zal in het bijzonder aandacht moeten worden geschonken aan het onevenwichtige inkomensbeeld, dat zich in de Miljoenennota en Macro-Economische Verkenning voor 1983 aftekent en dat ook naar het oordeel van de fractievoorzitters wijziging behoeft.

De fractievoorzitters hebben ter afronding van hun besprekingen onder mijn leiding tegenover mij verklaard dat naar hun oordeel op basis van de in deze brief ontvouwde gedachten en de bij deze brief gevoegde stukken tot de vorming van een parlementair kabinet met deelnamen van de door hen vertegenwoordigde fracties kan worden overgegaan. Zij hebben voorts als vertrouwensmannen van hun fracties verklaard, dat hun politieke wil op de vorming van een zodanig kabinet is gericht.

Ik moge u thans vragen mij vóór donderdag 21 oktober 1982, te 14.00 uur, te willen mededelen of dit politieke oordeel van uw fractievoorzitters door uw fractie kan worden bevestigd.

Reeds thans wil ik uitdrukking geven aan mijn grote dank en waardering voor het vele werk dat, somtijds in een zeer kort tijdsbestek, door leden van uw fracties, in het bijzonder de leden van de Werkgroepen A en B, is verricht om op zo kort mogelijke termijn het voor de voorzitters van uw fracties mogelijk te maken tot een politieke stellingname als hiervoor aangegeven te komen.

Bij een bevestigend antwoord op de door mij gestelde vraag stel ik mij voor in de dagen daarna met uw fractievoorzitters nader te overleggen over vraagstukken van departementale indeling, onderlinge departementale competenties en zetelverdeling.

Een afschrift van deze brief met alle bijlagen heb ik heden verzonden aan de fractie van D'66 met het verzoek mij eveneens vóór donderdag 21 oktober 1982, te 14.00 uur, haar oordeel over deze stukken te geven en in het bijzonder mij te willen berichten of bij de fractie van D'66 de wens bestaat om op basis van deze stukken in positieve en dus constructieve zin te overleggen over de vorming van een parlementair kabinet C.D.A./V.V.D./D'66.

Met gevoelens van oprechte hoogachting,
W. Scholten

1. Vrede en veiligheid

- a. Nederland heeft voor het behoud van zijn politieke onafhankelijkheid en voor het handhaven van de democratische waarden gekozen voor samenwerking met Westerse democratieën.
- b. De NAVO is het hoofdinstrument van deze samenwerking, waarin het beleid van Nederland en van zijn bondgenoten is gericht op vrede, veiligheid en wapenbeheersing. Daarbij is de ontspanningspolitiek van wezenlijk belang.
- c. In een defensienota zal een volledige uiteenzetting worden gegeven van de politiek en strategie van oorlogvoorkoming en verdediging en de daarmee samenhangende problematiek met betrekking tot de verhouding tussen de conventionele bewapening en de kernbewapening. De defensienota 1983 legt een gezonde basis voor een toereikende defensie-inspanning voor de jaren 1984/1993. In deze nota zal een visie op een samenhangend kernwapenbeleid worden ontwikkeld. Het streven is erop gericht deze nota tijdig voor het aanbreken van het parlementaire jaar 1983-1984 uit te brengen.
- d. De Nederlandse Regering deelt de zorg over de toenemende bewapening, in het bijzonder de nucleaire bewapening in de wereld, welke zorg onder meer tot uitdrukking wordt gebracht door en binnen de kerken en door onderscheidene vredesbewegingen.
- e. Nederland zet zich met kracht in voor een actief veiligheidsbeleid dat minder dan nu afhankelijk is van de nucleaire bewapening.
- f. Het beleid is daarbij gericht op terugdringing in de bondgenootschappelijke verdediging van de nucleaire gevechtsveldwapens. Nederland heeft invoering van nieuwe gevechtsveldwapens afgewezen en heeft geen uitbreiding gegeven aan de bestaande. Met de bondgenoten wordt over de over dit onderwerp uit te brengen rapporten intensief overleg gepleegd.
- g. Bestaande nucleaire taken worden in afwachting van de in de defensienota te presenteren beleidsvisie gehandhaafd. Deze nota zal tevens ijkpunt zijn voor een beslissing over al dan niet plaatsing van kruisraketten in Nederland en voor het tijdstip waarop die beslissing wordt genomen. Zij zal onder meer een oordeel geven over de mate waarin de Geneefse onderhandelingen alsdan uitzicht bieden op de in de onderhandelingen nagestreefde vermindering van Russische kernwapens. Bij dit oordeel zal, gezien het belang wat Nederland hecht aan het bondgenootschap, het standpunt van onze bondgenoten over de voortgang van de onderhandelingen nadrukkelijk worden betrokken.
- h. Uit het vorenstaande vloeit voort dat de nucleaire taak van vliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht wordt voortgezet en dat een definitieve beslissing over deze taak pas kan worden genomen in het kader van de besluitvorming rondom het geheel van onze toekomstige nucleaire taken. Hetzelfde geldt voor de nucleaire taak van de Koninklijke Marine.
- i. Het dubbelbesluit van december 1979 is een feit en daarop zijn de onderhandelingen in Genève gebaseerd. Het welslagen van deze onderhandelingen vormt thans de centrale doelstelling.
- j. Daarom zal Nederland, zonder dat reeds nu een principebesluit tot al dan niet plaatsing van kruisraketten op zijn grondgebied wordt genomen, voorbereidingen treffen om de mogelijkheid van feitelijke plaatsing open te houden.

Een regeringsbeslissing over de te nemen operationele maatregelen wordt niet uitgevoerd dan nadat is gebleken dat de Staten-Generaal tegen die beslissing geen bezwaar heeft.

De defensiebegroting zal voor de jaren 1983–1986 in die voege in de noodzakelijke ombuigingen worden betrokken dat, in afwijking van de binnen het verband van de NATO afgesproken en door Nederland toegezegde reële stijging van 3%, een jaarlijkse accres van 2% zal worden gerealiseerd.

Een vaste afspraak is gewenst voor verdeling van de meerkosten, welke voortvloeien uit bestellingen die in het belang van industrie en werkgelegenheid tegen extra kosten in Nederland worden geplaatst. Deze regeling zou kunnen inhouden, dat zodanige meerkosten, bij bestellingen van meer dan 5 miljoen gulden, voor niet meer dan 10% ten laste van de Defensiebegroting worden gebracht.

2. Ontwikkelingssamenwerking

a. De economische problemen van ons land mogen niet op arme landen worden afgewenteld.

De begroting voor Ontwikkelingssamenwerking blijft op het huidige niveau (1,5% NNI) gehandhaafd.

Armoedebestrijding en verzelfstandiging blijven onverkort de hoofddoelstellingen van beleid.

b. De Nederlandse ontwikkelingssamenwerking zal moeten inspelen op de mogelijkheden en capaciteiten van de Nederlandse economie op zowel de korte als de lange termijn. Dit betekent dat Nederland in overleg met ontwikkelingslanden en andere donors zich meer moet concentreren op die terreinen waarop ons land bijzondere kennis en capaciteiten heeft.

c. De Nederlandse hulpinspanning moet meer worden gericht op arme landen wier sociaal-economisch beleid duidelijk op vooruitgang is gericht en waarmee een duurzame relatie kan worden opgebouwd, ten einde grotere doelmatigheid te bereiken. Voor een aantal landen die daarvoor in aanmerking komen wordt de bilaterale hulp uitgebreid en een verbreding van de ontwikkelingshulp nagestreefd. Naast doelgroepenbeleid, programma's ter verzelfstandiging van het ontvangland, waar mogelijk intensivering van de wederzijdse handel en grotere inschakeling van beider bedrijfsleven.

d. De huidige, gedeeltelijke binding van de Nederlandse hulp aan besteding in ons land wordt vooralsnog gehandhaafd. Ontbinding wordt nagestreefd in het kader van het donoroverleg. Verdere ontbinding dient niet ten koste te gaan van de Nederlandse werkgelegenheid. Prijs- en kwaliteitsverschillen die met hulpbinding samenhangen mogen evenwel de ontwikkelingslanden niet benadelen en dienen binnen aanvaardbare grenzen te blijven.

e. De Nederlandse bijdragen aan internationale organisaties worden vastgesteld op basis van de in deze organisaties gebruikelijke contributiesleutels; vrijwillige hogere bedragen worden o.a. getoetst aan de reële behoefte van ontwikkelingslanden, aan het gebleken succes van programma's en aan hun positieve effecten op de nationale economie.

f. De verhoging van het volume aan ontwikkelingshulp als gevolg van de statistische herschatting van het nationaal inkomen wordt vooralsnog beperkt tot 150 miljoen gulden per jaar. Dit extra bedrag wordt vooral aan de verbreding van de ontwikkelingsrelatie en aan ontwikkelingsrelevante exportbevordering besteed, onder voorwaarden gericht op effectieve armoedebestrijding en verzelfstandiging van ontwikkelingslanden. Daarbij is te denken aan gemengde kredieten, met name voor volkrijke arme

landen waarmee Nederland intensieve betrekkingen kan opbouwen (zie punt c). Binnen het plafond voor ontwikkelingshulp worden de middelen voor ontwikkelingsrelevante exporttransacties verruimd en de criteria versoepeld.

g. In de ontwikkelingssamenwerking dient de komende jaren de nadruk te worden gelegd op kwaliteitsverbetering van de projecten en programma's door grondiger voorbereiding, betere begeleiding, evaluatie en inspectie, ten einde de doelmatigheid van de armoedebestrijding te verhogen.

h. Wegens het zeer hoge financieringstekort dient de komende jaren het kasplafond voor ontwikkelingssamenwerking helaas gehandhaafd te blijven. De verlaging van het stuwmeer van nog niet-bestede ontwikkelingshulp zal geleidelijk moeten plaatsvinden.

i. Naast bi- en multilaterale samenwerking dient het particulier initiatief als derde kanaal bevorderd te worden. Vooral waar de intergouvernementele hulp weinig mogelijkheden biedt, ligt er een speciale taak voor de medefinancieringsorganisaties. De medefinancieringsorganisaties dienen rekening te houden met het buitenlands en ontwikkelingsbeleid van de Regering, om eventuele ernstige tegenstrijdigheden in het totale, externe beleid van ons land te voorkomen.

j. Voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten inzake ontwikkelingssamenwerking worden voortgezet. Het programma dient pluriform en draagvlakverbredend te zijn. Deze activiteiten worden geconcentreerd op de directe problematiek van armoede en sociaal-economische ontwikkeling. Waar projecten het buitenlands beleid of de ontwikkelingsdialoog van ons land met ontwikkelingslanden ernstig zouden kunnen verstoren, dient vooraf overleg met de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking plaats te vinden, waarbij niet voorbijgegaan kan worden aan de uiteindelijke politieke verantwoordelijkheid van de minister voor het resultaat van dit overleg.

k. De ontwikkelingsprojecten en programma's blijven veelvormig om aan de verscheidenheid van de problematiek der arme en armste landen recht te doen. Het beleid ter bescherming van de ecologische samenhangen in de Derde Wereld, de plattelandsontwikkeling, de versterking van de positie van de vrouw, alsmede de beperking van de bevolkingsgroei wordt geïntensiveerd. Voorts wordt meer nadruk gelegd op de ontwikkeling van inheemse energiebronnen in olie-invoerende landen.

l. Tezelfdertijd zal de samenhang en eenheid van het internationaal economisch beleid vergroot moeten worden, zowel door versterkte coördinatie tussen de betrokken departementen (met name Ontwikkelingssamenwerking, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Financiën, Landbouw en Visserij) als door integratie van programma's, projecten en maatregelen met betrekking tot individuele ontwikkelingslanden.

3. Zuid-Afrika

a. Als bijdrage aan de afschaffing van de apartheid en het onafhankelijk worden van Namibië blijft Nederland ijveren in de internationale wereld en met name bij de partners in de NAVO, EEG en Benelux, voor het opvoeren van de politieke en economische druk op Zuid-Afrika.

b. Op eigen verantwoordelijkheid door Nederland te treffen economische sancties mogen niet bij voorbaat worden uitgesloten. Wel dienen deze te worden getoetst aan bestaande volkenrechtelijke verplichtingen (voortvloei-

end onder meer uit EEG, Benelux en GATT) alsmede aan de economische effecten zowel voor Nederland als voor de economisch van Zuid-Afrika afhankelijke landen in de regio.

De desbetreffende interdepartementale studie zal zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk over drie maanden, zijn voltooid. Deze studie richt zich met name op:

- a. het deelnemen aan het bestaande vrijwillige olie-embargo;
- b. een investeringswet à la Zweden;
- c. importbeperkingen, bij voorbeeld ten aanzien van kolen.

c. Nederland zal door de VN aangenomen resoluties en aanbevelingen inzake Zuid-Afrika en Namibië nakomen voor zover ter zake geen uitdrukkelijk voorbehoud is gemaakt. Het gaat hierbij met name om een actieve naleving van het wapenembargo en het tegengaan van contacten met de Zuidafrikaanse overheid op het gebied van cultuur, wetenschap en sport.

d. Nederland onderhoudt met Zuid-Afrika die contacten die een positieve mogelijkheid bieden een bijdrage te leveren aan de bestrijding van de apartheidspolitiek. Maatschappelijke organisaties in Nederland worden in staat gesteld contacten te zoeken met en steun te verlenen aan overeenkomstige groepen die zich verzetten tegen het apartheidregime in Zuid-Afrika.

e. Humanitaire steun wordt verleend aan bewegingen die zich verzetten tegen de apartheidspolitiek, terwijl de slachtoffers van deze politiek, onder wie politieke vluchtelingen, worden gesteund.

f. Financiële steun aan de zogenaamde frontlijnstaten zal worden gecontinueerd; tevens is het beleid erop gericht deze steun te vergroten langs internationale weg, waaronder de EEG.

4. Europa

Nederland zet zich in voor de toetreding van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschap. Het Europese Parlement behoort meer zeggenschap te krijgen. In de Raden van Ministers moet het beslissen bij meerderheid van stemmen regel worden. Procedure-afspraken moeten het beroep op «vitale belangen» beperken. Versterking van het Europese Monetair Stelsel moet worden nagestreefd. De Europese Politieke Samenwerking moet worden uitgebouwd zonder dat dit afbreuk doet aan de Atlantische samenwerking.

Verbetering in het functioneren van de organen van de Europese Gemeenschap is van buitengewoon belang, ook voor de waarde van de eerstvolgende te houden Europese verkiezingen. De Nederlandse Regering zal zich inzetten voor die verbetering en voor de betrokkenheid van de Nederlandse bevolking bij de Europese verkiezingen.

De bestaande begrenzing van de eigen middelen van de Europese Gemeenschap mag aan haar verdere ontplooiing niet in de weg staan.

De Regering heeft de bereidheid om een uitbreiding van het takenpakket van de Gemeenschap onder ogen te zien, met bijbehorende verruiming van de financiële armslag, zowel ter wille van de ontwikkeling van een rationeel Europees beleid als ter vergroting van de ruimte waarin een acceptabel evenwicht van lusten en lasten van de lid-staten kan worden gevonden.

Uitbreiding van taken op Europees niveau dient te leiden tot bijstelling van overeenkomstige taken op nationaal niveau.

5. Export-kredietverzekeringen

Het stelsel der exportkredietverzekeringen moet de verzekerde in staat stellen zijn betalingsrisico's naar het buitenland af te dekken. Voor het tot

uitdrukking brengen van Nederlandse politieke desiderata staan andere instrumenten ter beschikking. Een en ander sluit niet uit, dat uit hoofde van de politieke situatie in een land, die de kredietwaardigheid bedreigt of aantast, geen dekking mogelijk is.

6. Budgettaire normering

a. Voor de sanering van de publieke financiën in de komende kabinetperiode wordt als uitgangspunt genomen de vermoedelijke uitkomst van 1982 voor collectieve ontvangsten en uitgaven (deze laatste gecorrigeerd voor de tot dusverre aangebrachte debudgettering).

Op basis van een behoudend vastgestelde reële groei van het nationale inkomen en een realistische prijsraming, een en ander conform de aanpak van werkgroep A, wordt een schatting gemaakt van de toename van de belasting- en premie-opbrengsten alsmede de niet-belastingmiddelen. Een en ander op basis van een constante collectieve druk. Aldus ontstaat de «collectieve ruimte». Zou men de collectieve druk willen wijzigen, dan ontstaat een plus bij verzwaringen en een min bij verlagingen.

b. De voorgenomen reductie van het financieringstekort dient op de aldus berekende ruimte in mindering te worden gebracht. Een en ander conform het tijdpad als genoemd in het rapport van werkgroep A.

c. De ontwikkeling van de collectieve uitgaven dient binnen deze ruimte te blijven. Uit de ruimte moeten allereerst de onvermijdelijke uitgavenstijgingen worden gefinancierd die realistisch moeten worden geraamd. Daarnaast moeten ook daaruit worden gefinancierd de politiek gecommitteerde en anderszins gewenste uitgaven (bij voorbeeld reële groei defensie, ontwikkelingssamenwerking, woningbouw en politie). De bestaande meerjarenramingen voor de uitgaven zullen op basis van de toetsing aan de ruimte moeten worden bijgesteld waarbij zowel wetswijzigingen als het herzien van afspraken en voornemens in aanmerking komen.

Omdat de flexibiliteit van de collectieve uitgaven groter is naarmate een langere termijn in beschouwing wordt genomen, wordt een en ander via een voortrollende meerjarenplanning aangepakt, waarbij tijdig wordt geanticipeerd op voorziene knelpunten.

d. Het regeerakkoord bevat een aantal nieuwe initiatieven waarvan de gevolgen binnen het financiële kader zijn opgevangen. Een sanering van de rijksfinanciën wordt evenwel illusoir als men daarenboven oude en nieuwe initiatieven, waarvoor geen financiële middelen zijn voorzien, uitvoert, c.q. ontwikkelt. Bovendien zal er ernstig mee rekening gehouden moeten worden dat plannen die in beginsel zijn aanvaard doch waarvoor geen financiële middelen zijn voorzien, geheel of ten dele worden geschrapt. Verwezen zij naar het rapport van werkgroep A.

e. Indien met het oog op de ontwikkeling van de totale bestedingen, al of niet in samenhang met afspraken ter zake van inkomensmatiging, belastingverlaging toegepast wordt ten einde zo de economische bedrijvigheid en daarmee op termijn ook de collectieve inkomsten te verbeteren, zal aan de uitgavennorm ten minste de hand worden gehouden; de afweging betreft dan verder de lastenvermindering in relatie met het tempo waarin het financieringstekort teruggebracht wordt.

7. Werkgroepen A en B

De in het rapport van werkgroep A gedane concrete voorstellen vormen, met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het concept-regeerakkoord.

De daaraan ten grondslag liggende gedachtengangen vormen, eveneens met inachtneming van de gemaakte kanttekeningen, voor het kabinet uitgangspunt en richtsnoer voor het te voeren beleid.

De conclusies van werkgroep B vormen met inachtneming van de door beide fractievoorzitters daarbij gemaakte kanttekeningen onderdeel van het concept-regeerakkoord.

8. Politie

De bescherming van de veiligheid van de burger en het tegengaan van vandalisme krijgen in de komende kabinetsperiode extra aandacht.

De politie wordt daar waar nodig extra uitgebreid. Door veranderingen in de organisatie van de politie worden de doelmatigheid en de taakuitoefening verbeterd.

De begrotingen van Justitie en van Binnenlandse Zaken blijven, voor zover het de materiële uitrusting van de politie betreft, op ten minste het huidige niveau van inspanning gehandhaafd.

Het ontwerp van een nieuwe Politiewet wordt zo snel mogelijk afgehandeld. Realisering van een éénsoortige provinciale politie staat centraal; met betrekking tot het in elke gemeente aanwezige onderdeel van een provinciaal korps moet door middel van een regeling ter zake van het beheer de positie van de burgemeester duidelijk worden vastgesteld.

Het aantal landelijke diensten wordt zo beperkt mogelijk gehouden.

De aanwijzingsbevoegdheid van de centrale overheid ten aanzien van het optreden van de burgemeester als hoofd van de plaatselijke politie blijft gehandhaafd.

Het zogenaamde Stopwetje wordt zo snel mogelijk ingediend en afgehandeld.

9. Wetgeving en rechtshandhaving

De discrepantie tussen werklast en capaciteit van het justitie-apparaat neemt zorgwekkende vormen aan. In de praktijk leidt dit tot verminderde handhaving van rechtsregels en grote vertraging bij procedures. Niet alleen komt hierbij de kwaliteit van de rechtsorde in het geding, door de sterke juridische regulering van de samenleving kan dit ook leiden tot nadelige gevolgen in de economische sfeer. Ook het effect van nieuwe wetgeving kan twijfelachtig worden als de handhaving daalt onder een bepaald niveau. Toetsing van nieuwe wetgeving op haar consequenties voor de werkdruk van het justitie-apparaat is daarom noodzakelijk. Van deze toetsing dient in de toelichting bij wetsontwerpen verslag te worden gedaan. Ook dienen de indiening en een snelle parlementaire behandeling van wetsontwerpen, gericht op verbeteringen, vereenvoudigingen en bezuinigingen in de organisatie van rechtspraak, te worden bevorderd.

Voorts dient bij voorbereiding van wetgeving de mogelijkheid te worden overwogen aan de nieuwe wet een beperkte werkingsduur te verlenen.

Eenvoudige verkeersovertredingen, kleine vernielingen en ander op zich zelf licht vandalisme op straat, bedreigen door het massaal voorkomen de veiligheid op straat en in het verkeer. De bestaande wetgeving tot bestrijding ervan vergt veel administratieve rompslomp van de politie en verzwaart de werklast van de rechters. Op korte termijn zal een commissie worden ingesteld met de opdracht te bezien hoe preventie en afdoening van deze veel voorkomende criminaliteit kan worden verbeterd, alsmede met de opdracht wetsontwerpen ter zake voor te bereiden.

Ten einde de sterke groei van de uitgaven te beperken en deze beheersbaar te maken, is het noodzakelijk dat op zo kort mogelijke termijn de wijziging van de wet rechtsbijstand on- en minvermogenden tot stand komt.

Met het oog op de bescherming van de rechtszekerheid, een rechtvaardige behandeling van betrokkenen, een verantwoorde controle op het gebruik van collectieve middelen en de hantering van essentiële, in de wet verankerde, doelstellingen in de samenleving, is een beperking van regels en voorschriften nodig.

In de loop van 1983 zal het kabinet een nota aan de Tweede Kamer zenden over het verschijnsel van regulering en deregulering, gericht op vermindering van bureaucratische rompslomp en voorzien van concrete voorstellen. Meer in het algemeen zal bij de voorbereiding van nieuwe wetgeving aan dit aspect in het bijzonder aandacht moeten worden geschonken, waarbij ook mede de verhoogde procesbereidheid van burgers in de besluitvorming zal moeten worden betrokken.

10. Binnenlandse Zaken

Functionele reorganisatie in de vorm van decentralisatie heeft de voorkeur boven territoriale reorganisatie. De decentralisatie gaat vergezeld van de daartoe benodigde overheveling van financiële middelen en personeel van het Rijk.

De behandeling van het wetsontwerp splitsing provincie Zuid-Holland wordt voortgezet.

Ten aanzien van de beslissing over de provinciale indeling, respectievelijk toedeling van de IJsselmeerpolders en de eventuele splitsing van Overijssel wordt ernstig rekening gehouden met de daaraan verbonden financiële consequenties.

Het project Reorganisatie Rijksdienst wordt voortgezet. Het kabinet biedt de Tweede Kamer ieder jaar voor het zomerreces een actieprogramma aan met voorstellen, gebaseerd op de rapporten van de commissie-Vonhoff.

Aansluitend op de aanbevelingen van de commissie-Vonhoff dient te worden gekomen tot sanering van de externe advisering. De Regering geeft voor het zomerreces 1983 aan de Tweede Kamer een overzicht welke externe adviesorganen voor opheffing in aanmerking komen en doet daarover tegelijkertijd voorstellen.

Vastgehouden wordt aan de door de Kroon benoemde Commissaris der Koningin en burgemeester.

In de komende kabinetsperiode wordt bijzondere aandacht gegeven aan de problematiek van de grote steden. Het kabinet neemt spoedig een standpunt in over de aanbevelingen gedaan door de gemengde werkgroep grote steden.

11. Mediabeleid

a. Het beleid met betrekking tot de toegang van buitenlandse programma's tot de Nederlandse kabelnetten zal in de komende kabinetsperiode met voortvarendheid worden ontwikkeld. In afwachting van een formulering van dat beleid zal tot uitgangspunt worden genomen dat, mede tegen de achtergrond van een zo breed mogelijke oriëntatie van het Nederlandse publiek, commerciële programma's met speciaal op Nederland gerichte reclame zullen worden geweerd, alsmede die programma's welke een gevaar voor de veiligheid van de staat en de openbare orde opleveren of naar algemeen aanvaarde normen strijdig zijn met de goede zeden.

b. Landelijke zendtijduitbreiding wordt in beginsel alleen gefinancierd en dus mogelijk uit opbrengsten uit de reclame verkregen door een geleidelijke uitbreiding van de STER-zendtijd. Indien zodanige meerinkomsten niet of in onvoldoende mate aanwezig zijn, zal het belang van zendtijduitbreiding worden afgewogen tegen het nadeel van verdere structurele verhoging van de omroepbijdragen. Uitgangspunt is daarbij dat verdergaande lastenverzwaring voor de burger dient te worden voorkomen.

c. Bij de uitbouw van de regionale en lokale omroep wordt deelname van pers, uitgeverij en niet-commerciële instellingen niet uitgesloten. Daarbij dient tot uitgangspunt:

a. geen commerciële invloed, noch bestuurlijk, noch feitelijk, op het programmabeleid;

b. waarborging van pluriformiteit bij regionale en lokale pers.

Waar regionale en lokale reclame feitelijk geen begaanbare weg blijkt te zijn, zal – totdat het tegendeel blijkt – de financiering van de lokale/regionale omroep op het lokale/regionale vlak dienen te geschieden, dan wel via enige aanvulling uit de omroepbijdragen.

d. Onderzocht zal worden onder welke voorwaarden de pers tot Teletekst wordt toegelaten.

e. Met de sportorganisaties zal overleg worden gevoerd over verruiming van de voorschriften met betrekking tot de reclame, mede in relatie tot het opheffen van beperkingen van televisie-uitzendingen van sportwedstrijden. Bij dit overleg geldt als uitgangspunt dat verruiming van reclamevoorschriften dient te leiden tot vermindering c.q. uiteindelijke afschaffing van rijkssubsidie ten behoeve van de gezondmaking van het betaald voetbal.

12. Voorontwerp gelijke behandeling

De Regering neemt de kritiek – ook die van juridische aard – die door vele kringen in de samenleving is uitgeoefend op het voorontwerp gelijke behandeling buitengewoon ernstig. Zij erkent in het bijzonder het belang van het bevorderen van tolerantie in een pluriforme samenleving. De Regering is voornemens het voorontwerp opnieuw in studie te nemen en tot een nieuw ontwerp van wet te komen.

13. Onderwijs

Gezien het feit, dat het in deze regeerperiode gaat om overleg en experimenten, is het probleem van de keuze tussen één- of meersporigheid in het voortgezet onderwijs en derhalve ook de vraag van initiatieven of beslissingen, die de vrijheid van keuze voor wat betreft de onderwijsvorm in het voortgezet onderwijs aantasten, niet aan de orde.

14. Verkeer en Waterstaat

a. Tarieven openbaar vervoer

Ter zake van het rijksaandeel in de exploitatiekosten van het stads- en streekvervoer en van de Nederlandse Spoorwegen wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt in het rapport van werkgroep A. Een taakstellend budget via de begrotingen van de betrokken lagere overheden is hierbij van belang. Om het voorzieningenniveau van het openbaar vervoer te kunnen handhaven, zijn extra tariefsverhogingen onvermijdelijk. De verhogingen zullen gedifferentieerd worden toegepast. De tarieven van de NS zullen zoveel mogelijk worden ontzien.

b. Rijkswegenfonds

Het Rijkswegenfonds zal worden gehandhaafd met het oog op de noodzakelijke continuïteit van aanleg en onderhoud van de rijkswegen. De voeding van dit fonds behoort aan prijsontwikkelingen te worden aangepast.

c. Verkeersveiligheid

Er komt een voortschrijdend meerjarenplan Verkeersveiligheid, waarin verkeersopvoeding, rijgedrag, snelheidsbeperkingen, controle, verplichte autokeuring en scheiding van verkeerssoorten tot hun recht komen. In het bijzonder zal rekening worden gehouden met de kwetsbare groepen in het verkeer. Ook de Raad voor de Verkeersveiligheid zal over dit meerjarenplan advies uitbrengen.

d. Luchtvaart

De Regering acht het gewenst het structuurplan Burgerluchtvaartterreinen spoedig te kunnen vaststellen, daarbij uitgaand van handhaving van de luchthaven Zestienhoven bij Rotterdam.

e. *Eurocontrol*

Het voortbestaan van het Eurocontrol-verkeersleidingscentrum Maastricht moet in samenwerking met de andere betrokken staten worden veilig gesteld. Bevorderd zal worden dat Nederland, België, Luxemburg en Duitsland zo volwaardig mogelijk een samenhangend geheel van verkeersleidingstaken door dit centrum laten uitvoeren. De realisering hiervan zal een daadwerkelijk begin met het overdragen van verkeersleidingstaken door Nederland mogelijk maken.

f. *Waterstaat, Deltawerken*

Ten aanzien van de versterking van zeewaterkeringen zal aan de hand van het inventariserend overzicht over de huidige staat waarin deze verkeren, een nadere prioriteitstelling van de uit te voeren werkzaamheden plaatsvinden. Een dergelijke procedure zal ook worden gevolgd ten aanzien van de rivierwaterkeringen in het kader van het Deltaplan. Het een en ander is dringend noodzakelijk vanwege de spanning tussen de veiligheidseisen en de huidige stand van zaken.

g. *Markerwaard*

Bij het voorbereiden van de regeringsbeslissing over de toekomst van het Markerwaardgebied zal de Regering de na het beleidsvoornemen in 1980 naar voren gekomen denkbeelden en inzichten in overweging nemen en streven naar een spoedige afronding van de besluitvorming.

h. *Postbank*

Na het uitbrengen van het voorlopig verslag over het wetsontwerp met betrekking tot de Postbank zal het kabinet een nader standpunt bepalen. Indien een vertraging zal optreden bij de behandeling van het wetsontwerp dan wel de noodzaak van belangrijke bijstelling duidelijk zou worden, zullen via wetgeving maatregelen genomen moeten worden om te garanderen dat RPS en Postgiro kunnen voortbestaan en zich verder kunnen ontwikkelen, waarbij concurrentievervalsing wordt tegengegaan.

15. Volkshuisvesting

a. Voor de woningbouwinspanning voor 1983 wordt aangesloten bij datgene wat werkgroep A voorstelt; echter bij de door de werkgroep voorgestelde inspanning voor de jaren na 1983 moet aangetekend worden dat de mede door het beleid te realiseren rentedaling de basis zal vormen voor het herstel van de vrije sector. Het voorgenomen huur- en subsidiebeleid werkt in dezelfde richting. Deze factoren zullen meegenomen worden in een studie, waarin wat nu voorzien wordt aan gesubsidieerde woningbouw en vernieuwbouw afgewogen wordt tegen de structurele woningbehoefte en gewenste bouwcapaciteit en het budgettaire kader. Deze studie zal voor de opstelling van de begroting 1984 afgesloten moeten zijn ten einde vast te stellen of de nu door de werkgroep voorgestelde verlaging van het meerjarenprogramma wel verantwoord is. Tot zulks gebleken is wordt als richtsnoer voor na 1983 aangehouden:

woningwet	20 000
premiehuur	20 000
premiekoop/A	25 000
premiekoop/B	16 000
wooneenheden	19 000

100 000

b. De hiervan afgeleide jaarlijkse nieuwbouwprogramma's zullen qua samenstelling recht doen aan de bestaande behoefte aan kleinere en goedkope huur- en koopwoningen, ook in de vrije sector. De daartoe benodigde medewerking van de gemeenten wordt verkregen in samenhang

met de contingentering. Bijzondere aandacht blijft geboden voor o.a. huisvesting van bejaarden, gehandicapten, jongeren en etnische minderheden.

c. De Regering zal zich inspannen het herstel van de markt van koopwoningen te bevorderen. Ter zake zal zij de Kamer spoedig een nota aanbieden. De koopmogelijkheden voor huurders van een woningwetwoning of van een particuliere woning zullen, zonodig langs wettelijke weg, worden gestimuleerd, indien nodig met een terugkoopgarantie.

Aan de omzetting van huur- in koopwoningen of andersom zullen geen onredelijke belemmeringen in de weg worden gelegd.

d. De verdeling van het nieuwbouwprogramma zal met name zijn gebaseerd op het woningtekort en het planaanbod. Bijzondere aandacht is daarbij vereist voor de grootste tekortgebieden, waaronder de grote en middelgrote steden.

e. Aan het beleid met betrekking tot de stads- en dorpsvernieuwing kent de Regering een hoge prioriteit toe. De in de meerjarenramingen thans voorziene verhoging van het stadsvernieuwingsbudget zal worden gehandhaafd.

f. Ter zake van de woningverbetering zal, mede in het belang van de bewoners, een groter accent worden gelegd op groot-onderhoudsactiviteiten. Daarbij is een huurverhoging noodzakelijk. De inspraak van bewoners in vernieuwplannen zal worden bevorderd.

g. De Regering zal het beleid met betrekking tot de stadsvernieuwing op korte termijn gestalte geven in een Meerjarenplan Stadsvernieuwing.

h. Op korte termijn zal worden overgegaan tot afschaffing van overbodige regels en voorschriften in het bouwproces. Uniformering van de technische bouwvoorschriften wordt nagestreefd. Het beleid, gericht op kostenmatiging in de bouw, wordt onverkort voortgezet.

i. De Regering zal een evenwichtig woonlastenbeleid voeren voor zowel koop- als huursector.

j. Uitgangspunt voor de bepaling van het, zonodig gedifferentieerd, trendmatig huurverhogingspercentage vormt niet slechts de ontwikkeling van bouw- en exploitatiekosten, doch tevens het in de meerjarenramingen gehanteerde percentage van 6.

k. Het beleid blijft gericht op versnelde harmonisatie en harmonisatie-ineens van huren.

l. De aanvangshuren zullen worden verhoogd met 0,25 procentpunt per jaar gedurende 4 jaar.

m. In samenhang met een in te dienen wetsontwerp individuele huursubsidie zal een algehele doorlichting van het bestaande systeem plaatsvinden.

n. Beperking van de groei van individuele huursubsidie is noodzakelijk. De normhuurquotes zullen voornamelijk jaarlijks zodanig worden bijgesteld, dat de individueel gesubsidieerde huurders een huurstijgingspercentage zullen ervaren dat gelijk is aan het trendmatig huurstijgingspercentage van niet individueel gesubsidieerden (zie ter zake het voorstel van werkgroep A).

Onderzocht wordt in hoeverre rekening kan worden gehouden met meerdere inkomens per huishouden.

o. De financiering van de woningbouw vormt in toenemende mate een probleem. De Regering zal op korte termijn besluiten of en zo ja in hoeverre het dynamisch kostprijsstelsel dient te worden aangepast, c.q. vervangen.

p. Ten einde te bereiken, dat de procedures versneld en in totaal (voor alle overheden te zamen) goedkoper worden, zal de Regering zich inspannen in deze kabinetsperiode de decentralisatie van de volkshuisvesting landelijk in te voeren.

q. De Leegstandswet zal zo snel mogelijk integraal worden ingevoerd. Bezien wordt in welke mate het woonruimte-verdelingsinstrumentarium op korte termijn en lange termijn (Huisvestingswet) aanpassing behoeft.

Ongewenste belemmeringen – zoals verkoopregulerende bepalingen – zullen worden weggenomen.

r. De coördinerende taak van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wordt versterkt onder meer door periodieke opstelling en bespreking van een homogene staat van bouwkosten in de onderscheiden begrotingshoofdstukken.

16. Volksgezondheid

a. De rechten van de patiënten worden beter in de wetgeving geregeld. Verbetering van de klachtenbehandeling en herziening van het medisch tuchtrecht krijgen voorrang.

b. Verschuiving van intramurale naar extramurale zorg, van professionele hulpverlening naar zelfzorg en mantelzorg en van curatief naar meer preventie wordt bevorderd.

c. Spoedige invoering van onderdelen van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg wordt, rekening houdend met budgettaire aspecten, beoogd.

d. Het dienstverband van medische hulpverlening in de tweedelijnsgezondheidszorg zal – zonder daartoe wettelijk te verplichten en met inachtneming van budgettaire consequenties – worden bevorderd.

17. Milieuhygiëne

a. Milieubeleid is gericht op het bevorderen van ecologisch verantwoord handelen door de individuele burger, het bedrijfsleven en de overheid.

b. Een actieve en effectieve uitvoering van het nu voorgenomen milieubeleid is minimaal noodzakelijk, ook al om het risico van extra financiële offers in de toekomst te vermijden. Bovendien kunnen van deze uitvoering belangrijke innovatieve en werkgelegenheidsimpulsen uitgaan (bodemsanering, afvalverwerking, recycling). Indien echter de financiële middelen niet toereikend blijken te zijn om het milieubeleid op alle deelreinen onverkort uit te voeren, kan een zekere fasering in de uitvoering van sommige onderdelen van het milieubeleid noodzakelijk zijn. De milieuhygiënische normen zullen niet worden versoepeld, tenzij nieuwe feiten of inzichten daartoe aanleiding geven.

c. Aan de bestrijding van bodemverontreiniging zal prioriteit worden toegekend.

d. Het overleg over wenselijke en mogelijke aanpassingen van het wetsontwerp bodembescherming zal worden voortgezet, met het oog op een krachtig, op preventie gericht bodembeschermingsbeleid.

e. De Wet algemene bepalingen milieuhygiëne zal bij voorrang worden uitgebreid met een hoofdstuk financiële bepalingen. Verder zal deze wet uitgebreid worden met hoofdstukken inzake vergunningen, plannen, normen, subsidie- en sanctiebeleid. Deze activiteiten zijn gericht op de uitbouw van deze wet tot een basiswet voor het milieu en op integratie en stroomlijning van de milieuhygiënische wetgeving.

f. Binnen het kader van de uitgangspunten en doelstellingen van het milieubeleid zal worden gestreefd naar een sterke vermindering van het aantal per inrichting benodigde vergunningen. Daar waar dit mogelijk is, zal worden volstaan met één, alles omvattende vergunning. Tevens zal worden gestreefd naar vereenvoudiging en versnelling van milieuhygiënische vergunningen en beroepsprocedures en naar verbetering van de normstelling.

g. Aan de samenhang tussen het milieuhygiënisch beleid en het energiebeleid zal zorgvuldig aandacht worden besteed. Hierbij past een actief voorlichtingsbeleid. Bij de toepassing van steenkool als brandstof in de elektriciteitsopwekking en in de industrie zullen de noodzakelijke milieuhygiënische randvoorwaarden worden gehandhaafd.

h. De Regering zal trachten op zo kort mogelijke termijn de dumping van radio-actief afval in de oceaan te beëindigen. Opslag van dit afval op land is wenselijk. In het besef dat procedures, welke voor het realiseren van een interim-opslagplaats noodzakelijk zijn, veel tijd in beslag kunnen nemen, zal de Regering er bij alle betrokkenen op aandringen te bevorderen dat deze procedures zich in een zo kort mogelijke tijdspanne zullen voltrekken.

Taak

De werkgroep had tot taak aan te geven welke wijzigingen c.q. aanvullingen op hoofdpunten noodzakelijk worden geacht voor wat betreft het in de begroting 1983 neergelegde financieel-sociaal-economische beleid. Bij eventuele voorstellen voor méér-ombuigingen dienen daaraan concrete op korte termijn te realiseren oplossingen te worden toegevoegd. In het bijzonder ware aandacht te schenken aan het voor 1983 te voeren inkomensbeleid.

In de mate waarin de beoordeling wat men voor 1983 wil betekenis heeft voor afspraken ter zake van de 4-jarige periode kunnen voorstellen voor zodanige afspraken in het rapport worden opgenomen.

Samenstelling

Drs. G. M. V. van Aardenne (voorzitter)

Drs. M. J. J. van Amelsvoort

Drs. G. Gerritse

Dr. R. W. de Korte

Mr. J. G. Rietkerk

Dhr. S. C. Weijers

Taak

De werkgroep had tot taak aan te geven welke knelpunten er tussen de fracties bestaan op het terrein van de welzijnspolitiek in ruime zin en welke oplossing daarvoor wordt voorgesteld. Daarbij waren in ieder geval te behandelen de problematiek van het voortgezet basisonderwijs, het particulier initiatief, het bijzonder onderwijs, het media- en informatiebeleid, bijstand en eigen woning en de Kaderwet Specifiek Welzijn.

Samenstelling

Drs. W. J. Deetman (voorzitter)
Mevr. J. G. Kraaijeveld-Wouters
Drs. M. Beinema
Drs. A. J. Evenhuis
Drs. L. M. L. H. A. Hermans
Dhr. H. H. Jacobse

12 oktober 1982

Inleiding

De opdracht van de werkgroep was vooral toegespitst op het uitbrengen van een advies over de ontwerp-begroting voor 1983 en daarin eventueel aan te brengen veranderingen. Bij nadere beschouwing bleek het evenwel niet goed mogelijk de begroting 1983 te bezien los van de ontwikkeling in de periode tot en met 1986. De werkgroep heeft zich dan ook moeten buigen over het totale financiële en sociaal-economische kader voor de periode waarvoor het komende kabinet vooraleerst verantwoordelijkheid zal dragen. Dat is de reden dat de werkgroep een volle week heeft nodig gehad om het onderhavige rapport op te stellen.

Niet alleen de omvang van de behandelde problematiek doch ook de ernst van de economische toestand, de ontwikkeling van de werkloosheid alsmede de benarde situatie waarin de overheidsfinanciën zich bevinden zijn debet aan de tijdsoverschrijding. Noodsituaties vergen diep insnijdende maatregelen, waarover diepgaande gedachtenwisseling nodig was. Door het rapport loopt de rode draad van wieden, bemesten en zaaien. Wieden wat de economische ontwikkeling verstikt of dreigt te gaan verstikken; bemesten wat aan bestaande instrumenten een bijdrage kan leveren aan het herstel van de economie; zaaien waar ruimte is voor nieuw beleid dat kan helpen onze welvaart en werkgelegenheid in de toekomst te vergroten. In dat licht staan de maatregelen die gericht zijn op sanering van de publieke financiën, op herstel van de marktsector, op uitbreiding van werkgelegenheid en scholing, op bestrijding van werkloosheid, op produktieve overheidsinvesteringen en op zoveel mogelijk bescherming van de bestedingsmogelijkheden van de financieel zwaksten in onze samenleving. Kortom een duidelijke heroriëntering van de economie op alles wat kan bijdragen tot versterking van het produktieve vermogen van de Nederlandse economie en indamming van het maatschappelijk kwaad dat werkloosheid heet.

1. Algemeen macro-economisch kader

De Nederlandse economie wordt de komende jaren geconfronteerd met een nationaal historisch en in internationaal perspectief gezien zeer omvangrijk arbeidsaanbod. Dit verschijnsel doet zich voor in een economische ontwikkeling – internationaal en nationaal – waarin de opnamecapaciteit van de arbeidsmarkt veeleer negatief is dan positief. Die werkelijkheid onder ogen ziend moet verwacht worden dat het decennium 1980–1990, ondanks optimale inspanningen, jaren van relatief hoge werkloosheid te zien zal geven. Dit verplicht werkgevers, werknemers en overheid alles in het werk te stellen de werkloosheid naar vermogen in te dammen. Dit advies bevat daartoe voorstellen op de drie terreinen van sanering van de overheidsfinanciën, bevordering van werkgelegenheid en versterking van de structuur van de economie. Deze moeten evenwel passen in een verantwoord financieel kader. Een kabinet dat in 1990 aantreedt zou bij handhaving of vergroting van het huidige financieringstekort nauwelijks meer in staat zijn de jaarlijkse renteverplichtingen na te komen. Of dit al dan niet het geval zal zijn wordt nu beslist. Dit klemt te meer waar na 1990 vergrijzing van de bevolking ons land voor nieuwe problemen zal plaatsen. Binnen die smalle marges zullen overheid en sociale partners alles op alles moeten zetten de werkloosheid op verantwoorde wijze te beheersen. De overheid dient op de sociale partners een klemmend beroep te doen daaraan mee te werken. Bij zulk een aanpak zal men zich rekenschap moeten geven van het feit dat zonder herstel van rendementen de werkgelegenheid op lange termijn ten dode is opgeschreven en dat zonder herverdeling van arbeid op de middellange termijn geen perspectief mogelijk is.

Voor een open economie als de onze, die zozeer door ontwikkelingen in het buitenland wordt bepaald, is het van groot belang dat internationaal een aanpak van de grond komt die de wereldeconomie behoedt voor wegzakken in een uitzichtloze economische depressie. In dit verband dient ook gestreefd te worden naar een actief rentebeleid, gericht op een binnenlands rentepeil, dat zover mogelijk beneden het internationale ligt, een en ander in samenhang met het wisselkoersbeleid.

Tegen deze achtergrond moet het komende kabinet zich bovenal ten doel stellen de voorwaarden te scheppen voor herstel van de marktsector en het saneren van de publieke financiën. Die voorwaarden zijn:

- een gestage en duidelijke reductie van het financieringstekort
- stabilisatie en zo mogelijk vermindering van de collectieve lastendruk
- bevordering van matiging van de kosten die voor de concurrentiekracht van onze bedrijven relevant zijn
- het benutten van verantwoorde mogelijkheden tot uitbreiding van werkgelegenheid en herverdeling van arbeid
- een actief beleid ter versterking van de economische structuur.

Het gaat erom dat in binnen- en buitenland het vertrouwen veld wint dat Nederland orde op zaken stelt waar dat nodig is. Daarom dient het kabinet als taak te aanvaarden de komende vier jaar de lastendruk ten minste te stabiliseren en het financieringstekort terug te brengen met 1% van het nationale inkomen per jaar, gerekend vanaf 1982. Er zijn landen waar de overheid orde stelt op eigen zaken zonder zich iets aan te trekken van wat er in het bedrijfsleven gebeurt. Die weg willen wij vermijden. Zonder verzaking van de eigen verantwoordelijkheid moet de overheid trachten in optimale samenwerking met de sociale partners te komen tot een gezamenlijke aanpak van de enorme problemen. Ook in die situatie zullen pijnlijke maatregelen onontkoombaar zijn, doch die zullen dan in het teken staan van solidariteit.

Op verzoek van de werkgroep heeft het CPB een aantal scenario's¹ doorgerekend die alle gemeen hebben dat een jaarlijkse groei van de wereldhandel is verondersteld van 3% en – rekentechnisch – een lastenverlichting voor bedrijven van f 2 mld. per jaar die het CPB heeft vertaald in een jaarlijkse verhoging van de bedrijfsinvesteringen met f 2,5 mld. Terugblikkend op het verleden is zulk een veronderstelling noch pessimistisch noch optimistisch te noemen. Deze berekeningen van het CPB laten zien dat matiging van de inkomens in de marktsector de extra ombuigingsnoodzaak van de overheid gunstig kan beïnvloeden. Met dit gegeven dient het kabinet op korte termijn het overleg in te gaan met de sociale partners. Dit betekent niet dat inkomensmatiging in de particuliere sector tot gevolg kan hebben dat ingrijpende ombuigingen in de collectieve sector achterwege kunnen blijven. Beschouwing van de verschillende scenario's en een realistische waardering daarvan leiden tot de conclusie dat zonder inkomensmatiging in de particuliere sector de overheid in de periode 1984 t/m 1986 nog f 10 mld. per jaar zou moeten ombuigen, aangenomen dat de in de miljoenennota voor 1983 gepresenteerde bijsturing van de publieke financiën qua omvang ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Berekeningen van het CPB duiden erop dat dit additionele jaarlijkse ombuigingsbedrag tot f 7 mld. beperkt zou kunnen worden wanneer sociale partners bereid zouden zijn de loonsomstijging de komende vier jaren met 2% per jaar te matigen of liever nog de eerstkomende twee jaar een voor de gehele kabinetsperiode even grote inkomensmatiging te effectueren. Scenario's waarin minder dan f 7 mld. wordt omgebogen op grond van inkomensmatiging die veel verder gaat dan 2% per jaar, tenderen tot een financieringstekort dat in 1986 nog duidelijk de 7% NI te boven gaat, tot een hoge liquiditeitsquote en tot het gevaar van deflatoire effecten waardoor het iets gunstiger uitkomende cijfer van de werkloosheid wankel wordt. Daarbij moet bovendien overwogen worden dat het in alle gevallen nog de vraag is of inverdieneffecten waarmee jaren geleden nog kon

¹ Zie bijlage I.

worden gerekend zich in de huidige situatie van compensatie van vroegere bedrijfsverliezen in dezelfde mate als vroeger zullen voordoen. Bovendien doet zich in dat scenario de noodzaak voor aan inkomensmatiging veel meer te realiseren dan met prijscompensatie verrekenbaar is. De werkgroep heeft geen apart scenario laten doorrekenen waarin verlaging van loon- en inkomstenbelasting voorkomt. De gevolgen van zulk een verlaging kunnen worden afgeleid uit tabel 2 van bijlage I. Daaruit kan worden opgemaakt dat een substantiële verlaging van de loon- en inkomstenbelasting het financieringstekort de komende jaren geheel onhanteerbaar zou maken. Het kabinet dient derhalve een additionele bijsturing van de uitgaven van de collectieve sector in een orde van grootte van f 7 mld. per jaar in de periode 1984 t/m 1987 als het minimaal noodzakelijke te beschouwen, zelfs bij een loonmatiging in het bedrijfsleven die verder gaat dan 2% per jaar. Derhalve gaat de voorkeur van de werkgroep uit naar de scenario's II en IV zoals geschetst in bijlage I. Op voorhand insteken op minder ombuigen dan f 7 mld. bergt risico's in zich die bij de huidige stand van het financieringstekort niet meer verantwoord zijn. Indien te zijner tijd zou blijken dat de totale bestedingen – dus inclusief export – zich duidelijk negatiever zouden ontwikkelen dan thans verwacht, zal worden bezien of door middel van vermindering van collectieve lasten en opvoering van overheidsbestedingen tegenwicht kan worden geboden, zoals bij voorbeeld ook in de z.g. wiebeltax is voorzien. Een en ander zal uiteraard moeten passen binnen de grenzen van een verantwoord financieringstekort. De komende jaren zal het bovenal gaan om de vraag hoe het produktieve vermogen van ons land kan worden versterkt en hoe duurzaam werkgelegenheid kan worden veilig gesteld. Daarom moet bij de invulling van de ombuigingen noodgedwongen een zwaar accent liggen op inkomens die gefinancierd worden uit de collectieve middelen.

Aansluitend op wat in het jongste verleden als redelijk is ervaren hanteert de werkgroep een verdeelsleutel voor ombuigingen die er als volgt uitziet:

- rijksbegroting in engere zin (excl. salarissen, sociale zekerheidsuitgaven en rente) 20%
- salarissen ambtenaren en trendvolgers 35%
- sociale zekerheid 35%
- volksgezondheid (excl. salarissen) 10%.

Waar loonmatiging in de particuliere sector doorwerkt naar de inkomensniveaus in de collectieve sector is zulk een inkomensmatiging in haar doorwerking beschouwd als een partiële invulling van de ombuigingstaakstelling in de sfeer van de sociale zekerheid en in die van de inkomens van ambtenaren en trendvolgers. De werkgroep onderstreept daarom nogmaals het belang van matiging van inkomens in het bedrijfsleven.

2. Herstel van investeringen en werkgelegenheid

Naast sanering van de publieke financiën, de daaruit voortvloeiende verlaging van het financieringstekort en ten minste stabilisatie van de collectieve lastendruk, zijn flankerende maatregelen nodig op een breed terrein, wil onze economie weer gezond worden. De bedrijfsinvesteringen zijn dramatisch gedaald en de werkloosheid is beangstigend snel aan het toenemen. Er vindt – macro beschouwd – nog slechts vervanging plaats van productiecapaciteit zodat er van uitbreiding geen sprake meer is. Het aantal arbeidsplaatsen dat op het ogenblik verdwijnt is even groot als het aantal nieuwkomers op de arbeidsmarkt, namelijk elk ca. 70 000 per jaar.

Binnen de pijnlijk begrensde financiële mogelijkheden is er in ons land behoefte aan een heroriëntatie van de economie, gericht op rendementsherstel en op produktieve investeringen, zowel door het bedrijfsleven als door de overheid. Even groot evenwel is de noodzaak de capaciteiten van

onze beroepsbevolking zoveel mogelijk te benutten en te verbeteren, zowel van actieven als van niet-actieven. Van de mogelijkheden die voorhanden zijn om de eigen werknemers intensiever te betrekken bij investeringsplannen behoort de onderneming beter gebruik te maken. Voorkomen moet worden dat grote werkloosheid de mentaliteit in ons land aantast door een toeneming van maatschappelijke spanningen tussen actieven en niet-actieven.

2. a. *Stimulering bedrijfsleven*

1°. Door verlichting van op de onderneming drukkende collectieve lasten – meer door optrekking van vermogens- en voorraadaftrek en vermindering van werkgeverspremies – en beperking van het financieringstekort (rente) zal de overheid bijdragen aan een *matiging van de kostenontwikkeling*.

2°. Bestaande *investeringsfaciliteiten*, zoals de WIR, blijven gehandhaafd; immers het als oninteressant afschrijven van alle bedrijven die thans fiscaal verlies maken doch wel profijt trekken van WIR-premies, zou impliceren dat een groot deel van ons economisch draagvlak verdwijnt. Bovendien moeten ondernemingen erop kunnen rekenen dat investeringsfaciliteiten een redelijk mate van continuïteit vertonen. Dat neemt niet weg dat er ruimte is voor aanpassingen die aan oneigenlijk gebruik van de WIR een eind kunnen maken.

3°. De beschikbaarheid van eigen *ondernemingsvermogen* wordt ook bevorderd onder meer door middel van optrekking van de vermogensaftrek, opstarten van de MIP, verschaffing van kapitaalkredieten en stimulering van participatie van werknemers in het vermogen van de eigen onderneming.

4°. *Vergunningen en vergunningenprocedures* behoren vestiging, uitbreiding en functioneren van bedrijven niet méér te belemmeren dan maatschappelijk strikt noodzakelijk is.

Binnen zes maanden komt de minister van EZ met een actieprogramma ter stroomlijning en vermindering van wettelijke voorschriften in verband met de economische ontwikkeling en met een actieprogramma gericht op stroomlijning van de vergunningenprocedures (milieu, ruimtelijke ordening, hinderwet e.d.).

Dit programma zal in ieder geval nader uitgewerkte voorstellen bevatten ter zake van:

- het buiten werking stellen van de vergunningsplicht van de wet SIR
- het ruimer toepassen van de bestaande bevoegdheden, respectievelijk het creëren van nieuwe mogelijkheden, om de vergunningsplicht te vervangen door een meldingsplicht;
- het voor middelgrote, respectievelijk grote projecten bij samenloop van vergunningsprocedures, waarbij diverse instanties betrokken zijn, toekennen van een centrale en beslissende rol aan de provincie of aan het Rijk.

5°. Op korte termijn wordt een *procedure* ontworpen die waarborgt dat *overheidsmaatregelen* in ontwerp stelselmatig worden *getoetst* aan *economische belangen* (bedrijfseffectrapportage). Dit is bij voorbeeld van belang bij regelgeving, heffingen en decentralisatiemaatregelen.

6°. Aangezien vernieuwing voor de *industrie* van levensbelang is en de *innovatie* vooral marktgericht dient te zijn krijgt de minister van EZ op het terrein van de technologische ontwikkeling en de informatica coördinerende bevoegdheden. Het beleid met betrekking tot technische ontwikkelingskre-

dieten wordt voortgezet, waarbij met name de marktontwikkelingscomponent dient te worden geïntensiveerd. Financiële faciliteiten zullen worden ontwikkeld ten behoeve van research en ontwikkeling, waarbij fiscale maatregelen niet zijn uitgesloten. De toegang van met name kleinere bedrijven tot de resultaten van relevante wetenschappelijke instituten zal worden vergemakkelijkt.

Het overheidsaankoopbeleid zal erop gericht moeten zijn dat het Nederlandse bedrijfsleven optimale kansen heeft overheidsopdrachten te verwerven zonder in protectionistische bevoordeling te vervallen.

Bij steun aan individuele bedrijven zal vanwege de schaarse overheidsmiddelen en het gevaar van concurrentievervalsing grote terughoudendheid worden betracht. Aan steunverlening mogen slechts voorwaarden worden verbonden die betrekking hebben op het economisch en sociaal functioneren van de onderneming. De beschikking steun individuele bedrijven zal in beginsel slechts worden gehanteerd in gebieden met duidelijk meer dan gemiddelde werkloosheid.

Bij internationale concurrentievervalsing in het buitenland of indien na herstructurering duidelijk kansen voor een bedrijfstak bestaan, is sectorgewijze steunverlening, bij voorkeur in het kader van een integrale aanpak, toegestaan.

Ook in het sectorbeleid moet het mogelijk zijn bepaalde vormen van werktijdverkorting toe te passen.

7°. De coördinatie van het *exportbeleid* dient te berusten bij één bewindspersoon ook voor wat betreft de financieringsaspecten van exporttransacties. Zowel bij dienstverlening in binnen- en buitenland als bij het verschaffen van faciliteiten zal het beleid erop gericht zijn het exporterende bedrijfsleven te steunen ten einde de concurrentiekracht tegenover het buitenland te versterken. Voorzieningen worden getroffen die kleinere en middelgrote bedrijven meer kans geven te penetreren in de buitenlandse markt.

8°. Onder handhaving van de totale kwantitatieve taakstelling ten aanzien van *ontwikkelingssamenwerking* is een heroriëntatie op uitgangspunten wenselijk om het belang van het Nederlandse bedrijfsleven te versterken:

- het hulpprogramma dient beter aan te sluiten bij de Nederlandse aanbodmogelijkheden. Daartoe dient bij de selectie van landen, regio's en sectoren ook rekening te worden gehouden met de absorptiecapaciteit voor hoogwaardige transacties en – waar mogelijkheden bestaan – met het gezamenlijk opzetten van producties
- het aandeel van het bilaterale gedeelte in het totale hulpprogramma wordt opgevoerd ten laste van het multilaterale deel
- de financieringsmogelijkheden van zogenaamde ontwikkelingsrelevante exporttransacties met ontwikkelingslanden (gemengde kredieten) dienen te worden uitgebreid.

De minister voor Ontwikkelingssamenwerking zal in samenwerking met de ministers van Economische Zaken en van Financiën een beleid voeren waarin versterking van de Nederlandse industrie en versterking van de economie van ontwikkelingslanden meer dan tot dusver het geval is geweest, hand in hand gaan.

9°. In het *midden- en kleinbedrijf*, dat in onze economie een belangrijke plaats inneemt, heeft het inkomen een drieledige functie, te weten reserveren, investeren en consumeren.

De bewindslieden van EZ en van Financiën zullen binnen een half jaar, mede aan de hand van suggesties uit de recente nota's inzake het MKB en startende ondernemingen alsook uit het rapport van de commissie Risicokapitaal (hierin worden naast fiscale maatregelen ook instellingen ten behoeve van het MKB naar analogie van de MIP bepleit) met concrete voorstellen komen. Een belangrijk element daarbij zal zijn verantwoorde

wegen te vinden die de beschikbaarheid van risicodragend vermogen voor bestaande en nieuwe ondernemingen kunnen verruimen.

De zelfstandigenaftrek in de inkomstenbelasting zal structureel gemaakt worden.

10°. *Prijsbeleid*. Alleen in sectoren waar de concurrentie onvoldoende is, zal de overheid, indien nodig, met prijsvoorschriften ingrijpen. Dit laat onverlet de bevoegdheid van de overheid in zeer ernstige economische situaties die snel maatregelen vergen op een breed terrein, ook prijsvoorschriften af te kondigen.

11°. *De land- en tuinbouw en de visserij* die een wezenlijke bijdrage leveren aan onze export zullen in het beleid dat is gericht op verlichting van collectieve lasten voor de onderneming, op versoepeling van vergunningen, het wegnemen van belemmeringen en stimulansen voor beginnende ondernemingen, een volwaardige plaats dienen te krijgen. Getracht zal worden de financieringsproblemen van tuinders die omvangrijke energiebesparende investeringen moeten verrichten, te verlichten.

12°. Het *regionale beleid* blijft gericht op het verstrekken van de economische structuur in die gebieden die wat dit betreft een duidelijke achterstand vertonen. Tegelijkertijd zullen die maatregelen ertoe dienen bij te dragen dat de economische structuur van het land wordt verstevigd.

De diverse departementen dienen bij hun activiteiten rekening te houden met de belangen van deze regio's.

2. b. *Stimulering werkgelegenheid*

Van de noodzakelijke versterking van de marktsector kunnen niet op korte termijn belangrijke impulsen verwacht worden voor de werkgelegenheid. Maar er kan ook niet zonder meer worden berust in een werkloosheid die vele jaren tussen de zeven- en negenhonderdduizend zal liggen. Zulk een werkloosheid kan op den duur de maatschappij ontwrichten. Toch mogen geen illusies gewekt worden als zou het mogelijk zijn in vier of vijf jaar tijd de werkloosheid met honderdduizenden te beperken. Zelfs langs de weg van herverdeling van beschikbare arbeid zijn zulke gigantische effecten niet op middellange termijn te verwachten. Vroegere berekeningen daarover zijn gemaakt op grond van veronderstellingen die nogal ver van de economische werkelijkheid staan. Dat ontslaat het bedrijfsleven en de overheid niet van de dure plicht langs alle denkbare en verantwoorde wegen te zoeken naar mogelijkheden meer mensen in het arbeidsproces in te schakelen en scholing voor werklozen een zwaarder accent te geven. Van arbeidstijdverkorting over de hele linie en een centralistische aanpak verwacht de werkgroep weinig. Deze zaken dienen per onderneming en hoogstens per bedrijfstak geregeld te worden, uiteraard met inachtneming van algemeen aanvaarde randvoorwaarden als: evenredige verlaging van salaris, handhaving bedrijfstijd en alleen in situaties waarin het zonder ernstige moeilijkheden organisatorisch kan worden opgevangen. Keuzemogelijkheden voor arbeidstijden die afwijken van het tot dusver gangbare patroon moeten worden vergroot, zeker voor nieuwe toetreders.

Deeltijdduobanen etc. moeten een meer normaal verschijnsel worden. De overheid zal in het algemeen moeten voorzien in aanpassingen van regels die op deze ontwikkeling een belemmerende invloed hebben, uiteraard zonder het macro-beleid dat gericht is op kostenmatiging en sanering van de overheidsfinanciën te frustreren.

De overheid zelf heeft op het terrein van de arbeidsherverdeling een voortrekkersrol. De noodzaak hiertoe wordt versterkt door het grote arbeidsaanbod voor de kwartaire sector.

De werkgroep bepleit dat in de regel jongeren bij de overheid en de gesubsidieerde sectoren voor maximaal 32 uren worden aangesteld en

voorts dat opvallende vacatures in het algemeen voor niet langer dan 36 uren worden uitgegeven, vanzelfsprekend met evenredige vermindering van beloning.

De dramatische omvang die de werkloosheid onder jongeren laat zien gebiedt op korte termijn opstarting van een jeugdwerkplan. Elementen als:

- intensivering van bemiddeling
 - scholing en scholingsplicht
 - combinatie van deeltijdarbeid en scholing (zo mogelijk per c.a.o.)
 - waar verantwoord werken met behoud van uitkering (tijdelijk)
- dienen in dit plan tot hun recht te komen.

Naar het oordeel van de werkgroep moet het komende kabinet een jaarbedrag van ca. f 750 mln. vrijmaken voor maatregelen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid, aanvullende arbeidsmaatregelen en scholingsprojecten, kort middelbaar beroepsonderwijs en additionele overheidsinvesteringen die de economische structuur versterken.

Ter verbetering van het functioneren van de arbeidsmarkt dienen in ieder geval onderstaande gedachten te worden uitgewerkt:

- een meer regionale hantering van de arbeidsmarktinstrumenten en van daarop van invloed zijnde andere instrumenten
- er zal meer ruimte voor loondifferentiatie moeten komen om de mobiliteit van de factor arbeid tussen de sectoren en beroepsgroepen te versterken
- betere afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt, onder meer door versterking van het leerlingenzwezen en van de beroepsgerichte vorming in het onderwijs
- consequente toepassing en waar nodig verruiming van het begrip passende arbeid
- versnelling van ontslagprocedures
- een ruimhartiger beleid ter zake van het uitzendwezen
- een doorlichting en stroomlijning van het ondoorzichtige samenstel van opleidingsregelingen
- bevordering van het gebruik van arbeidscontracten voor bepaalde duur, zodat ondernemingen eerder bereid zijn extra mensen in dienst te nemen
- verlaging van het minimumjeugdloon zal nader worden gezien, niet alleen met het oog op de invloed ervan op de bereidheid van bedrijven jongeren in dienst te nemen doch ook met het oog op de mogelijkheid hierdoor middelen vrij te maken om jongeren een meer zinvolle plaats in de samenleving te verschaffen (10% verlaging levert budgettaire f 250 mln. op).

3. Concretisering in hoofdlijnen van de bijsturing van de collectieve uitgaven

In onderstaande paragrafen is een invulling op hoofdlijnen gepresenteerd van de ombuigingen, achtereenvolgens op de terreinen van de rijksbegroting in engere zin, de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren en trendvolgers, de sociale zekerheid en de volksgezondheid (excl. salarissen). Zoals in hoofdstuk 1 reeds is gezegd kan de ombuigingsnoodzaak in de sfeer van de sociale zekerheid en van de salarissen in de collectieve sector binnen zekere grenzen worden beperkt door matiging van de inkomensontwikkeling in het particuliere bedrijfsleven. Zonder die matiging zou in elk van beide sectoren in de periode 1984 t/m 1986 in totaal f 10,5 mld. moeten worden bezuinigd; met een jaarlijkse inkomensmatiging van 2% dan wel een sneller gefaseerde evenwaardige matiging zullen deze beide bedragen beperkt gehouden kunnen worden tot f 6 mld. De ombuigingsbedragen voor de rijksbegroting en voor de volksgezondheid dienen in beide scenario's respectievelijk f 6 mld. en f 3 mld. te bedragen als totaal in de periode 1984 t/m 1986.

Alles bijeengenomen wordt aldus in het scenario zonder loonmatiging f 30 mld. bijgestuurd in de collectieve uitgaven en in het scenario dat de voorkeur van de werkgroep heeft f 21 mld. (6+6+6+3). Bijlage IV geeft een indruk van het tijdspad dat de werkgroep daarbij voor ogen heeft.

3. a. *Bijsturing rijksbegroting*

De werkgroep heeft zich gebogen over een groot aantal suggesties tot bezuiniging in de rijksbegroting.

Bijlage IIa geeft daarvan een overzicht, waarbij het in vele gevallen gaat om voorstellen uit de heroverweging.

Bijlage IIb laat zien welke ombuigingsuggesties de werkgroep in dit stadium niet opportuun heeft geoordeeld. Zij heeft zich bij haar voorkeur laten leiden door een tweetal criteria, te weten:

- levert de uitgave een wezenlijke bijdrage aan de versterking van de economische structuur (overheidsinvesteringen)
- is met de uitgave een onmiskenbare maatschappelijke nood in het geding.

Vanzelfsprekend zijn ook suggesties gezien die erop gericht zijn de prijs die de burgers voor door de overheid geleverde of gesubsidieerde diensten betalen dichter in de buurt van de kostprijs te brengen. Het bijgevoegde overzicht is zeker niet uitputtend. Voor verdere heroverweging is in de komende jaren nog ruim plaats.

Alles overziende is de werkgroep tot de conclusie gekomen dat het vinden van f 6 mld. (basis 1986) in de rijksbegroting geen sinecure is, maar ook niet als een onrealistische doelstelling mag worden beschouwd. Daarbij moet ook bedacht worden dat langs de weg van verdere heroverweging, toepassing van de profijtgedachte en privatisering van overheidsdiensten de komende jaren nieuwe perspectieven gevonden kunnen worden voor een ontmanteling van de tijdbom onder de collectieve uitgaven.

3. b. *Bijsturing arbeidsvoorwaarden collectieve sector*

Ten einde te voorkomen dat de overheid aan het eind van de jaren '80 in een situatie geraakt dat zeer vele arbeidsplaatsen in de collectieve sector op de tocht komen te staan, is een pijnlijke ingreep in de arbeidsvoorwaarden van overheidsdienaren en trendvolgers de komende jaren onontkoombaar.

Op grond van resultaten uit het heroverwegingsrapport en andere indicaties zou verwacht mogen worden dat een vergelijking van de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren met die in het bedrijfsleven aanleiding zal geven de loonsom van de collectieve sector met f 3 mld. te beperken ten opzichte van wat deze in 1986 zou zijn geworden. Daar bovenop zullen nadere beperkende maatregelen nodig zijn waarbij ook de huidige systematiek van het trendbeleid ter discussie moet komen. De omvang daarvan zou zonder inkomensmatiging in het bedrijfsleven f 7,5 mld. bedragen en met een jaarlijkse inkomensmatiging ad 2% dan wel een sneller gefaseerde evenwaardige matiging, f 3 mld. Over al deze maatregelen zal zo snel mogelijk overleg dienen plaats te vinden met de centrales van overheids-personeel.

De overheid zal als werkgever alles op alles moeten zetten om meer mensen in het overheidsarbeidsproces in te schakelen zonder dat dit de overheidsloonsom verhoogt en zonder dat dit het functioneren van het overheidsapparaat op onverantwoorde wijze frustreert. De uitwerking daarvan zal met voortvarendheid ter hand worden genomen in het z.g. georganiseerd overleg (zie ook § 2.b).

3. c. *Bijsturing uitgaven sociale zekerheid*

Ons stelsel van sociale zekerheid is dringend aan ingrijpende wijziging toe, en naar inhoud en naar organisatorische opzet en besturing. Niet alleen het inzakken van de economische groei maar ook maatschappelijke veranderingen moeten ertoe leiden dat de komende jaren een structurele herziening en vereenvoudiging van het stelsel van sociale zekerheid zijn beslag krijgt. Voor zulk een stelselwijziging is tijd nodig, zelfs bij een voortvarende aanpak. In die tussentijd kan evenwel de uitgavenontwikkeling niet op zijn beloop gelaten worden. De werkgroep is tot de conclusie gekomen dat er de komende jaren aanleiding is een aantal specifieke maatregelen te treffen die liggen in de sfeer van de WAO, de Ziektewet. Ook misbruikbestrijding e.d. kan hieraan een bijdrage leveren (onder meer invoering van de z.g. sociale verzekeringskaart, gekoppeld aan de invoering van het z.g. sociaal en fiscaal nummer dat een effectieve aanpak van het zwarte circuit in de belastingfraude en misbruik van sociale uitkeringen mogelijk maakt). Zij acht het mogelijk langs die weg tot een bedrag van f 4 mld. om te buigen.

De omvang van het resterende ombuigingsbedrag hangt ook af van de inkomensontwikkeling in het bedrijfsleven. Zonder inkomensmatiging daar zal in de sociale zekerheid nog f 6,5 mld. extra moeten worden gevonden, met inkomensmatiging ad 2% 's jaars, dan wel een sneller gefaseerde evenwaardige matiging, nog f 2 mld. Deze extra bedragen zullen gevonden worden door middel van een combinatie van stelselwijziging en nominale aanpassing van uitkeringen. Over de z.g. koppelingsproblematiek wordt in de werkgroep verschillend gedacht. Het spreekt voor zich zelf dat hoe eerder stelselwijziging operationeel wordt hoe eerder we kunnen afzien van bevrozingsmaatregelen.

Met het oog op de dringend noodzakelijke stelselherziening in de sociale zekerheid wil de werkgroep onder de aandacht brengen dat het voor de hand lijkt te liggen de verantwoordelijkheid voor de Algemene Bijstandswet en van aanverwante, thans onder CRM ressorterende regelingen, te brengen onder de verantwoordelijkheid van het Departement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

3. d. *Bijsturing in de volksgezondheid*

De laatste jaren heeft in brede kring de overtuiging postgevat dat de kwaliteit en de kwantiteit van de gezondheidszorg in Nederland een internationale vergelijking ruimschoots kan doorstaan doch niettemin onbeheerste groeiprocessen in zich bergt die weinig meer van doen hebben met een noodzakelijk peil en verantwoord gebruik van gezondheidsvoorzieningen. Met het oog daarop zal in de periode tot en met 1986 de groei van de kosten van de gezondheidszorg (excl. autonome salarisontwikkeling die immers in 3.b is begrepen) met f 3 mld. moeten worden gematigd.

Meer toepassing van budgetteringsystemen – zo nodig met behulp van specifieke wettelijke maatregelen – dient f 2 mld. op te leveren. Het resterende bedrag zal gevonden worden langs de weg van een aanpak op specifieke punten (bijvoorbeeld beddenreductie, beheersing uitbreiding van praktijken eventueel in samenhang met de invoering van degressieve tarieven, beloningsstructuur leerling-verpleegkundigen, beheersing van de opleidingscapaciteit).

Daarnaast lijkt de tijd rijp voor een herijking van de verzekeringsstelsels in de sfeer van de ziektekosten (zie ook de desbetreffende heroverwegingsconclusies en het rapport van de WRR).

In afwachting van de invoering van een budgettering en van de herziening van verzekeringsstelsels zullen geen nieuwe voorzieningen onder de AWBZ worden gebracht.

4. Inkomensbeleid

Matiging van de kostenontwikkeling en zorg voor werkgelegenheid brengen mee dat de bestedingsmogelijkheden voor actieven en niet-actieven de komende jaren onder druk staan. De absoluut noodzakelijke sanering en beheersing van de openbare financiën zullen er bovendien toe leiden dat dit in sterkere mate het geval zal zijn voor hen die hun inkomen ontvangen uit de collectieve middelen. Niettemin zullen de bestedingsmogelijkheden van de z.g. echte minima zoveel mogelijk worden gehandhaafd.

Erkend moet worden dat tot dusver gehanteerde koopkrachttabellen een onvolledig beeld geven van de werkelijkheid. Een herbezinning op aanvaardbare inkomensverhoudingen, op de tertiaire inkomensverdeling en op instrumenten van inkomensbeleid is noodzakelijk.

De inkomensontwikkeling en verdeling in de particuliere sector is primair een verantwoordelijkheid van de sociale partners. Het wettelijk instrument van de loonmaatregel zal niet worden afgeschaft doch wel met de grootst mogelijke terughoudendheid worden gehanteerd. Wel zullen correcties worden aangebracht op inkomens die in monopolioïde situaties worden verdiend. Ook is er alle aanleiding voor een algehele herijking van de beloningsverhoudingen in de kwartaire sector. Het wetsontwerp openbaarheid van inkomens dient spoedig te worden afgehandeld. Gezien de zeer sterke nivellering die de afgelopen tien jaar heeft plaatsgevonden zal er (in het inkomenstraject tot f 60 000 bruto per jaar)² door de overheid niet verder worden genivelleerd. Het fiscale instrumentarium is trouwens niet meer geschikt als instrument tot verdere nivellering.

Versterking van de consumentenvoorlichting is geboden, zeker in een tijd dat de koopkracht vermindert. Daarom dienen de aanhangige wetsontwerpen op dit terrein spoedig te worden afgehandeld. Ook is spoed geboden met de wijziging van de wetgeving met betrekking tot consumptief geldkrediet.

5. Woningbouw en woonlastenbeleid

In de sfeer van het woningbouw- en vernieuwbouwprogramma ligt een kolossale financiële problematiek. In de meerjarenramingen is voorzien in de financiering van nog niet ten volle 105 000 gesubsidieerde nieuwbouwen vernieuwbouwwoningen per jaar. Bovendien bevatten die meerjarenramingen een, gegeven de fundamenteel gewijzigde marktverhoudingen, niet meer realistisch samengesteld programma. Bouwen voor leegstand en huren die vèr onder de kostprijs liggen is een luxe die onze economie zich niet meer kan permitteren. Op die werkelijkheid dienen èn het woningbouwprogramma èn het woonlastenbeleid te worden georiënteerd.

Ten behoeve van een adequate afstemming van vraag en aanbod, alsmede van de beschikbare bouwcapaciteit daarop, is het gewenst te komen tot een meerjarig nieuwbouw- en vernieuwbouwprogramma in samenhang met een te voeren woonlastenbeleid. Tegen die achtergrond adviseert de werkgroep voor de jaren 1984–1986 een programma, dat in 1986 f 1 mld. meer middelen vereist dan tot dusver in de meerjarenramingen is voorzien. Dit programma ziet er als volgt uit:

Nieuwbouw

woningwetwoningen	20 500
premiehuurwoningen	21 000
premiekoop A	17 000
premiekoop B	9 500
wooneenheden	19 000
	87 000
vernieuwbouw	33 000
Totaal bouwprogramma	120 000

² De inlas omvat een uitsluitend door de C.D.A.-leden van de werkgroep onderschreven tekst.

Ten einde deze wijziging in de samenstelling van het woningbouwprogramma geleidelijker te laten verlopen wordt geadviseerd het programma voor 1983 als volgt samen te stellen:

woningwetwoningen	33 000
premiehuur	23 000
premiekoop A	20 500
premiekoop B	9 500
eenheden	19 000
	<hr/>
	105 000
vernieuwbouw	33 000
	<hr/>
Totaal in 1983	138 000

De budgettaire gevolgen van deze wijzigingen bedragen globaal (in f mln.)

1983	1984	1985	1986
-250	-100	725	1095

In de sfeer van een meerjarig woonlastenbeleid zal voor deze budgettaire problematiek gedeeltelijk een oplossing worden gevonden door de volgende maatregelen:

Woonlastenmaatregelen	1983	1984	1985	1986
De normhuurquote van de minima wordt in vier gelijke stappen, de eerste per 1 juli 1983, in vier opeenvolgende jaren verhoogd van 11,13% tot 13,13%. Tegelijkertijd wordt de vormhuurquote voor modaal verhoogd van 16,1% tot 18,1%	ca. 55	170	300	450
Verhoging van de aanvangsvraaghuren met 0,25 procentpunt per jaar gedurende 4 jaar	—	—	20	50
Totaal woonlastenmaatregel	ca. 55	170	320	500
Additioneel effect van hierna genoemd samenstel van maatregelen	—	50	150	300
Totaal meer middelen	55	220	470	800

Hierbij is ervan uitgegaan dat het bestaande beleid gericht op inhaal huurverhogingen en huurharmonisatie ineens, wordt voortgezet. Het beleid blijft gericht op bevordering van het eigen-woningbezit.

Ook in het woningbouw- en woonlastenbeleid zal het erom gaan elke gulden verantwoord te besteden en overbodige rompslomp uit te wieden. Daarom zal ter zake van het volkshuisvestingsbeleid voorts worden gestreefd naar:

- zoveel mogelijk vermijden, ook in de belastingwetgeving, van maatregelen die een beletsel kunnen worden voor de woningbouw
- soberder bouwen (eisen beperken tot bouwtechnische eisen en uniformeren)
- meer inspraak van bewoners in vernieuwbouwplannen
- betere huuraanpassing na woningverbetering
- meer doorstroming
- meer in overeenstemming brengen van de huur met de kostprijs
- algehele doorlichting van het bestaande stelsel van individuele huursubsidies o.a. tegen de achtergrond van het bestaan van meer inkomens per gezin en de potentiële mogelijkheid van kamerverhuur
- bevordering koopmogelijkheden voor huurders van een woningwetwoning indien nodig met terugkoopgarantie
- beperking van verkoopregulerende bepalingen
- bevordering vrije woonplaatskeuze
- zo snel mogelijk integraal invoeren van de leegstandswet.

De budgettaire veranderingen aan de uitgaven- en inkomstenkant laten zien dat er per saldo in 1983 en 1984 sprake is van een gunstig budgettair saldo in de orde van grootte van f 300 mln.; in 1985 en 1986 is er daarentegen een negatief budgettair effect van f 250 à 300 mln. Daarmee is de kolossale financieringsproblematiek die al geruime tijd in de meerjarenramingen van de Miljoenennota lag besloten teruggebracht tot een omvang die te zijner tijd gemakkelijk inpasbaar zal zijn in het totale budgettaire kader. Het zou naar het oordeel van de werkgroep thans te ver voeren daarover nu verder in details te treden.

6. Energiebeleid

- Energiebeleid blijft gericht op besparing en diversificatie (naar brandstof en geografische herkomst).
- Met het oog daarop blijft het overheidsbeleid gericht op een verantwoorde herintroductie van kolen met inachtneming van de daarvoor gestelde milieunormen bij elektriciteitsopwekking en in de industrie. Het onderzoek naar nieuwe technologieën wordt met kracht bevorderd.
- Ter vermijding van verspilling zal het onderzoek op energiebeleid zoveel mogelijk internationaal worden gecoördineerd.
- Het energiebeleid moet gebruik maken van het prijsmechanisme en voorschriften (bij voorbeeld bouw).
- Bij het opstellen van maatregelen moet ook op dit terrein rekening gehouden worden met de gevolgen voor de bedrijven.
- Bij stijgende energieprijzen moeten de subsidies worden afgebouwd; dit kan, indien onvermijdelijk, gepaard gaan met tijdelijke financieringsfaciliteiten.
- Warmte-kracht-toepassing in de industrie wordt bevorderd.
- Het Groningen-veld heeft unieke eigenschappen als strategische reserve en dient zoveel mogelijk geconserveerd te worden.
- Het wetsontwerp «kleine velden» zal mede worden bezien in het licht van zijn effecten op investeringen en werkgelegenheid in de betreffende sector.
- De opbrengst van extra gasinzet wordt aangewend ter versterking van de economische structuur.
- Er dient een grondige en objectieve afweging plaats te vinden van het gebruik van kolen, kernenergie en alle overige energiebronnen voor elektriciteitsopwekking. De belangrijkste factoren zijn:
 - de gevolgen voor het milieu op korte en lange termijn
 - veiligheidsaspecten (op dit gebied moet voortgang worden gemaakt met onderzoek en proefnemingen)
 - de te verwachten elektriciteitsprijs mede in het licht van onze internationale concurrentiepositie

- afhankelijkheid van import.
- Op grond van deze afweging en gehoord de resultaten van de Maatschappelijke Discussie moet zo snel mogelijk een beslissing worden genomen over de rol van kernenergie in onze elektriciteitsopwekking. Het beleid ter zake van kernafval dient erop gericht te zijn dumping in zee te vervangen door langdurige tijdelijke opslag op het land.
 - Bij de industriële prijsstelling van energie is een landelijke aanpak nodig. Gestreefd zal worden naar uitbreiding van de regeling ter zake van de elektriciteitsstarieven voor industriële grootverbruikers tot kleinere ondernemingen die relatief veel elektriciteit verbruiken.
 - Op basis van het «eerste regeringsstandpunt» inzake het CoCoNut-rapport wordt spoedig wetgeving voorbereid.
 - Er wordt in beginsel gestreefd naar geleidelijke afschaffing van de verkapte subsidie op het kleinverbruik van aardgas, zoals die tot uiting komt in de vaststelling van gasprijzen onder de marktwaarde³; dit met inachtneming van de prijsstelling ten opzichte van het buitenland, alsmede het streven naar stabilisatie van de collectieve lastendruk waarvan de binnenlandse gasprijs deel uitmaakt.

7. Fiscaal beleid

Op het terrein van het fiscale beleid zal met kracht worden gestreefd naar vereenvoudiging en meer doelmatigheid waarbij de recentelijk ingediende contourennota als leidraad kan dienen. In de inkomstenbelasting wordt een zodanig stelsel uitgewerkt dat daarin zowel het draagkrachtbeginsel als de individualiseringsgedachte in het kader van gelijkberechtiging tussen man en vrouw tot hun recht komen.

Het beleid ter bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik wordt geïntensiveerd met inachtneming van de uitkomsten van de parlementaire discussie over de beide desbetreffende nota's (ISMO en Fraudenota). Onderzocht zal worden of in samenhang met de WIR enigerlei vorm van herinvoering van vervroegde afschrijving kan bijdragen tot het herstel van het bedrijfsleven. Ook wordt bezien of het tijdelijk fiscaal aftrekbaar maken van groot onderhoud van alle eigen, tot hoofdbewoning dienende woningen in betekende mate kan bijdragen ter verlichting van de werkloosheid in de bouw. Het bestaande knelpunt dat voor bepaalde groepen bejaarden door samenloop van inkomstenbelasting en premieheffing in het kader van de bejaardenziekenfondsverzekering onredelijke inkomenseffecten ontstaan, zal zo mogelijk worden gemitigeerd of weggenomen.

8. Budgettaire beleid

8. a. *Beheersing van de publieke uitgaven*

Meer dan ooit is er behoefte aan een stringente hantering van een doelmatig samenstel van budgettaire spelregels en procedures. In dat licht zijn de aanbevelingen uit het interimrapport van de Studiegroep Begrotingsruimte van essentieel belang. Kandidaat-ministers dienen zich te binden aan een voor de kabinetsperiode overeengekomen beleid, waaronder met name op hoofdlijnen ingevulde ombuigingen. Jaarlijks dient dit totaal voor meer jaren opnieuw te worden berekend en bijgesteld. De begrotingsprocedure dient vroegtijdig te starten (februari).

Tijdig dient overleg plaats te vinden met de sociale partners ten einde het overheidsbeleid en het arbeidsvoorwaardenbeleid zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten. In de begrotingscyclus dient een heroverwegingsprocedure te worden ingebouwd. Financiering van overheidshandelingen buiten de begroting zal achterwege blijven c.q. worden teruggebracht. De flexibiliteit van de collectieve uitgaven moet worden vergroot door zoveel mogelijk afschaffing van mechanismen die een beletsel vormen voor een zorgvuldige prioriteitenafweging.

³ Er is aanleiding het begrip marktwaarde nader te definiëren.

Ten slotte zij nog vermeld dat toepassing van de profijtgedachte, gelijk-schakeling van beslissingen over beleidsintensiveringen en de financiering ervan alsmede verbetering en automatisering van de financiële informatie-voorziening van groot belang geacht worden.

8. b. *Meerjarig budgettair kader 1983 tot en met 1986*

Zoals in de hoofdstukken 1 en 3 geschetst, zal het noodzakelijk zijn op de meerjarencijfers van de Rijksbegroting die zijn voorzien voor 1986 een neerwaartse bijstelling aan te brengen van om en nabij f 6 mld.

Daarbij is nog geen rekening gehouden met extra uitgaven die de werkgroep nodig acht om ter wille van de werkloosheidsbestrijding meer middelen beschikbaar te stellen ten behoeve van werk en scholing voor jongeren, kort middelbaar beroepsonderwijs, aanvullende arbeidsmarktmaatregelen en scholingsprojecten alsmede voor produktieve overheidsinvesteringen. Zoals in hoofdstuk 2.b aangeduid, zal het hier gaan om een bedrag van f 750 mln. op jaarbasis. De wijze waarop voor de verschillende onderdelen van het beleid gericht op werkgelegenheid en verbetering van de economische structuur over de jaren 1983–1986 middelen beschikbaar worden gesteld, wordt jaarlijks nader bezien aan de hand van in de verschillende jaren noodzakelijke kasuitgaven van maatregelen en in gang te zetten projecten.

Vervolgens tekenen zich op een aantal terreinen uitgavenoverschrijdingen af die ten dele onafwendbaar zijn. De minister van Financiën heeft daarvan op 31 augustus 1982 ten behoeve van de kabinetsformatie een overzicht gegeven (zie bijlage III).

De werkgroep stelt voor daarvan als onvermijdelijk te aanvaarden:

	Op jaarbasis
— Echte minima	300 mln.
— Bouw stadhuis Amsterdam	50 mln.
— Spreiding rijksdiensten	200 mln.
— Milieuhygiënisch beleid	200 mln.
Totaal	750 mln.

De overschrijdingen op deze punten dienen tot bovenvermelde bedragen beperkt te blijven en wat de overige punten betreft dienen voorzieningen worden getroffen die voorkomen dat de overschrijding zich manifesteert dan wel ertoe leiden dat binnen het begrotingshoofdstuk een verantwoorde compensatie wordt gevonden, dat wil zeggen zonder verstoring van de gestelde prioriteiten in het nieuwe kabinetsbeleid.

De additionele uitgavenproblematiek van f 1,5 mld. die uit deze paragraaf voortvloeit zal worden afgewogen tegen de in de door het CPB doorgerekende scenario's aangenomen jaarlijkse extra lastenverlichting voor het bedrijfsleven ad f 2 mld. per jaar (oplopend tot f 6 mld. in 1986) alsmede tegen de mogelijkheden de komende jaren een verdere herschikking binnen de rijksuitgaven aan te brengen; zulk een aanpak lijkt mogelijk binnen het uitgangspunt van stabilisatie van de collectieve lastendruk.

8. c. *De ontwerp-begroting 1983*

De ontwerp-begroting voor 1983 voorziet onder meer in een substantieel belastingplan, premieverzwaring, een bevriezing van inkomens in de collectieve sector en inkomenseffecten die voor de lagere inkomens nogal zwaarder zijn dan voor de hogere. Dit laatste geldt overigens voor de overheidssector in beduidend mindere mate.

In de miljoenennota wordt een beroep gedaan op de sociale partners om in het arbeidsvoorwaardenbeleid voor 1983 eveneens zoveel mogelijk in te steken op matiging van de inkomensontwikkeling.

De werkgroep is van mening dat het komende kabinet de kabinetsplannen in het overleg met de sociale partners ter discussie moet stellen, zonder dat dit gaat leiden tot ophoging van de voorziene uitgavencijfers. Zij is tevens van oordeel dat alles gedaan moet worden om een verhoging van belastingtarieven te vermijden. Daartoe heeft zij gezocht naar maatregelen die voor een bedrag van ruim f 1,6 mld. het uitgaventotaal kunnen beperken, en voor een beperkt bedrag de opbrengst van de niet-belastingmiddelen kunnen verhogen.

Bijlage IIa geeft daarvan een overzicht. Dit telt voor 1983 op tot ruim één miljard gulden. Vervolgens is in hoofdstuk 5 uiteengezet hoe een geïntegreerd woningbouw- en woonlastenbeleid in 1983 en 1984 kan leiden tot een geringer budgettair beslag in een orde van grootte van f 300 mln. Voorts wordt in overweging gegeven in de toekomst de WWV-uitkering te vervangen door een uitkering krachtens de RWW voor beneden-23-jarigen (besparing in 1983 f 50 mln. en na twee jaar f 325 mln.), voor 16- en 17-jarige thuiswonenden de RWW-uitkering te vervangen door kinderbijslag (besparing f 100 mln.) en ten slotte f 200 mln. extra aan Rijksbijdragen aan sociale fondsen terug te trekken. De extra uitgaven voor de vervangende kinderbijslag worden gedekt uit een aanpassing van de overgangsregeling voor de 12- tot 18-jarigen voor de leeftijdsafhankelijke kinderbijslag. Door dit samenstel van maatregelen kan in 1983 f 1650 mln. beschikbaar komen. Hiermee meent de werkgroep voldoende aanknopingspunten te hebben gevonden om van de in het vooruitzicht gestelde belastingverhoging af te kunnen zien. Of dit ook in 1985 nog het geval zal zijn, is nu niet te overzien. In dat jaar immers spoort het zich aftekenende ombuigingsbedrag ongeveer met het op grond van de f 6 mld.-operatie op de rijksbegroting beoogde, terwijl anderzijds de structurele opbrengst van de belastingverhoging is weggefallen. Het lijkt evenwel volstrekt prematuur dit als reden te gebruiken om voor 1983 al tot een substantiële belastingverhoging te komen.

Het zou een goede zaak zijn wanneer de sociale partners voor 1983, in solidariteit met de inkomensstrekken in de collectieve sector, zouden afzien van de te verwachten inkomensstijging. Daarmee zou ook de bekritiseerde bevrozing van zijn gedwongen karakter ontdaan zijn. Weliswaar zou een evenredige inkomensmatiging in de particuliere sector een negatieve invloed hebben op de belastingbaten (ca. f 2 mld.), doch dit zou aanvaard kunnen worden indien zulks gebeurt in het kader van een gezamenlijk meerjarenbeleid, gericht op inkomensmatiging, sanering van de overheidsfinanciën, herstel van werkgelegenheid en bestrijding van de werkloosheid.

In dat overleg tussen kabinet en sociale partners zou ook bezien dienen te worden welke hanteerbare instrumenten nog aanwezig zijn om de bestedingsmogelijkheden van de diverse inkomensgroepen evenwichtiger te beïnvloeden.

G. M. V. van Aardenne (voorzitter)
M. J. J. van Amelsvoort
G. Gerritse
R. W. de Korte
J. G. Rietkerk
S. C. Weijers
T. van de Graaf (secretaris)

8 oktober 1982

Vier scenario's voor de macro-economische ontwikkeling op middellange termijn t.b.v. de kabinetsinformatie (werkgroep-Van Aardenne)

In de nota inzake de sociaal-economische problematiek op middellange termijn ten behoeve van de kabinetsinformatie, dd. 16 september 1982, heeft het Presidium van de Centraal Economische Commissie onder meer twee scenario's gepresenteerd, waarin na 1983 10 mld. gld. per jaar wordt omgebogen in de collectieve uitgaven. Deze scenario's zijn ontwikkeld op basis van een veronderstelde groei van het volume van de wereldhandel (exclusief energie en dubbel herwogen) met gemiddeld 2% respectievelijk 4% per jaar vanaf 1983.

Voorts zij in herinnering gebracht, dat in deze scenario's geen veronderstelling is gemaakt voor de collectieve druk, maar wèl voor het financieringstekort van de overheid. Dit tekort is bij wijze van technische hypothese op 5,5 à 6% van het NNI in 1986 gesteld. De belastingdruk wordt derhalve bepaald door de ontwikkeling van de overheidsuitgaven en het gehanteerde uitgangspunt voor het financieringstekort van de overheid. Voor zover deze uitgangspunten een autonome daling van de collectieve druk impliceren – dat is het geval bij een hoge groei van de wereldhandel – is de lastenverlichting, wederom bij wijze van technische hypothese, grotendeels ten goede gebracht aan bedrijven. Hierbij is aangenomen dat van de lastenverlichting voor bedrijven een autonoom positief effect uitgaat op de bedrijfsinvesteringen.

Met betrekking tot de lonen in bedrijven is in de scenario's verondersteld, dat de loonvoet na 1983 gelijk is aan de som van de prijscompensatie (3,5% per jaar), incidentele verhogingen (1% per jaar) en de mutatie van werkgeverslasten (nagenoeg verwaarloosbaar van omvang).

De vier scenario's die in deze notitie worden gepresenteerd, zijn gebaseerd op een veronderstelde groei van het volume van de wereldhandel met gemiddeld 3% per jaar vanaf 1983.

Scenario I is een gemiddelde van beide genoemde scenario's uit de CEC-nota, hetgeen met name impliceert, dat rekening is gehouden met een lastenverlichting voor bedrijven ten bedrage van 2 mld. gld. per jaar na 1983. Aangenomen is, dat deze verlichting leidt tot een autonome verhoging van de investeringen met 2,5 mld. gld. per jaar.

Scenario II wijkt qua uitgangspunten in twee opzichten af van scenario I:

- het financieringstekort van de overheid is gesteld op 7% van het NNI, en
- de ombuigingen bedragen niet 10 mld. gld. per jaar maar 7 mld. gld.

Het verschil hangt samen met een veronderstelde loonmatiging bij bedrijven met 2% per jaar na 1983. Via koppelingsmechanismen leidt deze tot een jaarlijkse verlaging van de collectieve uitgaven met gemiddeld 3 mld. gld. per jaar.

In het scenario III is uitgaande van scenario II nog een extra loonmatiging *vanaf* 1983 met 2% per jaar verwerkt. Ook van deze extra loonmatiging is aangenomen, dat de primaire verlaging van de collectieve uitgaven, waartoe deze extra matiging via de koppelingsmechanismen leidt, in mindering wordt gebracht op de ombuigingen.

In scenario IV is de loonmatiging met 2% per jaar na 1983 in scenario II vervangen door een loonmatiging met 3% in 1983 en 3,5% in 1984. Na 1984 is geen matiging meer verondersteld.

Om een indruk te geven van de gevolgen voor het financieringstekort en de belangrijkste andere macro-economische grootheden zijn in tabel 2 de effecten gepresenteerd van een belastingverhoging op het looninkomen met 1/2% van het NNI per jaar na 1983. Als basis voor de berekening van deze effecten is scenario II gehanteerd.

Tabel 1. Kerngegevens 1983–1986

	Scenario			
	I	II	III	IV
gemiddelde procentuele mutaties				
Veronderstellingen				
<i>Externe data</i>				
Volume wereldhandel ¹			3	
Goedereninvoerprijspeil (in gld.)			2,5 à 3	
Concurrerend uitvoerprijspeil ¹ (in gld.)			3 à 3,5	
Effectieve koers van de gulden t.o.v.:				
– concurrenten			3,5	
– leveranciers			3	
Korte buitenlandse rente (%-punt) ⁴			8	
Lange buitenlandse rente (%-punt) ⁴			9	
<i>Overige veronderstellingen</i>				
Volume materiële consumptie			–1	
Volume overheidsinvesteringen			–2	
Werkgelegenheid overheid			–0,5	
Volume inkomensoverdrachten overheid aan loontrekkers excl. WWV en RWW			0 à 0,5	
Volume uitkeringen SV, excl. WW			–1 à –0,5	
Resultaten				
Volume particuliere consumptie	–1	–1	–1,5	–1
Volume inv. bedrijven, excl. woningen	10	11	12,5	12
Volume inv. woningen	–2,5	–2,5	–2,5	–2,5 à –2
Volume goederenuitvoer	2,5	3	3,5	3 à 3,5
Volume goederenuitvoer	2,5 à 3	2,5 à 3	2,5 à 3	3
Volume bruto nat. produkt	1 à 1,5	1,5	1,5 à 2	1,5
Reëel nationaal inkomen	1,5	1 à 1,5	1	1,5
Produktievolume bedrijven	1	1 à 1,5	1,5 à 2	1,5
Loonsom per werknemer bedrijven	4,5	2,5	–0,5	2
Reëel beschikbaar inkomen gemiddelde werknemer, bedrijven en overheid	–2,5	–4 à –3,5	–6 à –5,5	–4 à –3,5
Prijspeil particuliere consumptie	3,5 à 4	3	1,5 à 2	2,5 à 3
Arbeidsproductiviteit in bedrijven (incl. zelfstandigen)	1 à 1,5	1 à 1,5	1,5	1 à 1,5
Werkgelegenheid bedrijven	0	0 à 0,5	0,5	0 à 0,5
niveaus in 1986				
Saldo lopende rekening bet. balans ²	6,5	6,5	6,5 à 7	6,5
Saldo kapitaalrekening bet. balans ²	–4,5 à –4	–4,5 à –4	–4,5 à –4	–4,5 à –4
Werkloosheid (1000 pers.)	815	785	755	765
Arbeidsinkomensquote ³	73 à 73,5	70,5	66,5	70
Besparingen ²	19,5 à 20	20	21	20,5
Financieringstekort overheid ²	5,5 à 6	7	7,5 à 6	6,5 à 7
Belastingdruk ²	29,5	28,5 à 29	28,5 à 29	28,5 à 29
Sociale premiedruk ²	22	22	22 à 22,5	21,5 à 22
Liquiditeitsquote ²	38 à 38,5	39	40	38,5 à 39
Korte rente (%-punt)	6 à 6,5	6 à 6,5	6 à 6,5	6 à 6,5
Lange rente (%-punt)	6,5	6,5 à 7	6,5 à 7	6,5 à 7

¹ Exclusief energie, dubbel hervogen.² In % NNI.³ Niet gecorrigeerd voor aardgas e.d.⁴ Niveaus in eindjaar van de periode.

Tabel 2. Macro-economische effecten van een jaarlijkse verhoging van de belastingen op het looninkomen met 0,5% van het NNI vanaf 1984

	Gecumuleerde % mutaties in 1986
Loonsom per werknemer	-0,5 à 0
Arbeidsproductiviteit	-1 à -0,5
Prijspeil particuliere consumptie	-0,5 à 0
Reële arbeidskosten	-0,5 à 0
Reëel beschikbaar inkomen gemiddelde werknemer, bedrijven en overheid	-5,5 à -5
Volume particuliere consumptie	-2,5
Volume investeringen in outillage	-2 à -1,5
Volume goederenuitvoer	0
Productievolume bedrijven	-1,5 à -1
	Niveauperanderingen in 1986
Bezettingsgraad (%-punt)	-1
Werkgelegenheid bedrijven (1000 arbeidsjaren)	-30
Werkloosheid (1000 arbeidsjaren)	25
Saldo lopende rekening (% NNI)	1
Saldo kapitaal rekening (% NNI)	-1 à -0,5
Collectieve lastendruk (% NNI)	1,5 à 2
Financieringsoverschot overheid (% NNI)	1 à 1,5
Liquiditeitsquote (% NNI)	0,5 à 1
Lange rente (%-punt)	-0,5
Arbeidsinkomensquote (%-punt)	0 à 0,5

Door werkgroep A positief beoordeelde ombuigingsmogelijkheden

	1983	1984	1985	1986
<i>Profijtgedachte</i>				
– Openbaar vervoer: stads- en streekvervoer 10% en Nederlandse Spoorwegen 3% extra tariefverhoging, jaarlijks vanaf 1984 per 1 april ¹	–	80	170	250
– Domeinen (inclusief privatisering) ¹	–	10	10	10
– Tolheffing wegen met name op de grote oeververbindingen ¹	85	170	170	170
– Bibliotheken ¹	–	10	20	20
– Diverse maatregelen (kleiner dan f 10 mln.) ²	25	50	100	200
– 100% kostendekkend maken Open Universiteit	–	35	40	45
<i>Privatisering</i>				
– Volwasseneneducatie ¹ (taakstelling)	–	50	75	100
– Emigratie-activiteiten ¹ (overbrengen van voorlichtings-activiteiten naar particuliere instituten en afschaffen emigratiebijdragen)	–	10	10	20
<i>Deregulering</i>				
– Afschaffen prijsregulering, afschaffen voorschriften voor bedrijfsvestiging, deregulering uitverkopen, mededingingswetgeving, beperking regulering bouw ¹	–	–	–	30
<i>Personeelsverdeling</i>				
– Niet uitdelen vanaf 1983, herschikking via vacaturebeleid	–	30	90	150
<i>Sanering specifieke uitkeringen</i>				
– Vanaf 1983 dienen per jaar ruim 10% van de aantallen specifieke uitkeringen of te worden opgeheven of te worden overgeheveld naar de algemene uitkering ¹	–	40	80	120
<i>Gemeente- en Provinciefonds</i>				
– Matiging algemene uitkering Gemeente- en Provinciefonds (volumemaatregelen); de bedragen zijn gebaseerd op een evenredig aandeel in de ombuigingen op de rijksbegroting in enge zin	70	130	250	440
– Toepassing profijtbeginself op gemeentelijk niveau ¹	20	100	200	400
<i>Uitvoerende diensten</i>				
– Uitvoering voorstellen heroverwegingsrapport strafrechttoepassing ¹ onder aftrek van de middelen van noodzakelijke capaciteitsuitbreiding				
• gevangeniswezen	–	10	20	40
• reclassering	–	5	10	15
– Besparing personeel belastingdienst door middel van vereenvoudiging van de inkomstenbelastingssystematiek ¹	–	–	30	60
– Rijksgebouwendienst; uitvoering heroverwegingsrapport, onder andere aanpassing ruimtenormen, eerste inrichting en aanvullende faciliteiten en temporisering nieuwbouw ¹	–	60	120	180
– Beperking materiële en personele uitgaven CBS en instituten (toerisme, midden- en kleinbedrijf)	–	15	20	20
<i>Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek</i>				
– Vergroting klassegrootte in basis- en voortgezet onderwijs ¹ (5% variant heroverweging)	225	540	540	540
– Kleuter, die 4 jaar wordt, pas op 1 augustus in plaats van met verjaardag naar kleuterschool (of: 1 teldatum (16 oktober) in plaats van 3 teldata voor het kleuter- en lager onderwijs)	30	100	100	100

	1983	1984	1985	1986
— Verkorting duur opleiding en scholing ¹ (de uitvoering van deze varianten vereist een lange voorbereiding, maar levert na 1986 grotere bedragen op; 255 mln. in 1987)	—	—	—	75
— Vermindering materiële exploitatiekosten lager en kleuteronderwijs	—	—	25	60
— Beperking materiële uitgaven buitengewoon onderwijs	30	30	30	30
— Minder boventallige onderwijzers ¹ (voorstel heeft betrekking op het kleuter-, lager en buitengewoon onderwijs)	15	40	40	40
— Bevriezing uitkeringen studiefinanciering vanaf 1 september 1983	15	65	120	175
— Beperking verzorgingsstructuur ¹ ; onderwijsondersteunende instellingen (25% variant)	25	40	80	120
— Inleveren vrijkomende ruimte als gevolg van invoering Wet Basisonderwijs (integratie kleuter- en lager onderwijs)	—	—	30	125
— Beperking uitgaven wetenschappelijk onderwijs als gevolg van invoering twee-fasenstructuur alsmede extensivering	—	15	30	50
— Doorwerking onderwijsmaatregelen op landbouwonderwijs	5	10	20	20
— Beperking uitgaven wetenschapsbeleid	25	75	125	125
<i>Huisvesting en vervoer</i>				
— Diverse maatregelen openbaar vervoer (onder andere efficiency-verbetering en lager voorzieningenniveau in daluren)	—	20	40	70
<i>Economische structuur</i>				
— Beperking kapitaaloverdrachten NEOM	—	10	10	10
— Aanpassing WIR: hierbij valt bij voorbeeld te denken aan Bijzonder Regionale Toeslag, Ruimtelijke Ordeningstoelage, vrije-beroepsbeoefenaren, landbouw en oneigenlijk en onwenselijk gebruik ¹	—	50	150	250
— Afbouw financiële bijdragen uitgaven land- en tuinbouw ¹ (20% variant)	20	40	80	120
<i>Milieu en landschap</i>				
— Landinrichtingswerken (uitvoeringsprogramma 32 000 ha, uitvoeringsduur 18 jaar) ¹ te bereiken door alleen de meest rendabele projecten uit te voeren	10	20	40	50
— Aankoop gronden (CRM en Landbouw en Visserij)	20	20	20	20
— Subsidies aanleg rioleringen	10	10	20	30
<i>Welzijn</i>				
— Uitvoering voorstellen heroverwegingsrapport Beeldende Kunstenaarsregeling ¹ («sociale zekerheidsvariant»)	—	35	50	80
— Rijksbijdragen Sociaal Cultureel Werk en Maatschappelijke Dienstverlening	—	20	40	60
— Diverse maatregelen op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening ³ , gezinsverzorging (door middel van hogere tariefstelling alsmede door een groter beroep op alfahulp, vrijwilligerswerk, burenhulp e.d.)	—	50	100	250
— Sanering van de direct via de rijksbegroting gefinancierde voorzieningen (voorheen ABW-gefinancierd), zoals schoolinternaten, voorzieningen ten behoeve van gehandicapten, psychiatrische patiënten e.d.	—	20	60	100
— Diverse maatschappelijke voorzieningen: opheffing dagcentra schoolgaande jeugd (rijksbijdrage-regeling), hulp aan drugsverslaafden	—	30	40	50
— Maatregelen met betrekking tot bejaardenbeleid ¹	—	130	130	140
— Herbezinning alle subsidies	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

	1983	1984	1985	1986
— Jeugdhulpverlening bij Justitie; verdere toepassing voorstellen heroverwegingsrapport ¹ en verlaging subsidies bouw kinderbescherming	—	10	20	20
— Beëindiging bevolkingsonderzoek Cervix carcinoom	5	10	10	10
<i>Buitenland</i>				
— Verhoging toerekening aan OS-plafond van VN-contributies (80% in plaats van 60%), remigratie Suriname (100%) en gemengde kredieten (Economische Zaken) ¹	20	30	45	50
— Schrapping statistische correctie NNI ⁴ (hulpplafond OS)	120	120	120	120
— Structurele vervroeging van basisjaar voor berekening hulpplafond OS (dus hulpplafond 1983: 1½% NNI op basis CEP 1982-raming NNI voor 1982) ⁵	135	135	140	140
— De reële groei van de Defensie-uitgaven wordt ook na 1983 gebracht op 2% per jaar. Voor de invulling daarvan kan onder andere gedacht worden aan efficiencyverbeterende maatregelen ¹ (heroverweging 2de fase: f 25 à f 40 mln. in 1986)	—	105	220	340
— Het civiele verdedigingsbeleid wordt onderdeel van het veiligheidsbeleid van Defensie. De daarmee gemoeide uitgaven worden ingepast in de Defensie-budgetten	180	180	180	180
<i>Diversen</i>				
— Versobering materiële uitgaven en diverse kleinere ombuigingen (kleiner dan f 10 mln.)	25	75	150	250
Totaal	1120	2840	4220	6070

¹ Het betreft hier een heroverwegingsvoorstel.

² Hieronder vallen ook enkele maatregelen waarbij de profijtgedachte en de privatisering samengaan.

³ Inclusief maatregelen ter voorkoming van afwenteling naar andere financieringsstelsels.

⁴ Daarnaast minder beroep op kapitaalmarkt ad circa f 30 mln. per jaar.

⁵ Daarnaast minder beroep op kapitaalmarkt ad circa f 35 mln. per jaar.

Door werkgroep A negatief beoordeelde ombuigingsmogelijkheden

	1983	1984	1985	1986
<i>Uitvoerende diensten</i>				
– Schrappen groei gemeente- en rijkspolitie en beperking materiële normvergoeding ¹	–	30	40	50
– Afbouw Rijksdienst IJsselmeerpolders (afrondding huidige taken in de polders, ontstaan polderprovincie en gemeenten Almere en Zeewolde, geen inpoldering Markerwaard)	–	–	25	50
<i>Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek</i>				
– Verdere beperking boventallige onderwijzers in het onderwijs ¹ (voorstel heeft betrekking op het kleuter-, lager en buitengewoon onderwijs; 25% variant)	–	–	50	50
– Extra vergroting klassegrootte in basis- en voortgezet onderwijs (samen met eerdere ombuiging circa 2 leerlingen extra per klas)	–	220	500	500
<i>Huisvesting en vervoer</i>				
– Jaarlijkse trendmatige huurverhoging van 7%, of zoveel meer als de stijging van de bouw- en exploitatiekosten rechtvaardigt (dus minimaal 7% huurverhoging)	–	5	25	45
– Verhoging van het huurwaardeforfait met 0,2 procentpunt (extra belastingmiddelen)	–	–	90	90
– Terugtrekking rijksbijdrage aan Rijkswegenfonds; minder aanleg wegen	70	70	70	70
<i>Economische structuur</i>				
– Uitvoering 20% variant rapport regionaal sociaal-economisch beleid ¹ (volledige afschaffing IPR uitbreidingsinvesteringen)	40	100	140	170
– Terugbetalingsregelingen energiebesparingen invoeren	–	–	20	20
– Vertraagde uitvoering kolenbeleid	–	20	40	60
<i>Milieu en landschap</i>				
– Beperking monumentenzorg ¹ (CRM en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening)	–	10	30	45
<i>Welzijn</i>				
– Opheffing bejaardenpas	10	30	30	30
<i>Buitenland</i>				
– Defensie (afbouw groei 2% in 1983 naar 0,5% in 1986)	–	55	165	330
– Ontwikkelingssamenwerking van 1,5% NNI in 1984 naar 1,3% in 1986	–	–	225	450
Totaal	120	540	1450	1960

¹ Het betreft hier een heroverwegingsvoorstel.

Dreigende verhogingen van de meerjarenramingen

Op diverse terreinen tekenen zich dreigingen af welke de komende jaren kunnen leiden tot verhogingen van de meerjarenramingen. Enerzijds kunnen dergelijke verhogingen zich voordoen als aan voorgenomen beleid in budgettaire zin gestalte wordt gegeven. Daarnaast kunnen zich – gelet op de aard van de bestaande regelingen – ontwikkelingen voordoen welke, indien het beleid niet wordt bijgesteld, aanzienlijke budgettaire consequenties kunnen hebben. Hierbij valt te denken aan volume-ontwikkelingen; bij voorbeeld de toename van het aantal studerende of de toename van het aantal bejaarden. Voorts zijn op een enkel onderdeel beslissingen overgelaten aan het nieuwe kabinet.

Er is een groot aantal beleidsterreinen waarop zich de geschetste dreigingen aftekenen. Hieronder wordt daarvan een overzicht gegeven:

Onderwerp	Betrokken departement(en)
– Stadhuis Amsterdam	– Binnenlandse Zaken
– Europees beleid	– Buitenlandse Zaken/Landbouw en Visserij
– Politie	– Justitie/Binnenlandse Zaken
– Reorganisatie Binnenlands Bestuur	– Binnenlandse Zaken/Financiën/alle departementen
– Civiele Verdediging	– Binnenlandse Zaken/Defensie
– Spreiding Rijksdiensten	– Binnenlandse Zaken/Volkshuisvesting en RO/Verkeer en Waterstaat/Economische Zaken
– Voortgezet basisonderwijs	– Onderwijs en Wetenschappen
– Kort middelbaar beroepsonderwijs	– Onderwijs en Wetenschappen
– Volwasseneneducatie	– idem
– Bouwprogramma en woonlastenbeleid	– Volkshuisvesting en RO
– Openbaar Vervoer	– Verkeer en Waterstaat
– Inpoldering Markerwaard	– idem
– Bejaardenbeleid	– Cultuur, Recreatie en MW
– Groene nota's	– Cultuur, Recreatie en MW/Landbouw en Visserij
– Discrepantieproblematiek milieuhygiëne	– Volksgezondheid en Milieuhygiëne

Vanuit budgettaire oogpunt verdient het sterk aanbeveling op elk afzonderlijk onderwerp concrete afspraken te maken ten einde de dreigende verhogingen zoveel mogelijk te vermijden. Tijdens de kabinetsformatie zou naar mijn mening uitdrukkelijk aan de orde moeten komen welke maatregelen de komende regeerperiode worden genomen om te voorkomen dat de budgettaire problematiek wordt verzwaard. Voor zover verhogingen niettemin zullen optreden, zullen zij moeten worden betrokken bij de taakstellende ombuigingsomvang.

Opbouw in de tijd van ombuigingsbedragen (in f mld.)

	1984	1985	1986
<i>Zonder inkomensmatiging</i>			
Sociale zekerheid	3,5	7	10,5
Ambtenaren etc.	3,5	7	10,5
Rijksbegroting	2	4	6
Volksgesondheid	1	2	3
Totaal	10	20	30
<i>Met jaarlijks 2% inkomensmatiging</i>			
Sociale zekerheid	2	4	6
Ambtenaren etc.	2	4	6
Rijksbegroting	2	4	6
Volksgesondheid	1	2	3
Totaal	7	14	21

Onderwijs

1. Het beleid ten aanzien van het voortgezet onderwijs zal op twee hoofdpunten worden geconcentreerd.

Ten eerste wordt de discussie over de toekomstige structuur voor het voortgezet onderwijs voortgezet. Het overleg met het onderwijsveld over de nota Voortgezet Basisonderwijs en over de Uitwerkingsnota Tweede Fase Voortgezet Onderwijs zal in 1983 worden voltooid. De conclusies die mede naar aanleiding van dit overleg zullen worden getrokken, worden bij wetsvoorstel aan het parlement voorgelegd ter regeling van de bekostiging van de projecten en experimenten. Op basis van deze wet zal het ontwikkelings- en vernieuwingsbeleid worden gevoerd en zullen experimenten en projecten worden geëvalueerd door een onafhankelijke instantie. De evaluatie-uitkomsten zullen op een zodanig tijdstip voorhanden dienen te zijn, dat zij in de tweede helft van de jaren '80 een rol kunnen spelen bij de besluitvorming over het stelsel van voortgezet onderwijs.

Ten tweede wordt aan het wegnemen van knelpunten in het huidige stelsel van voortgezet onderwijs grote aandacht besteed. Hierbij wordt vooral aandacht geschonken aan de knelpunten bij de examens, bij de vorming van scholengemeenschappen en bij het aanbod van programma's bij voorbeeld in relatie tot de arbeidsmarkt.

2. Elke onderwijshervorming, met name die met betrekking tot voortgezet onderwijs, dient te worden voorafgegaan door een raming van de financiële consequenties daarvan, waarbij rekening wordt gehouden met de kostenontwikkeling bij ongewijzigd beleid en met de wijze waarop de financiële consequenties worden opgevangen.

3. In het licht van de herziening van de Grondwet is een wijziging van artikel 208 van deze wet wenselijk. Een zodanige wijziging zal worden bevorderd dat de vrijheid van het bijzonder onderwijs en de financiële gelijkstelling tussen het openbaar en bijzonder onderwijs even afdoende worden gewaarborgd als bij de terminologie van de huidige Grondwet het geval is. Daartoe zullen in het vijfde en zevende lid wijzigingen worden aangebracht, waardoor wordt voorkomen dat delegatie van regelgeving naar lagere overheden voor wat betreft het bijzonder onderwijs mogelijk wordt. Met betrekking tot de uitvoering zal daarentegen de decentralisatie naar lagere overheden zoveel mogelijk worden bevorderd.

4. Bij nieuwe wetgeving of wetswijzigingen, in het bijzonder inzake planning van onderwijsvoorzieningen, wordt uitgegaan van de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Hierbij is uitgangspunt de vrije schoolkeuze van de ouders c.q. deelnemers.

5. Onderzocht zal worden op welke wijze financiële mogelijkheden kunnen worden geboden ten behoeve van het beheer en de versterking van deskundigheid van het bestuur van het onderwijs. Hierbij zal de mogelijkheid worden betrokken regionale organen op te richten voor het bijzonder onderwijs.

6. Een wetsontwerp met betrekking tot de onderwijsverzorging wordt op korte termijn ingediend. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- a. onderwijsverzorging is een specifieke onderwijsvoorziening; de samenhang van de werkzaamheden van de verzorgingsinstellingen in het onderwijs verdient voorrang boven de samenhang met instellingen in de welzijnssector
- b. uitgegaan wordt van de bestaande instellingen in de verzorgingsstructuur

- c. de dienstverlening aan scholen dient sober te zijn
- d. de bekostiging van de schoolbegeleidingsdiensten geschiedt conform de geldende rijkssubsidieregeling; deze regeling is voldoende voor een sobere dienstverlening
- e. bij het verrichten van taken door de verzorgingsstructuur moet rekening worden gehouden met de mogelijkheden om taken aan de opleidingen op te dragen; deze taken worden in samenhang met die van de onderwijsverzorgingsinstellingen (WOV) vastgelegd in de wettelijke regeling ten behoeve van de lerarenopleidingen.

7. In 1983 wordt een wet op de studiefinanciering ingediend voor alle boven-18-jarigen die volledig dagonderwijs volgen. In deze studiefinancieringsregeling zal, uitgaande van de principes van toegankelijkheid van het onderwijs en van de onafhankelijkheid van de boven-18-jarigen, zonodig, uit budgettaire overwegingen, met de draagkracht rekening worden gehouden.

8. Bij de inwerkingtreding van de Wet op het basisonderwijs zal een leerplichtregeling voor vijfjarigen worden getroffen die voldoende ruimte biedt voor een individuele toepassing.

9. De aansluiting tussen onderwijs en arbeid wordt verbeterd. Voor 1 januari 1984 zullen voorstellen ter zake worden gedaan. Het kort middelbaar beroepsonderwijs, zowel in voltijd als in deeltijd, zal worden uitgebreid. De activiteiten van de regionale contactcentra onderwijs-arbeid zullen worden geïntensiveerd.

10. De studies met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs zullen met voortvarendheid worden voortgezet. Op basis hiervan zal een beleidsstandpunt worden bepaald.

11. De onderzoektaak van de universiteiten dient binnen de beschikbare middelen te worden versterkt. De omvang van het universitair onderzoek dat volgens afzonderlijke criteria wordt gefinancierd, zal worden vergroot. Hierbij zal onderzoek dat van grote wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis is extra worden gesteund.

Volwassenen-educatie

Het project volwassenen-educatie wordt voortgezet onder leiding van een projectbewindspersoon. Het project betreft de elementaire educatie, de harmonisatie van regelgeving voor de volwassenen-educatie en de ontwikkeling van educatief verlof. Groepen met een educatieve achterstand krijgen prioriteit.

Euthanasie

De Regering zal ter zake een standpunt bepalen naar aanleiding van het advies van de in te stellen Staatscommissie Euthanasie. De huidige gedragslijn met betrekking tot euthanasie zal tot het moment van bovenbedoelde standpuntbepaling geen wijziging ondergaan.

Bijstand en eigen woning

De Regering zal doen onderzoeken of in de ABW-regelingen met betrekking tot de vrijlating van eigen vermogen meer rekening kan worden gehouden met het eigen-woningbezit. De Regering zal ter zake alleen positief besluiten indien de budgettaire consequenties aanvaardbaar zijn. Dit onderwerp wordt vervolgens betrokken bij de herziening van het sociale zekerheidstelsel.

Kaderwet Specifiek Welzijn

De invoeringswet zal voor 1 januari 1984 worden ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tegelijk met de invoeringswet zullen voorstellen worden gedaan ter vereenvoudiging van de uitvoering van de Kaderwet.

Koepelorganisaties

De Regering zal op korte termijn een nota met betrekking tot de herwaardering van de positie van de koepelorganisaties aan de Staten-Generaal aanbieden.

Vrijwilligerswerk

De Regering aanvaardt het beginsel van het verrichten van vrijwilligerswerk met behoud van uitkering. Dit beginsel zal op korte termijn verder worden uitgewerkt en in toepassing worden gebracht.

Bezuinigingen OW en CRM

De Regering zal er in het kader van het ombuigingsbeleid naar streven de zorgfunctie te beschermen. Bij het ombuigingsbeleid worden kwetsbare sectoren als die van scheppende en herscheppende kunsten relatief ontzien. Hiermede wordt rekening gehouden bij het vaststellen van de verdeelsleutel ter zake van ombuigingen op de begroting van CRM. Bij het vaststellen van de verdeelsleutel voor de begroting van O en W wordt rekening gehouden met de omvangrijke salariscomponent op die begroting. Voorts zullen bezuinigingen op beide begrotingshoofdstukken zo tijdig bekend moeten zijn dat realisering ervan – gelet op overlegprocedures, AROB-zaken e.d. – in het beoogde begrotingsjaar mogelijk blijft.

Particulier Initiatief

Het eigen initiatief van de burgers blijft gewaarborgd overeenkomstig artikel 23 van de Kaderwet Specifiek Welzijn en de daarmee verband houdende teksten.

Drugsbeleid

De Regering streeft ernaar om, in nauwe samenwerking met lagere overheden, een drugsbestrijdingsbeleid te voeren en verder te ontwikkelen, dat mede moet zijn gericht op het tegengaan van de criminele randverschijnselen van de drugsverslaving. Een samenhangend beleid inzake het voorkomen van verslaving, de opvang van verslaafden en nazorg na behandeling staat daarbij centraal. Harde aanpak van de drugshandel zal worden voortgezet.

Democratisering

1. Op het stuk van democratisering van bestuur en beheer van gesubsidieerde instellingen zijn nadere initiatieven nodig. Het gaat daarbij met name om drie hoofdonderdelen:

- de democratisering van het bestuur (het geven van invloed aan betrokken categorieën, met name aan cliënten, medewerkers en vrijwilligers)
- de bescherming van de belangen van de cliënt (klachtenrecht, bescherming persoonlijke levenssfeer)
- de beginselen van een behoorlijke democratische inrichting van een instelling (openheid en openbaarheid van informatie en verslaglegging).

2. In een wettelijke regeling met betrekking tot de samenstelling van besturen worden nadere bepalingen gesteld ter zake van handhaving van de identiteit.

Emancipatie

Er komt op korte termijn een interdepartementaal emancipatiebeleidsplan, waarvan het Nederlandse Actieprogramma 1981 een geïntegreerd onderdeel zal vormen; financiering door de desbetreffende departementen.

Onder verantwoordelijkheid van een projectbewindspersoon worden plannen ontwikkeld en gerealiseerd betreffende vrouwen uit minderheden, vrouwen en werkgelegenheid, vrouwenhulpverlening en kinderopvang. Een homogene uitgavengroep van emancipatiegelden wordt gecreëerd.

Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen mannen en vrouwen wordt als belangrijk beleidsuitgangspunt gehanteerd. Samenhangende maatregelen worden voorbereid – gericht op evenwichtiger verdeling van arbeid tussen vrouwen en mannen – betreffende het sociale zekerheidsstelsel, het fiscale stelsel en de pensioenregelingen. Een stimulerend en trendzettend beleid wordt gevoerd inzake vormen van arbeidstijdverkorting met emancipatie-bevorderend effect, waaronder arbeidstijdverkorting per dag. Er komt een programma gericht op het scheppen van deeltijdbanen voor vrouwen en mannen op alle niveaus en in alle sectoren, met gelijke rechten voor de deeltijdwerkers als voor voltijdwerkers voor wat betreft rechtspositie en loopbaanmogelijkheden. Vernieuwingen in onderwijs en vorming gericht op doorbreking van het onderscheid tussen zogenaamde vrouwen- en mannenberoepen worden gestimuleerd en geïnitieerd.

Initiatieven en activiteiten van vrouwenorganisaties en vrouwengroepen worden ondersteund.

Deelname van vrouwen in het openbaar bestuur wordt bevorderd.

Met voortvarendheid wordt gewerkt, mede aan de hand van de desbetreffende adviezen van de SER en de Emancipatieraad, aan het realiseren van een regeling voor oudere werkende ongehuwde vrouwen en mannen met de laagste inkomens gericht op taakverlichting.

Bij keuze, invulling, uitvoering en evaluatie van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten wordt rekening gehouden met het effect ten aanzien van maatschappelijk functioneren van de vrouw. Nederlandse bijdragen in internationale verbanden betreffende het emancipatievraagstuk worden systematisch en met kracht geleverd en onderling afgestemd.

Minderheden

Het beleid is gericht op het scheppen van voorwaarden die het mogelijk maken dat leden van minderheidsgroepen als vrije en gelijkwaardige burgers aan de Nederlandse samenleving kunnen deelnemen. Discriminatoire tendensen zullen krachtig worden bestreden. Deelname van minderheden – op basis van evenredigheid – aan werkgelegenheid, huisvesting, onderwijs en welzijn zal worden bevorderd.

De bestuurskostenregeling voor gemeenten dient gelijke tred te houden met natuurlijke aanwas en gezinshereniging van minderheden. De faciliteiten voor het minderhedenbeleid binnen het onderwijs dienen gelijke tred te houden met de groei van het leerlingenaantal uit minderheden.

Het huidige restrictieve toelatingsbeleid zal worden gehandhaafd. Er zal een actief remigratiebeleid – op basis van vrijwilligheid – worden gevoerd. Onderzocht zal worden of remigratie met behoud van uitkering onder bepaalde voorwaarden tot de mogelijkheden behoort.

Mediabeleid

1. Uitgaande van het rapport «Samenhangend Mediabeleid» van de WRR zal binnen een jaar het regeringsbeleid ten aanzien van de media worden gepresenteerd. Algemeen uitgangspunt is de vrijheid van meningsuiting en meningsvorming, die in het overheidsbeleid zo gelijk mogelijk gestalte dient te krijgen. Aan dit grondrecht zal in samenhang met de stand van de informatietechniek vorm gegeven worden.

2. Het gaat er daarbij om nieuwe mogelijkheden te bevorderen, opdat een rijk geschakeerd aanbod van diensten ter beschikking komt. Essentiële verworvenheden moeten daarbij behouden blijven. Tot die verworvenheden behoort een pluriform en open omroepbestel.

3. Voor het gebruik van de kabeltelevisienetten zullen grondregels worden vastgelegd in een Kabel-raamwet. Decentralisatie van beheer en individualisering van de dienstverlening worden daarbij in de beschouwingen betrokken. Regels met betrekking tot voorwaarden waaronder pers, uitgeverij en niet-commerciële instellingen toegang krijgen tot de kabel zullen nader worden ontwikkeld.

4. Binnen het kader van onze internationale verplichtingen met betrekking tot een ongehinderde uitwisseling van grensoverschrijdende informatie zal, met inachtneming van de wenselijkheid tot behoud van het pluriforme en open omroepbestel, het overleg binnen de EG en Raad van Europa worden voortgezet, ten einde te komen tot een Europese reclamecode voor radio en televisie.

5. Met betrekking tot experimenten zal in ieder geval het project Zuid-Limburg worden doorgezet. Bij de evaluatie van experimenten zal onder andere worden nagegaan of herijking van wettelijke en institutionele regelingen noodzakelijk is.

6. De programma's van de NOS worden beperkt tot de essentiële taken als nieuwsvoorziening en het verschaffen van uitingmogelijkheid aan die maatschappelijke, culturele of godsdienstige dan wel geestelijke stromingen in het volk, welke niet door een omroep vertegenwoordigd zijn.

7. Radio- en televisiereclame zal noch op zondag, noch in zwevende blokken worden uitgezonden.

8. Zendtijduitbreiding wordt mede beoordeeld op haar mogelijke betekenis voor een beter functioneren van het omroepbestel.

9. – Het beleid met betrekking tot de pers wordt gericht op voorkoming van verdere aantasting van de pluriformiteit, en waar mogelijk op de noodzakelijke verbetering van haar positie, waartoe in de eerste plaats de pers zelf de mogelijkheid wordt geboden. Het instrumentarium van het Bedrijfsfonds voor de Pers dient geschikt te zijn voor bovengenoemd doel.

– De compensatieregeling voor de pers moet nog in 1982 tot uitbetaling komen; na 3 jaar wordt, indien noodzakelijk, verlenging overwogen, waarbij echter prioriteit heeft het streven naar een situatie waarin de pers geen beroep hoeft te doen op directe overheidssteun.

– Onderzocht zal worden of toelating van de pers tot Teletekst wenselijk is.

De werkgroep heeft geen overeenstemming bereikt op de volgende punten:

- a. het al of niet toelaten, eventueel onder bepaalde voorwaarden, van buitenlandse t.v.-programma's op de kabel;
- b. het toelaten van reclame in regionale/lokale omroep en, mede gelet daarop, de financiering van die omroepen;
- c. de financiering van eventuele zendtijduitbreiding van de landelijke omroep.

De standpunten van C.D.A.- en V.V.D.-leden ter zake zijn als volgt:

ad a

C.D.A.-standpunt

De wettelijke bevoegdheden van de minister, belast met zaken van de omroep, ten aanzien van de kabel worden dusdanig uitgebreid, dat het mogelijk wordt het doorgeven door de kabel tegen te gaan van die programma's die, bestemd voor het Nederlandse publiek, worden uitgezonden in concurrentie met de zendgemachtigden en in strijd met de omroepwet.

V.V.D.-standpunt

Geen toelatingsbeperkingen voor het doorgeven van buitenlandse t.v.-programma's op de kabel.

ad b

C.D.A.-standpunt

De C.D.A.-leden zijn van oordeel dat regionale en lokale etherreclame niet moet worden toegelaten. De financiering van de regionale omroep dient te geschieden op basis van de kameruitspraak ter zake. Lokale omroep dient op het lokale vlak gefinancierd te worden.

V.V.D.-standpunt

De V.V.D.-leden stellen zich op het standpunt dat invoering van lokale en regionale STER-reclame wenselijk is. De regionale en lokale omroepen dienen uit deze reclame-opbrengsten gefinancierd te worden. Er dient een regeling te komen, waarbij primair het desbetreffende lokale en regionale midden- en kleinbedrijf tot deze STER-tijd wordt toegelaten.

ad c

Met betrekking tot de financiering van zendtijduitbreiding kunnen alle leden zich vinden in een geleidelijke uitbreiding van de STER-zendtijd voor zover de pers daardoor niet onevenredig wordt geschaad.

De C.D.A.-leden willen zendtijduitbreiding echter medefinancieren door middel van verhoging van omroepbijdragen.

De V.V.D.-leden achten verhoging van de omroepbijdragen onwenselijk, daar dit niet past in het door de V.V.D. voorgestane beleid om lastenverzwaring voor de burgers te vermijden. Deze leden zijn dan ook van oordeel dat zendtijduitbreiding geheel gefinancierd dient te worden uit verhoging van de STER-opbrengsten.

De werkgroep heeft zich beraden of voor bovengenoemde 3 punten een procedure oplossing zou kunnen worden gevonden. Zij is echter van oordeel dat het formuleren van een voorstel van procedurele aard – gelet op de taakopdracht – niet tot haar competentie behoort.

Kanttekeningen van de fractievoorzitters bij het rapport van de Werkgroep A

De in het rapport van werkgroep A gedane concrete voorstellen vormen, met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het concept-regeerakkoord. De daaraan ten grondslag liggende gedachtengangen vormen, eveneens met inachtneming van de gemaakte kanttekeningen, voor het kabinet uitgangspunt en richtsnoer voor het te voeren beleid.

Blz. 27. Rentebeleid

Gezien het aanhouden van vrij grote overschotten op de lopende rekening van de betalingsbalans zullen aan het actieve rentebeleid dat de Nederlandsche Bank voert nog zwaardere eisen worden gesteld om te voorkomen dat de voordelen als gevolg van binnenlandse bijsturing geheel of ten dele ongedaan gemaakt worden door opwaardering van de gulden.

Blz. 27. Normering budget en inkomensontwikkeling

- In de relevante documenten is sprake van inkomensmatiging wanneer de inkomens minder stijgen dan de som van 0 initieel, 1 incidenteel en de gebruikelijke prijscompensatie.
- Ter zake van de normering voor het budgettaire beleid wordt verwezen naar de in het ontwerp-regeerakkoord opgenomen paragraaf.

Blz. 28. De periode 1984 t/m 1987 moet zijn 1984 t/m 1986.

Blz. 28. Loon- en inkomstenbelasting

De terecht gesignaleerde effecten van een substantiële verlaging van loon- en inkomstenbelasting op het financieringstekort sluiten niet uit dat er plaats zou kunnen zijn voor beperkte – en dus het koopkrachtverlies slechts ten dele compenserende – verlichtingen in deze sfeer.

(Zie verder: «budgettaire normering» in het ontwerp-regeerakkoord).

Blz. 28. Wiebeltax

De opportuniteit van een wiebeltax-maatregel moet ook op korte termijn bezien kunnen worden in het licht van de te verwachten ontwikkeling van de totale bestedingen.

(Zie verder: «budgettaire normering» in het ontwerp-regeerakkoord).

Blz. 28. Belang inkomensmatiging

Matiging van inkomensgroei in het bedrijfsleven is niet alleen van belang vanwege de doorwerking ervan op de inkomens in de collectieve sector doch ook vanwege de maatschappelijke solidariteit die daaruit spreekt.

Blz. 29. 2°. WIR

Naast bestrijding van oneigenlijk gebruik dient gestreefd te worden naar vereenvoudiging van de regelingen.

Blz. 30. 8°. Ontwikkelingssamenwerking

Ter zake zij verwezen naar het ontwerp-regeerakkoord; opmerking ter zake van taakafbakening zullen worden bezien in relatie met de besluitvorming over competentiekwesties.

Blz. 31. *Beschikbaarheid risicodragend kapitaal*

Op korte termijn zal onderzocht worden met welke fiscale maatregelen het aantrekken van risicodragend vermogen door ondernemingen zou kunnen worden bevorderd.

Blz. 31. e.v. *Herverdeling van beschikbare arbeid*

Waar de overheid als werkgever optreedt, zullen de genoemde mogelijkheden ter zake van de herverdeling van beschikbare arbeid met voortvarendheid worden toegepast.

Herverdeling van arbeid zou per onderneming doch ook heel wel per bedrijfstak geregeld kunnen worden.

Blz. 32. *Minimumjeugdloon*

Een andere te overwegen mogelijkheid zou kunnen zijn het moment van verkrijging van recht op het minimumloon op te schuiven in relatie tot een inleerfase, een en ander met een zelfde budgettaire resultaat.

Blz. 33. *Trendbeleid*

De noodzakelijke beperking van de groei van de uitgaven die gemoeid zijn met de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector brengt onontkoombaar mee dat alle relevante instrumenten voor zulk een beperking in beginsel bespreekbaar zijn.

Blz. 34. *Koppelingsproblematiek*

Een wijziging van het stelsel van sociale zekerheid is zeer urgent en moet met voortvarendheid worden aangepakt; in afwachting daarvan kan de uitgavengroei echter niet op zijn beloop gelaten worden; daarom kan er in die tussenliggende fase behoefte blijken te zijn aan nominale aanpassing van uitkeringen waarbij in beginsel alle relevante instrumenten bespreekbaar zijn.

De opmerking over de taakverdeling ter zake tussen SoZa en CRM zal worden gezien in relatie met de besluitvorming over competentiekwesties.

Blz. 35. *Nivellering*

Zij constateren met de werkgroep dat er de afgelopen 10 jaren reeds sterk genivelleerd is en het fiscale instrument niet meer geschikt is voor verdere nivellering; zij hebben de overtuiging dat de ruimte voor verdergaande nivellering door de overheid gering is en dat overigens hier een verantwoordelijkheid bij de sociale partners zelf ligt; zij sluiten zich overigens ook aan bij het standpunt van de werkgroep ten aanzien van de echte minima en ter zake van noodzakelijke correcties op inkomens die in monopolioïde situaties worden verdiend.

Blz. 35–37. *Woningbouw- en woonlasten*

Ter zake zij verwezen naar de betreffende passage in het ontwerp-regeerakkoord.

Blz. 37. *Opbrengst extra gasinzet*

Ter aanvulling van het op blz. 26 gestelde wordt aangetekend dat het bestemmen van deze opbrengst voor versterking van de economische structuur alleen verantwoord is wanneer sprake is van gasbaten die, zonder deze extra opbrengst, even groot als of groter zijn dan in de begroting was geraamd, een en ander ex post te constateren.

Blz. 37. *Kleine velden*

Bij de afhandeling van dit wetsontwerp ware mede te betrekken de problematiek van het fiscale regime voor off-shore-installaties.

Blz. 38. *Vervroegde afschrijving*

Naast de opportuniteit van wederinvoering van vervroegde afschrijving zal ook de mogelijkheid van verlaging van de vennootschapsbelasting en de effecten daarvan op de nationale economie worden onderzocht.

Blz. 38. *Aftrekbaarheid groot onderhoud*

Bij een eventueel fiscaal weer aftrekbaar maken van groot onderhoud van de eigen woning kan de hoogte van het huurwaardeforfait worden betrokken.

Blz. 40. *Vervanging WWV voor jeugdigen*

Het in overweging geven in de toekomst de WWV-uitkering voor beneden 23-jarigen te vervangen door een uitkering krachtens de RWW wordt verstaan als een advies dit te doen voor z.g. nieuwe gevallen.

Bijlage IIA

Naast hetgeen in het ontwerp-regeerakkoord is gezegd over ontwikkelingssamenwerking en woningbouw- en woonlasten, hetwelk amendering inhoudt van enkele voorstellen in bijlage IIA van het werkgroeprapport, is ook ter zake van defensie een amendement aangebracht op een voorstel uit bijlage IIA. Dit houdt in dat de met de civiele verdediging gemoeide uitgaven niet ten laste zullen worden gebracht van het defensiebudget, omdat zulks strijdig zou zijn met de in het ontwerp-regeerakkoord overeengekomen reële stijging van de defensie-uitgaven in de jaren 1983–1986 met 2% per jaar.

De beide fractievoorzitters hebben vastgesteld dat de paragrafen in het regeerakkoord over Ontwikkelingssamenwerking en Defensie een negatieve invloed hebben op het financiële beeld zoals dat in het rapport van de werkgroep A is vervat en wel in de orde van grootte van f 300 mln. Fractievoorzitters zijn van oordeel, dat uiteraard nadere ombuigingen moeten worden gevonden om het meerjarenbeeld weer in overeenstemming te brengen met het door de werkgroep A voorgestelde financiële kader.

Met betrekking tot de invulling van die ombuigingen geven de fractievoorzitters in overweging daarbij de volgende posten in beschouwing te nemen:

a. van de door werkgroep A geïnventariseerde ombuigingsmogelijkheden ter grootte van f 1 120 mln. is in het financiële kader, gehanteerd door werkgroep A, slechts één miljard gulden benut (zie paragraaf 8.c); f 120 mln.

b. een versoberingsaanslag over de departementen van algemeen bestuur van f 60 mln.

c. een onttrekking aan het Gemeentefonds gericht op versobering en versnelde toepassing van het profijtbeginsel van f 50 mln.

d. enige temporisering van werken in de sfeer van Rijksgebouwendienst, Spoorwegen en ruilverkaveling ter grootte van f 70 mln.

KANTTEKENINGEN VAN DE FRACTIEVOORZITTERS BIJ HET RAPPORT VAN DE WERKGROEP B

De conclusies van werkgroep B vormen, met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. daarbij gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het concept-regeerakkoord.

Deze kanttekeningen omvatten het volgende:

Blz. 51, punt 7

Alvorens te beslissen over indiening van een wet op de studiefinanciering wordt een afweging gemaakt welke het budgettaire en kapitaalmarktbeslag is, verbonden aan invoering van een voorgestelde wettelijke regeling.

Blz. 52 *Drugsbeleid*

De laatste volzin wordt als volgt gelezen: Een harde aanpak van de drugshandel is geboden.

Blz. 53 *Mediabeleid*

Punt 6 wordt als volgt gelezen:

De programma's van de NOS worden beperkt tot essentiële taken: nieuwsvoorziening, programma's over gebeurtenissen met een nationaal karakter en het verschaffen van uitingsmogelijkheid aan die maatschappelijke, culturele of godsdienstige dan wel geestelijke stromingen in het volk, welke niet door een omroep vertegenwoordigd zijn.

Blz. 54 *Geschilpunten mediabeleid*

Overeenstemming is bereikt conform de tekst, die is opgenomen in het concept-regeerakkoord. Daarin is een gewijzigde formulering met betrekking tot toelating van de pers tot Teletekst opgenomen.

Aan de heer mr. L. J. Brinkhorst, fractievoorzitter van D'66

's-Gravenhage, 19 oktober 1982

Hierbij zend ik u, onder verwijzing naar mijn tot u gerichte brief van 4 oktober 1982, nr. F 82/611, een afschrift van mijn onder dagtekening dezes tot de fracties van C.D.A. en V.V.D. gerichte brief, benevens afschrift van alle daarbij gevoegde bijlagen.

Gaarne verneem ik vóór donderdag 21 oktober 1982, te 14.00 uur, het oordeel van uw fractie over deze stukken. In het bijzonder zal ik gaarne vernemen of uw fractie bereid is op basis van deze stukken positief en dus in constructieve zin mede te werken aan de vorming van een parlementair kabinet C.D.A./V.V.D./D'66.

Met gevoelens van hoogachting,
W. Scholten

's-Gravenhage, 21 oktober 1982

Zeer geachte heer Scholten,

De fractie van D'66 heeft zich zorgvuldig beraden over de door u toegezonden teksten van een concept-regeerakkoord, ten einde uw vraag te kunnen beantwoorden of op deze basis D'66 zou kunnen meewerken aan de vorming van een parlementair meerderheidskabinet C.D.A./V.V.D./D'66.

De belangrijkste toetsingselementen zijn uiteraard het te voeren sociaal-economisch, inclusief volkshuisvestings-, en vrede- en veiligheidsbeleid, beleidsterreinen die in de komende jaren voor het nieuwe kabinet centraal zullen staan.

Hoezeer ook andere beleidsterreinen voor D'66 essentieel zijn, met name emancipatie, milieu, media, energie, politie en onderwijs, beperken wij ons in dit commentaar tot bovengenoemde hoofdzaken.

Vrede en veiligheid

Op het terrein van vrede en veiligheid zijn de komende jaren fundamentele keuzes aan de orde, veroorzaakt door internationaal politieke en door financieel-economische ontwikkelingen. Een actief veiligheidsbeleid kenmerkt zich door aanzetten tot vernieuwing, en dit doet de betrokken passage niet of nauwelijks. De eigen positie van het kabinet komt niet uit de verf, en de formulering van uitgangspunten wordt in feite verschoven naar een in de volgende zomer uit te brengen Defensienota. Concreet wordt thans niet bepaald of en hoe bepaalde kernwapentaken kunnen worden afgestoten. Uiteraard is overleg in NAVO-kader noodzakelijk, maar dat neemt niet weg dat de Nederlandse Regering daarbij eigen uitgangspunten hanteert.

Wij menen voorts dat de passage inzake de voorbereiding van plaatsing van kruisraketten te positief gesteld is, en de vaagheid van de formule «operationele» onvoldoende houvast biedt dat niet zal worden gestart met materiële voorbereidingen.

Ten slotte had de fractie van D'66 graag gezien dat aan de noodzaak van herwaardering van de verhouding Europa-VS meer aandacht was geschonken, in die zin dat de zelfstandige positie van Europese landen in het ontwapeningsoverleg meer werd beklemtoond.

Er zijn enkele punten die de fractie aanspreken. Dit geldt met name de voorstellen voor het economische structuurbeleid, lastenverlichting voor het bedrijfsleven (o.a. verhoging vermogensaftrek) en de voorstellen gericht op deregulering. Dat neemt niet weg dat de fractie zich in de algemene richting van het voorgestelde sociaal-economische beleid niet of onvoldoende kan herkennen. Die richting komt immers neer op forse tot zeer forse bezuinigingen, die vooral zullen moeten worden opgebracht door ambtenaren en trendvolgers enerzijds en uitkeringstrekkers anderzijds. Het trendbeleid, zoals tot voor kort vooral door de V.V.D. nog hartstochtelijk verdedigd, en de koppeling tussen minimumlonen en minimumuitkeringen, waarvoor het C.D.A. zich tot in haar verkiezingsprogramma sterk heeft gemaakt, worden via dit akkoord volkomen op de tocht gezet. D'66 is voorstander van een eigen overheidspersoneelsbeleid, mits dat leidt tot gelijkwaardige matiging van inkomens in de particuliere sector. Zo niet, dan dreigt de samenleving in de komende jaren te worden opgesplitst tussen de inkomens in het particuliere bedrijfsleven enerzijds, die in het akkoord zoveel mogelijk worden vrijgelaten, en de inkomens in de collectieve sector anderzijds, aan wie vooral de rekening van de kosten van terugdringing van het financieringstekort wordt gepresenteerd.

D'66 acht die algemene richting van het voorgestelde sociaal-economisch beleid ongewenst. De fractie ziet bovendien in dit beleid geen perspectief op het zo noodzakelijke economische herstel en op terugdringing van de

werkloosheid. Voor het bieden van dit perspectief geldt naar de mening van de fractie als absolute voorwaarde, dat alle inkomens de komende jaren sterk worden gematigd in combinatie met een zodanige verlaging van de belastingen, dat de koopkracht zo goed als de economische situatie en het financieringstekort dit toelaten op peil wordt gehouden. Uitvoering van het D'66-plan Perspectief '86, waarvan de gunstige gevolgen onlangs nog zijn uitgerekend door het Centraal Planbureau, is in het ontwerp-akkoord echter in het geheel niet terug te vinden. Dit valt te meer te betreuren, omdat juist de uitvoering van dat plan in het kader van een met werknemers- en werkgeversorganisaties af te sluiten meerjarig sociaal akkoord naar de mening van de fractie uitzicht biedt op het ook door C.D.A. en V.V.D. blijkens het ontwerp-akkoord nagestreefde herstel van de marktsector van onze economie. In dit verband dient nog te worden opgemerkt, dat de voorgestelde adempauze per 1 januari a.s. weliswaar in de geest van het plan-Schouten (bevrozing van inkomens en prijzen) lijkt te zijn ontworpen, maar dat uit het akkoord duidelijk blijkt dat na afloop van de pauze uitvoering van het plan-Wagner op het programma staat.

De fractie heeft ook bezwaar tegen het voorgestelde inkomensbeleid. C.D.A. en V.V.D. zijn het hierover blijkens het akkoord niet eens. De V.V.D. meent, dat er de komende jaren in het geheel niet meer zou moeten worden genivelleerd. Het C.D.A. meent dat dit uitsluitend voor inkomens beneden f 60 000 zou moeten gelden. De D'66-fractie vindt dat de ruimte voor verdere nivellering tot een grens van f 60 000 weliswaar zeer beperkt is, maar dat inkomens boven die grens aanzienlijk meer zouden moeten inleveren dan de inkomens beneden die grens. Wij vinden dit uitgangspunt in het voorgelegde stuk onvoldoende terug. Dit geldt te meer, waar het akkoord ook diverse maatregelen bevat, zoals de verhoging van de norm-huurquote, die juist de lagere inkomens extra zullen treffen.

Voor het woningbouwbeleid gelden nog de volgende opmerkingen: De – zelfs voor de minima – voorgestelde woonlastenstijgingen voor de komende jaren (extra huurverhogingen, beperking individuele huursubsidies) zullen in het licht van de gelijktijdig optredende koopkrachtdaling maatschappelijk onuitvoerbaar blijken te zijn. De strijd tegen de verkrotting van steden en dorpen krijgt onvoldoende prioriteit, hetgeen met name blijkt uit het tekortschietende plan voor de verbetering van woningwoningen.

De conclusie van de fractie ten aanzien van het sociaal-economisch beleid luidt derhalve, dat wij in de voorstellen, ondanks enkele positieve elementen, onvoldoende perspectief zien op economisch herstel en terugdringing van de werkloosheid. Integendeel, wij vrezen van de voorstellen veel maatschappelijke onrust via een polarisatie van verschillende groepen binnen de samenleving. De fractie van D'66 kan zich daarom niet met deze voorstellen verenigen.

Daarbij komt nog het volgende. Op zich is een vaag of op bepaalde punten inhoudelijk niet ingevuld regeerakkoord niet ongebruikelijk, gegeven de Nederlandse coalitieverhoudingen. Politieke groeperingen die nodig zijn voor de parlementaire meerderheid van een kabinet vinden een extra garantie in hun getalsmatige kracht en de mogelijkheid eventueel andere meerderheden te vormen.

Gegeven de genoemde inhoudelijke bezwaren die wij hierboven hebben geuit tegen de ons voorgelegde teksten, alsmede in het licht van deze parlementaire krachtsverhoudingen, moet ik u berichten uw vraag niet in positieve zin te kunnen beantwoorden.

Mocht het tot een parlementair meerderheidskabinet van C.D.A. en V.V.D. komen, dan zal de D'66-fractie tegen zo'n kabinet een zakelijke oppositie voeren en derhalve zulk een kabinet op zijn beleidsdaden beoordelen.

Met gevoelens van hoogachting,
L. J. Brinkhorst

26 oktober 1982

1. Vrede en Veiligheid

a. Nederland heeft voor het behoud van zijn politieke onafhankelijkheid en voor het handhaven van de democratische waarden gekozen voor samenwerking met Westerse democratieën.

b. De NAVO is het hoofdinstrument van deze samenwerking, waarin het beleid van Nederland en van zijn bondgenoten is gericht op vrede, veiligheid en wapenbeheersing. Daarbij is de ontspanningspolitiek van wezenlijk belang.

c. In een defensienota zal een volledige uiteenzetting worden gegeven van de politiek en strategie van oorlogvoorkoming en verdediging en de daarmee samenhangende problematiek met betrekking tot de verhouding tussen de conventionele bewapening en de kernbewapening. De defensienota 1983 legt een gezonde basis voor een toereikende defensie-inspanning voor de jaren 1984/1993. In deze nota zal een visie op een samenhangend kernwapenbeleid worden ontwikkeld. Het streven is erop gericht deze nota in ieder geval voor het aanbreken van het parlementaire jaar 1983–1984 uit te brengen.

d. De Nederlandse Regering deelt de zorg over de toenemende bewapening, in het bijzonder de nucleaire bewapening in de wereld, welke zorg onder meer tot uitdrukking wordt gebracht door en binnen de kerken en door onderscheidene vredesbewegingen.

e. Nederland zet zich met kracht in voor een actief veiligheidsbeleid dat minder dan nu afhankelijk is van de nucleaire bewapening.

f. Het beleid blijft daarbij gericht op terugdringing in de bondgenootschappelijke verdediging van de nucleaire gevechtswapens. Nederland heeft invoering van nieuwe gevechtswapens afgewezen en heeft geen uitbreiding gegeven aan de bestaande. Met de bondgenoten wordt over het over dit onderwerp uit te brengen NAVO-rapport intensief overleg gepleegd.

g. Bestaande nucleaire taken worden in afwachting van de in de defensienota te presenteren beleidsvisie gehandhaafd. Deze nota zal tevens ijkpunt zijn voor een beslissing over al dan niet plaatsing van kruisraketten in Nederland en voor het tijdstip waarop die beslissing wordt genomen. Zij zal onder meer een oordeel geven over de mate waarin de Geneefse onderhandelingen alsdan uitzicht bieden op de in de onderhandelingen nagestreefde vermindering van Russische kernwapens. Bij dit oordeel zal, gezien het belang dat Nederland hecht aan het bondgenootschap, het standpunt van onze bondgenoten over de voortgang van de onderhandelingen nadrukkelijk worden betrokken.

h. Uit het vorenstaande vloeit voort dat de nucleaire taak van vliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht wordt voortgezet en dat een definitieve beslissing over deze taak pas kan worden genomen in het kader van de besluitvorming rondom het geheel van onze toekomstige nucleaire taken. Hetzelfde geldt voor de nucleaire taak van de Koninklijke Marine.

i. Het dubbelbesluit van december 1979 is een feit en daarop zijn de onderhandelingen in Genève gebaseerd. Het welslagen van deze onderhandelingen vormt thans de centrale doelstelling.

j. Daarom zal Nederland, zonder dat reeds nu een principebesluit tot al dan niet plaatsing van kruisraketten op zijn grondgebied wordt genomen, voorbereidingen treffen om de mogelijkheid van feitelijke plaatsing open te houden.

Een regeringsbeslissing over de te nemen operationele maatregelen wordt niet uitgevoerd dan nadat is gebleken dat de Tweede Kamer in de gelegenheid is geweest zich daarover uit te spreken.

k. De defensiebegroting zal voor de jaren 1983–1986 in die voege in de noodzakelijke ombuigingen worden betrokken dat een jaarlijkse accres van 2% zal worden gerealiseerd.

Daarenboven is een vaste afspraak gewenst voor verdeling van de meerkosten, welke voortvloeien uit bestellingen die in het belang van industrie en werkgelegenheid tegen extra kosten in Nederland worden geplaatst. Deze regeling zou kunnen inhouden, dat zodanige meerkosten, bij bestellingen van meer dan f 5 mln., voor niet meer dan 10% ten laste van de defensiebegroting worden gebracht.

2. Ontwikkelingssamenwerking

a. De economische problemen van ons land mogen niet op arme landen worden afgewenteld.

De begroting voor Ontwikkelingssamenwerking blijft op het huidige niveau (1,5% NNI) gehandhaafd.

Armoedebestrijding en verzelfstandiging blijven onverkort de hoofddoelstellingen van beleid.

b. De Nederlandse ontwikkelingssamenwerking zal moeten inspelen op de mogelijkheden en capaciteiten van de Nederlandse economie en samenleving op zowel de korte als de lange termijn. Dit betekent dat Nederland in overleg met de ontwikkelingslanden en andere donors zich meer moet concentreren op die terreinen waarop ons land bijzondere kennis en capaciteiten heeft.

c. De Nederlandse hulpinspanning moet meer worden gericht en waar de mensenrechten niet op grove en stelselmatige wijze worden geschonden, op arme landen wier sociaal-economisch beleid duidelijk op voortuitgang vooruitgang is gericht en waarmee een duurzame relatie kan worden opgebouwd, ten einde grotere doelmatigheid te bereiken. Voor een aantal landen die daarvoor in aanmerking komen wordt de bilaterale hulp uitgebreid en een verbreding van de ontwikkelingshulp nagestreefd. Naast doelgroepenbeleid, programma's ter verzelfstandiging van het ontvangland, waar mogelijk intensivering van de wederzijdse handel en grotere inschakeling van beider bedrijfsleven.

d. De huidige, gedeeltelijke binding van de Nederlandse hulp aan besteding in ons land wordt vooralsnog gehandhaafd. Ontbinding wordt nagestreefd in het kader van het donoroverleg, opdat verdere ontbinding niet ten koste zal gaan van de Nederlandse werkgelegenheid. Prijs- en kwaliteitsverschillen die met hulpbinding samenhangen mogen evenwel de ontwikkelingslanden niet benadelen en dienen binnen aanvaardbare grenzen te blijven.

e. De Nederlandse bijdragen aan internationale organisaties worden vastgesteld op basis van de in deze organisaties gebruikelijke contributiesleutels; vrijwillige hogere bijdragen worden o.a. getoetst aan de reële behoefte van ontwikkelingslanden, aan het gebleken succes van programma's en aan hun positieve effect op de nationale economie.

f. De verhoging van het volume aan ontwikkelingshulp als gevolg van de statistische herschatting van het nationaal inkomen zal enige jaren worden uitgesteld. In plaats daarvan zal eerst het z.g. stuwmeer verder afgebouwd worden volgens een nog dit jaar op te stellen meerjarenplan.

g. In de ontwikkelingssamenwerking dient de komende jaren de nadruk te worden gelegd op kwaliteitsverbetering van de projecten en programma's door grondiger voorbereiding, betere begeleiding, evaluatie en inspectie, ten einde de doelmatigheid te verhogen.

h. In het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid wordt de komende jaren meer aandacht besteed aan de verbreding van de ontwikkelingsrelatie en aan ontwikkelingsrelevante exportbevordering, onder voorwaarden gericht op effectieve armoedebestrijding en verzelfstandiging van ontwikkelingslanden. Daarbij is te denken aan gemengde kredieten, met name voor volkrijke arme landen waarmee Nederland intensieve betrekkingen kan opbouwen (zie punt c). Binnen het plafond voor ontwikkelingshulp worden de middelen voor ontwikkelingsrelevante exporttransacties zo mogelijk verruimd en de criteria versoepeld.

i. Behalve de op blz. vijf van Bijlage IIa genoemde toerekeningen aan het ontwikkelingssamenwerkingsplafond, zullen tot 1987 geen nieuwe «oneigenlijke (non-ODA-)posten» worden toegerekend.

j. Om een solide financiering van de Nederlandse ontwikkelingshulp te bereiken, zal het aandeel kapitaalmarkt middelen in de financiering van de hulpverlening verder worden omgezet in schatkistmiddelen ten einde de post rentesubsidies te stabiliseren. Daartoe zal in 1983 f 50 mln. en daarna jaarlijks f 100 mln. minder op de kapitaalmarkt worden geleend en dus gelijke bedragen meer uit de schatkist worden geput.

k. Naast bi- en multilaterale samenwerking dient het particulier initiatief als derde kanaal bevorderd te worden. Vooral waar de intergouvernementele hulp weinig mogelijkheden biedt, ligt er een speciale taak voor de medefinancieringsorganisaties met inachtneming van de doelstellingen in paragraaf a. De medefinancieringsorganisaties dienen rekening te houden met het buitenlands- en ontwikkelingsbeleid van de Regering om eventuele ernstige tegenstrijdigheden in het totale, externe beleid van ons land te voorkomen.

l. Voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten inzake ontwikkelingssamenwerking worden voortgezet. Het programma dient pluriform en draagvlakverbredend te zijn. Deze activiteiten worden geconcentreerd op de directe problematiek van armoede en sociaal-economische ontwikkeling. Waar projecten het buitenlands beleid of de ontwikkelingsdialoog van ons land met ontwikkelingslanden ernstig zouden kunnen verstoren, dient vooraf overleg met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking plaats te vinden, waarbij niet voorbijgegaan kan worden aan de uiteindelijke politieke verantwoordelijkheid van de minister voor het resultaat van dit overleg.

m. De ontwikkelingsprojecten en programma's blijven veelvormig om aan de verscheidenheid van de problematiek der arme en armste landen recht te doen. Het beleid ter bescherming van de ecologische samenhangen in de Derde Wereld, de plattelandontwikkeling, de versterking van de positie van de vrouw, alsmede de beperking van de bevolkingsgroei wordt geïntensiveerd. Voorts wordt meer nadruk gelegd op de ontwikkeling van inheemse energiebronnen in olie-invoerende landen.

n. Tezelfdertijd zal de samenhang en eenheid van het internationaal economisch beleid ook in Europees verband vergroot moeten worden,

zowel door versterkte coördinatie tussen de betrokken departementen (met name Ontwikkelingssamenwerking, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Financiën, Landbouw en Visserij) als door integratie van programma's, projecten en maatregelen met betrekking tot individuele ontwikkelingslanden.

3. Zuid-Afrika

a. Als bijdrage aan de afschaffing van de apartheid en het onafhankelijk worden van Namibië blijft Nederland ijveren in de internationale wereld en met name bij de partners in de NAVO, EEG en Benelux, voor het opvoeren van de politieke en economische druk op Zuid-Afrika.

b. Op eigen verantwoordelijkheid door Nederland te treffen economische sancties mogen niet bij voorbaat worden uitgesloten. Wel dienen deze te worden getoetst aan bestaande volkenrechtelijke verplichtingen (voortvloeiend onder meer uit EEG, Benelux en GATT) alsmede aan de economische effecten zowel voor Nederland als voor de economisch van Zuid-Afrika afhankelijke landen in de regio.

De desbetreffende interdepartementale studie zal zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk over drie maanden, zijn voltooid. Deze studie richt zich met name op:

a. het deelnemen aan het bestaande vrijwillige olie-embargo;
b. een investeringswet à la Zweden;
c. importbeperkingen, bij voorbeeld ten aanzien van kolen, en evalueert de factoren welke voor de bovenvermelde toetsing relevant zijn.

c. Nederland zal door de VN aangenomen resoluties en aanbevelingen inzake Zuid-Afrika en Namibië nakomen voor zover terzake geen uitdrukkelijk voorbehoud is gemaakt. Het gaat hierbij met name om een actieve naleving van het wapenembargo en het tegengaan van contacten met de Zuidafrikaanse overheid op het gebied van cultuur, wetenschap en sport.

d. Nederland onderhoudt met Zuid-Afrika die contacten die een positieve mogelijkheid bieden een bijdrage te leveren aan de bestrijding van de apartheidspolitiek. Maatschappelijke organisaties in Nederland worden in staat gesteld contacten te zoeken met en steun te verlenen aan overeenkomstige groepen die zich verzetten tegen het apartheidregime in Zuid-Afrika.

e. Humanitaire steun wordt verleend aan bewegingen die zich verzetten tegen de apartheidspolitiek, terwijl de slachtoffers van deze politiek, onder wie politieke vluchtelingen, worden gesteund.

f. Financiële steun aan de zogenaamde frontlijnstaten, gericht op ontwikkelingssamenwerking en derhalve niet bestemd voor militaire doeleinden, zal worden gecontinueerd; tevens is het beleid erop gericht deze steun te vergroten langs internationale weg, waaronder de EEG.

4. Europa

Het Europese Parlement behoort meer zeggenschap te krijgen. In de Raden van Ministers moet het beslissen bij meerderheid van stemmen regel worden. Procedure-afspraken moeten het beroep op «vitale belangen» beperken. Versterking van het Europese Monetair Stelsel moet worden nagestreefd. De Europese Politieke Samenwerking moet worden uitgebouwd zonder dat dit afbreuk doet aan de Atlantische samenwerking.

Nederland zet zich in voor de toetreding van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschap.

Verbetering in het functioneren van de organen van de Europese Gemeenschap is van buitengewoon belang, ook voor de waarde van de eerstvolgende te houden Europese verkiezingen. De Nederlandse Regering zal zich inzetten voor die verbetering en voor de betrokkenheid van de Nederlandse bevolking bij de Europese verkiezingen.

De bestaande begrenzing van de eigen middelen van de Europese Gemeenschap mag aan haar verdere ontplooiing niet in de weg staan.

De Regering heeft de bereidheid om een uitbreiding van het takenpakket van de Gemeenschap onder ogen te zien, met bijbehorende verruiming van de financiële armslag ter wille van de ontwikkeling van een rationeel Europees beleid. Uitbreiding van taken op Europees niveau dient te leiden tot bijstelling van overeenkomstige taken op nationaal niveau. Binnen de Gemeenschap dient met kracht naar verdere harmonisatie gestreefd te worden.

5. Export-kredietverzekeringen

Het stelsel der exportkredietverzekeringen moet de verzekerde in staat stellen zijn betalingsrisico's naar het buitenland af te dekken. Voor het tot uitdrukking brengen van Nederlandse politieke desiderata staan andere instrumenten ter beschikking. Een en ander sluit niet uit, dat uit hoofde van de instabiliteit in een land, die de kredietwaardigheid bedreigt of aantast, geen dekking mogelijk is.

6. Budgettaire normering

a. Voor de sanering van de publieke financiën in de komende kabinetsperiode wordt als uitgangspunt genomen de vermoedelijke uitkomst van 1982 voor collectieve ontvangsten en uitgaven (deze laatste gecorrigeerd voor de tot dusverre aangebrachte debudgettering).

Op basis van een behoudend vastgestelde reële groei van het nationale inkomen en een realistische prijsraming, een en ander conform de aanpak van werkgroep A, wordt een schatting gemaakt van de toename van de belasting- en premie-opbrengsten alsmede de niet-belastingmiddelen. Een en ander op basis van een constante collectieve druk (volgens de definitie van de studiegroep begrotingsruimte). Aldus ontstaat de «collectieve ruimte».

b. De voorgenomen reductie van het financieringstekort dient op de aldus berekende ruimte in mindering te worden gebracht. Een en ander conform het tijdpad als genoemd in het rapport van werkgroep A.

c. De ontwikkeling van de collectieve uitgaven dient binnen deze ruimte te blijven. Uit de ruimte moeten allereerst de onvermijdelijke uitgavenstijgingen worden gefinancierd die realistisch moeten worden geraamd. Daarnaast moeten ook daaruit worden gefinancierd de politiek gecommitteerde en anderszins gewenste uitgaven (bij voorbeeld reële groei defensie, ontwikkelingssamenwerking, woningbouw en politie). De bestaande meerjarenramingen voor de uitgaven zullen op basis van de toetsing aan de ruimte moeten worden bijgesteld waarbij zowel wetswijzigingen als het herzien van afspraken en voornemens in aanmerking komen.

Omdat de flexibiliteit van de collectieve uitgaven groter is naarmate een langere termijn in beschouwing wordt genomen, wordt een en ander via een voortrollende meerjarenplanning aangepakt, waarbij tijdig wordt geanticipeerd op voorziene knelpunten.

d. Het regeerakkoord bevat een aantal nieuwe initiatieven waarvan de gevolgen binnen het financiële kader zijn opgevangen. Een sanering van de rijksfinanciën wordt evenwel illusoir als men daarenboven oude en nieuwe initiatieven, waarvoor geen financiële middelen zijn voorzien, uitvoert, c.q. ontwikkelt. Bovendien zal er ernstig mee rekening gehouden moeten

worden dat plannen die in beginsel zijn aanvaard doch waarvoor geen financiële middelen zijn voorzien, geheel of ten dele worden geschrapt. Verwezen zij naar het rapport van werkgroep A.

e. Indien met het oog op de ontwikkeling van de totale bestedingen, al of niet in samenhang met afspraken ter zake van inkomensmatiging, belastingverlaging toegepast wordt ten einde zo de economische bedrijvigheid en daarmee op termijn ook de collectieve inkomsten te verbeteren, zal aan de uitgavennorm tenminste de hand wordt gehouden; de afweging betreft dan verder de lastenvermindering in relatie met het tempo waarin het financieringstekort teruggebracht wordt.

7. Bijsturing rijksbegroting en arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector

In het streven de overheidsuitgaven terug te dringen en het financieringstekort te verminderen, en mede tegen de achtergrond van die doelstellingen van het regeerakkoord welke kunnen worden aangeduid met de woorden deregulering, privatisering, vermindering van overheidsbemoeienis en decentralisatie, wordt de doelstelling aanvaard om de personeelsformatie van rijksoverheid en lagere overheden in een systematische meerjarenplanning met tenminste 1% per jaar te verminderen. Daartoe zal het instrument van een hele of gedeeltelijke vacaturestop gehanteerd worden, waarbij naar de mate van het mogelijke vermindering van formatie en meer deeltijdbanen worden gecombineerd, zodat het beschikbare aantal uren over zoveel mogelijk mensen gespreid wordt.

In deze doelstelling van beperking van de personeelsformatie met tenminste 1% per jaar worden de politie en de belastingdienst uitgesloten met het oog op de in dit regeerakkoord aanvaarde doelstelling van bescherming van de veiligheid van de burger en het bestrijden van fraude bij de belastingheffing. De personeelsformatie van Defensie zal in het kader van de voor dit departement vastgelegde budgettaire ruimte zelfstandig worden bepaald.

In het scenario waaraan in navolging van het rapport van werkgroep A de voorkeur moet worden gegeven, is ervan uitgegaan dat de inkomensontwikkeling in de particuliere sector in de periode 1984 t/m 1986 met 2% per jaar wordt gematigd. Daarbij is als noodzakelijke ombuiging in de rijksbegroting in engere zin f6 mld. en in de arbeidsvoorwaarden van de collectieve sector een ombuiging van eveneens f6 mld. geconstateerd voor genoemde 3-jarige periode.

Bij deze twee taakstellingen zijn zowel aantallen arbeidsplaatsen als inkomensniveaus in het geding. Het totaal van de hier in het geding zijnde uitgaven dient met f12 mld. te worden beperkt, een en ander te bereiken in 1986. Dit kan gebeuren door een inkrimping van het aantal arbeidsplaatsen in de collectieve sector; het kan ook langs de weg van een beperking van de arbeidsinkomensniveaus in de collectieve sector. Een combinatie van inkrimping van het aantal arbeidsplaatsen en beperking van de arbeidsinkomensniveaus verdient de voorkeur. Er is nl. alle reden de omvang van het overheidsapparaat te stroomlijnen en wildgroei weg te snijden. Door een en ander hand in hand te doen gaan met werkschema's, waarbij de na ombuiging beschikbare loonsom over meer werkenden kan worden verdeeld, zal het ook mogelijk zijn de negatieve werkgelegenheidseffecten van zulk een stroomlijningsoperatie binnen aanvaardbare grenzen te houden. Het gaat er dan om minder uren te spreiden over meer mensen.

Uiteraard zal over de hierboven aangegeven afweging tussen inkomen en arbeidsplaatsen pas kunnen worden beslist na overleg met de centrales van overheidspersoneel en de overige daarvoor in aanmerking komende organisaties. Bij dit overleg over arbeidsvoorwaarden zal als uitgangspunt gelden dat in het nieuw te ontwikkelen beleid sectorale extra ombuigingen op salarissen niet meer als instrument tot het behouden c.q. tot het uitbreiden van arbeidsplaatsen zullen worden gehanteerd. De 1,65% operatie in het onderwijs leent zich dus niet voor herhaling.

De mogelijkheden voor het inzetten van werkloze onderwijsgeevenden als boventalligen ten bate van taakverlichting en voorrangbeleid zullen worden verruimd. Deze tijdelijke inschakeling met behoud van uitkering zal geschieden op basis van vrijwilligheid en zoveel mogelijk in deeltijd.

Bij het wegnemen van bepalingen in de wet- en regelgeving, die deze activiteiten belemmeren, zal naar een definitieve oplossing worden gestreefd.

Het eindresultaat voor beide sferen, te weten een uitgavenbeperking oplopend van f 4 mld. in 1984 tot f 12 mld. in 1986, kan niet afhankelijk zijn van de uitkomsten van dat overleg. Wel de wijze van invulling daarvan.

De uit de personeelsreductie voortvloeiende besparing zal voor de helft beschouwd worden als invulling van de noodzakelijke bijsturing in de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector en voor de andere helft als invulling van de taakstelling voor de rijksbegroting in engere zin.

Vóór 1983 zullen voorts op de rijksbegroting de volgende ombuigingen worden aangebracht.

	In f mln.
Verschuiving woningbouwprogram en verhoging woonlasten	300 mln.
Uitkeringsniveau voor werkloze jeugdigen	150 mln.
Additionele terugtrekking rijksbijdrage SF	200 mln.
Tolheffing rijkswegen	85 mln.
Beperkingen uitkeringen Gemeente- en Provinciefonds	140 mln.
Verhoging leerlingenschaal	225 mln.
Beperking uitgaven landinrichting, aankoop gronden en aanleg rioleringen	25 mln.
Verhoging toerekening VN-contributie aan OS-plafond	20 mln.
Beperking doorwerking statistische correctie in OS-plafond ¹	120 mln.
Versnelling omzetting kapitaalmarkt in budgetmiddelen t.b.v. OS	-50 mln.
	1215 mln.

¹ Onder gelijktijdige beperking van het stuwmeer.

De doorwerking van deze maatregelen naar volgende jaren dient tot – partiële – invulling van de taakstelling van f 6 mld. in 1986 voor de rijksbegroting in engere zin. Het dan nog ontbrekende ombuigingsbedrag zal door specifieke maatregelen worden gevonden. Als leidraad voor de verdeling van die ombuigingen over de departementen zal dienen de verdeling welke is neergelegd in bijlage Ila bij het rapport van werkgroep A. Deze verdeling kan door het kabinet worden gewijzigd, doch nimmer zodanig dat het aandeel van een departement, c.q. van de lagere overheden, daalt beneden de 60% van het uit bijlage Ila voortvloeiende percentuele aandeel in de ombuigingen, waarbij in aanmerking wordt genomen de bijdrage die een departement c.q. de lagere overheid heeft geleverd langs de weg van de in dit regeerakkoord reeds concreet vastgelegde ombuigingen.

Het bedrag dat beschikbaar komt door de inflatiecorrectie per 1 januari 1983 te beperken tot 80% wordt in mindering gebracht op de jaarlijkse totalen aan ombuigingen zoals opgenomen in bijlage Ila. Over de wijze waarop zal een nadere beslissing genomen worden als het totaalbeeld ter zake van de effecten van vermindering van het aantal formatie-uren en de specifieke ombuigingen, die wel realiseerbaar zijn, helder is en vaststaat. Alsdan kan ook worden gezien, of een deel van dit bedrag aan te wenden is voor verbetering van de positie van de laagste inkomens. Immers het inkomensbeeld dat nu in het eerste kwartaal van 1983 ontstaat – in het bijzonder de verhouding tussen de lasten welke op de schouders van de laagste en op die van de hoogste inkomens worden gelegd – is nog niet bevredigend.

Het overleg met de sociale partners in de adempauze moet echter worden afgewacht om te zien welke gevolgen dat zal hebben voor de inkomensontwikkeling in de primaire sfeer, alvorens een definitieve beslissing kan worden genomen over overheidsmaatregelen die bovenbedoelde verhouding verder kunnen verbeteren. Zulks kan heel wel in de loop van het jaar geschieden, zoals ook in het verleden wel is gebeurd.

8. Werkgroepen A en B

De in het rapport van werkgroep A gedane concrete voorstellen vormen, met inachtneming van de in dit regeerakkoord opgenomen passage met betrekking tot Bijsturing Rijksbegroting en Arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector en met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het regeerakkoord. De daarin ten grondslag liggende gedachtengangen vormen, eveneens met inachtneming van de gemaakte kanttekeningen, voor het kabinet uitgangspunt en richtsnoer voor het te voeren beleid.

De conclusies van werkgroep B vormen met inachtneming van de door beide fractievoorzitters daarbij gemaakte kanttekeningen onderdeel van het regeerakkoord.

9. Politie

De bescherming van de veiligheid van de burger en het tegengaan van vandalisme krijgen in de komende kabinetsperiode extra aandacht.

De politie wordt daar waar nodig extra uitgebreid. Door veranderingen in de organisatie van de politie worden de doelmatigheid en de taakuitoefening verbeterd.

De begrotingen van Justitie en van Binnenlandse Zaken blijven, voor zover het de materiële uitrusting van de politie betreft, op ten minste het huidige niveau van inspanning gehandhaafd.

Het ontwerp van een nieuwe Politiewet wordt zo snel mogelijk afgehandeld. Realisering van een éénsoortige provinciale politie zal daarbij centraal staan, waarbij – en onder het uitgangspunt dat – aan de gemeenten een zo groot mogelijke zeggenschap over het daar aanwezige onderdeel wordt gegeven.

Het aantal landelijke diensten wordt zo beperkt mogelijk gehouden.

De aanwijzingsbevoegdheid van de centrale overheid ten aanzien van het optreden van de burgemeester als hoofd van de plaatselijke politie blijft gehandhaafd.

Het zogenaamde Stopwettje wordt zo snel mogelijk ingediend en afgehandeld.

10. Wetgeving en rechtshandhaving

De discrepantie tussen werklast en capaciteit van het justitie-apparaat neemt zorgwekkende vormen aan. In de praktijk leidt dit tot verminderde handhaving van rechtsregels en grote vertraging bij procedures. Niet alleen komt hierbij de kwaliteit van de rechtsorde in het geding, door de sterke juridische regulering van de samenleving kan dit ook leiden tot nadelige gevolgen in de economische sfeer. Ook het effect van nieuwe wetgeving kan twijfelachtig worden als de handhaving daalt onder een bepaald niveau.

Naast toetsing van nieuwe wetgeving op haar financiële gevolgen, is toetsing op de consequenties voor de werkdruk van het justitie-apparaat noodzakelijk. Van deze toetsing dient in de toelichting bij wetsontwerpen verslag te worden gedaan. Ook dienen de indiening en een snelle parlementaire behandeling van wetsontwerpen, gericht op verbeteringen, vereenvoudigingen en bezuinigingen in de organisatie van rechtspraak, te worden bevorderd.

Voorts dient bij voorbereiding van wetgeving de mogelijkheid te worden overwogen aan de nieuwe wet een beperkte werkingsduur te verlenen.

Eenvoudige verkeersovertredingen, kleine vernielingen en ander op zich zelf licht vandalisme op straat, bedreigen door het massaal voorkomen de veiligheid op straat en in het verkeer. De bestaande wetgeving tot bestrijding ervan vergt veel administratieve rompslomp van de politie en verzwaart de werklast van de rechters. Op korte termijn zal een commissie worden ingesteld met de opdracht te bezien hoe preventie en afdoening van deze veel voorkomende criminaliteit kan worden verbeterd, alsmede met de opdracht wetsontwerpen ter zake voor te bereiden.

Bestrijding van fraude in zijn vele verschijningsvormen wordt met kracht voortgezet.

Ten einde de sterke groei van de uitgaven te beperken en deze beheersbaar te maken, is het noodzakelijk dat op zo kort mogelijke termijn de wijziging van de wet rechtsbijstand on- en minvermogenden tot stand komt.

Met het oog op de bescherming van de rechtszekerheid, een rechtvaardige behandeling van betrokkenen, een verantwoorde controle op het gebruik van collectieve middelen en de hantering van essentiële, in de wet verankerde, doelstellingen in de samenleving, is een beperking van regels en voorschriften nodig.

In de loop van 1983 zal het kabinet een nota aan de Tweede Kamer zenden over het verschijnsel van regulering en deregulering, gericht op vermindering van bureaucratische rompslomp en voorzien van concrete voorstellen. Meer in het algemeen zal bij de voorbereiding van nieuwe wetgeving aan dit aspect in het bijzonder aandacht moeten worden geschonken, waarbij ook mede de verhoogde procesbereidheid van burgers in de besluitvorming zal moeten worden betrokken.

11. Binnenlandse Zaken

Functionele reorganisatie in de vorm van decentralisatie heeft de voorkeur boven territoriale reorganisatie. De decentralisatie gaat vergezeld van de daartoe benodigde overheveling van financiële middelen en personeel van het Rijk.

De behandeling van het wetsontwerp splitsing provincie Zuid-Holland wordt voortgezet.

Ten aanzien van de beslissing over de provinciale indeling, respectievelijk toedeling van de IJsselmeerpolders en de eventuele splitsing van Overijssel wordt ernstig rekening gehouden met de daaraan verbonden financiële consequenties.

Het beleid ten aanzien van de streeksgewijze gemeentelijke herindeling wordt beoordeeld aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek daarover. De samenwerking tussen gemeenten is belangrijk voor de oplossing van de regionale problematiek. De daaruit voortvloeiende kosten komen voor rekening van de betrokken gemeenten.

Het project Reorganisatie Rijksdienst wordt voortgezet. Het kabinet biedt de Tweede Kamer ieder jaar voor het zomerreces een actieprogramma aan met voorstellen, gebaseerd op de rapporten van de commissie-Vonhoff.

Aansluitend op de aanbevelingen van de commissie-Vonhoff dient te worden gekomen tot sanering van de externe advisering. De Regering geeft voor het zomerreces 1983 aan de Tweede Kamer een overzicht welke externe adviesorganen voor opheffing in aanmerking komen en doet daarover tegelijkertijd voorstellen.

Vastgehouden wordt aan de door de Kroon benoemde Commissaris der Koningin en burgemeester.

In de komende kabinetsperiode wordt bijzondere aandacht gegeven aan de problematiek van de grote steden. Het kabinet neemt spoedig een standpunt in over de aanbevelingen gedaan door de gemengde werkgroep grote steden.

Lagere overheden zullen in evenredige mate bijdragen aan de totale ombuigingen van de overheidsuitgaven, een en ander geregeld in de meerjarenraming. Eventuele nadere ombuigingen ten laste van lagere overheden zullen op een zodanig tijdstip worden aangekondigd, dat deze overheden voldoende gelegenheid hebben dit in hun beleid adequaat te effectueren.

12. Mediabeleid

a. Het beleid met betrekking tot de toegang van buitenlandse programma's tot de Nederlandse kabelnetten zal in de komende kabinetsperiode met voortvarendheid worden ontwikkeld. In afwachting van een formulering van dat beleid zal tot uitgangspunt worden genomen dat, mede tegen de achtergrond van een zo breed mogelijke oriëntatie van het Nederlandse publiek, uitsluitend commerciële programma's met speciaal op Nederland gerichte reclame zullen worden geweerd.

b. Landelijke zendtijduitbreiding wordt in beginsel alleen gefinancierd en dus mogelijk uit opbrengsten uit de reclame verkregen door een geleidelijke uitbreiding van de STER-zendtijd. Indien zodanige meerinkomsten niet of in onvoldoende mate aanwezig zijn, zal het belang van zendtijduitbreiding worden afgewogen tegen het nadeel van verdere structurele verhoging van de omroepbijdragen met het oog op het zoveel mogelijk voorkomen van verdergaande lastenverzwaring van de burger.

c. Onderzocht wordt de mogelijkheid de uitzendingen van de Wereldomroep te doen voorafgaan en te doen besluiten door STER-uitzendingen.

d. Bij de uitbouw van de regionale en lokale omroep kunnen pers, uitgeverij en niet-commerciële instellingen worden toegelaten. Daarbij dient tot uitgangspunt:

1. geen commerciële invloed, noch bestuurlijk, noch feitelijk, op het programmabeleid;
2. waarborging van pluriformiteit bij regionale en lokale pers;
3. waar regionale en lokale reclame feitelijk geen begaanbare weg blijkt te zijn, zal – totdat het tegendeel blijkt – de financiering van de lokale/regionale omroep op het lokale/regionale vlak dienen te geschieden, dan wel via enige aanvulling uit de omroepbijdragen. De Medianota geeft hierover uitsluitel.

e. Gezien de leegstand van kanalen bij kabelnetten zal de optimale benutting daarvan in de Medianota aan de orde komen.

f. Onderzocht wordt hoe het droit de réponse van de kijker en de luisteraar in de Omroepwet beter gerealiseerd kan worden.

g. Onderzocht zal worden onder welke voorwaarden de pers tot Teletekst wordt toegelaten.

h. Met de sportorganisaties zal overleg worden gevoerd over verruiming van de voorschriften met betrekking tot de reclame, mede in relatie tot het opheffen van beperkingen van televisie-uitzendingen van sportwedstrijden. Bij dit overleg geldt als uitgangspunt dat verruiming van reclamevoorschriften dient te leiden tot vermindering c.q. uiteindelijke afschaffing van rijkssubsidie ten behoeve van de gezondmaking van het betaald voetbal.

13. Voorontwerp gelijke behandeling

De Regering neemt de kritiek – ook die van juridische aard – die door vele kringen in de samenleving is uitgeoefend op het voorontwerp gelijke behandeling luitengewoon ernstig. Zij erkent in het bijzonder het belang

van het bevorderen van tolerantie in een pluriforme samenleving. De Regering is voornemens het voorontwerp opnieuw in studie te nemen en met behoud van de uitgangspunten tot een nieuw ontwerp van wet te komen.

14. Onderwijs

Gezien het feit, dat het in deze regeerperiode gaat om overleg en experimenten, is het probleem van de keuze tussen één- of meersporigheid in het voortgezet onderwijs en derhalve ook de vraag van initiatieven of beslissingen, die de vrijheid van keuze voor wat betreft de onderwijsvorm in het voortgezet onderwijs aantasten, niet aan de orde.

15. Verkeer en Waterstaat

a. Tarieven openbaar vervoer

Ter zake van het rijksaandeel in de exploitatiekosten van het stads- en streekvervoer en van de Nederlandse Spoorwegen wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt in het rapport van werkgroep A. Een taakstellend budget via de begrotingen van de betrokken lagere overheden is hierbij van belang. Om het voorzieningenniveau van het openbaar vervoer te kunnen handhaven, zijn extra tariefsverhogingen onvermijdelijk, mede ter verbetering van de kwaliteit. De verhogingen zullen gedifferentieerd worden toegepast. De tarieven van de NS zullen zoveel mogelijk worden ontzien.

b. Rijkswegenfonds

Het Rijkswegenfonds zal worden gehandhaafd met het oog op de noodzakelijke continuïteit van aanleg en onderhoud van de rijkswegen. De voeding van dit fonds behoort aan prijsontwikkelingen te worden aangepast.

c. Verkeersveiligheid

Er komt een voortschrijdend meerjarenplan Verkeersveiligheid, waarin verkeersopvoeding, rijgedrag, snelheidsbeperkingen, controle, verplichte autokeuring en scheiding van verkeerssoorten tot hun recht komen. In het bijzonder zal rekening worden gehouden met de kwetsbare groepen in het verkeer. Ook de Raad voor de Verkeersveiligheid zal over dit meerjarenplan advies uitbrengen.

d. Luchtvaart

De Regering acht het gewenst het structuurplan Burgerluchtvaartterreinen spoedig te kunnen vaststellen, daarbij uitgaand van handhaving van de luchthaven Zestienhoven bij Rotterdam.

e. Eurocontrol

Het voortbestaan van het Eurocontrol-verkeersleidingscentrum Maastricht moet in samenwerking met de andere betrokken staten worden veilig gesteld. Bevorderd zal worden dat Nederland, België, Luxemburg en Duitsland zo volwaardig mogelijk een samenhangend geheel van verkeersleidingstaken door dit centrum laten uitvoeren. De realisering hiervan zal een daadwerkelijk begin met het overdragen van verkeersleidingstaken door Nederland mogelijk maken.

f. Waterstaat, Deltawerken

Ten aanzien van de versterking van zeewaterkeringen zal aan de hand van het inventariserend overzicht voor het aanbreken van het parlementaire jaar 1983/1984 over de huidige staat waarin deze verkeren, een nadere prioriteitstelling van de uit te voeren werkzaamheden plaatsvinden. Een dergelijke procedure zal ook worden gevolgd ten aanzien van de rivierwaterkeringen in het kader van het Deltaplan. Het een en ander is dringend noodzakelijk vanwege de spanning tussen de veiligheidseisen en de huidige stand van zaken. De streefdata van de toezeggingen, gedaan in het kader van de Deltawet, zijn resp. 1990 en 1998.

g. *Markerwaard*

Bij het voorbereiden van de regeringsbeslissing over de toekomst van het Markerwaardgebied zal de Regering de na het beleidsvoornemen in 1980 naar voren gekomen denkbeelden en inzichten in overweging nemen en streven naar een spoedige afronding van de besluitvorming.

h. *Postbank*

Na het uitbrengen van het voorlopig verslag over het wetsontwerp met betrekking tot de Postbank zal het kabinet een nader standpunt bepalen. Indien een vertraging zal optreden bij de behandeling van het wetsontwerp dan wel de noodzaak van belangrijke bijstelling duidelijk zou worden, zullen via wetgeving maatregelen genomen moeten worden om te garanderen dat RPS en Postgiro rendabel kunnen voortbestaan en zich verder kunnen ontwikkelen, waarbij concurrentievervalsing wordt tegengegaan.

16. Volkshuisvesting

a. Voor de woningbouwinspanning voor 1983 wordt aangesloten bij datgene wat werkgroep A voorstelt; echter bij de door de werkgroep voorgestelde inspanning voor de jaren na 1983 moet aangetekend worden dat de mede door het beleid te realiseren rentedaling de basis zal vormen voor het herstel van de vrije sector. Het voorgenumen huur- en subsidiebeleid werkt in dezelfde richting. Deze factoren zullen meegenomen worden in een studie, waarin wat nu voorzien wordt aan gesubsidieerde woningbouw en vernieuwbouw afgewogen wordt tegen de structurele woningbehoefte en gewenste bouwcapaciteit en het budgettaire kader. Deze studie zal voor de opstelling van de begroting 1984 afgesloten moeten zijn ten einde vast te stellen of de nu door de werkgroep voorgestelde verlaging van het meerjarenprogramma wel verantwoord is. Tot zulks gebleken is wordt als richtsnoer voor na 1983 aangehouden:

woningwet	20 000
premiehuur	20 000
premiekoop A	25 000
premiekoop B	16 000
wooneenheden	19 000
	<hr/>
	100 000

b. De hiervan afgeleide jaarlijkse nieuwbouwprogramma's zullen qua samenstelling recht doen aan de bestaande behoefte naar kleinere en goedkope huur- en koopwoningen, ook in de vrije sector. De daartoe benodigde medewerking van de gemeenten wordt verkregen in samenhang met de contingentering. Bijzondere aandacht blijft geboden voor o.a. huisvesting van bejaarden, gehandicapten, jongeren en etnische minderheden.

c. De Regering zal zich inspannen het herstel van de markt van koopwoningen te bevorderen. Ter zake zal zij de Kamer spoedig een nota aanbieden. De koopmogelijkheden voor huurders van een woningwetwoning of van een particuliere woning zullen, zonodig langs wettelijke weg, worden gestimuleerd, indien nodig met een terugkoopgarantie.

Aan de omzetting van huur- in koopwoningen of andersom zullen geen onredelijke belemmeringen in de weg worden gelegd.

Invoering van een landelijke uniforme garantieregeling op hypotheek wordt overwogen.

d. De verdeling van het nieuwbouwprogramma zal met name zijn gebaseerd op het woningtekort en het planaanbod. Bijzondere aandacht is daarbij vereist voor de grootste tekortgebieden, waaronder de grote en middelgrote steden.

e. Aan het beleid met betrekking tot de stads- en dorpsvernieuwing kent de Regering een hoge prioriteit toe. De in de meerjarenramingen thans voorziene verhoging van het stadsvernieuwingsbudget zal worden gehandhaafd.

f. Terzake van de woningverbetering zal, mede in het belang van de bewoners, een groter accent worden gelegd op groot-onderhoudsactiviteiten. Daarbij is een huurverhoging noodzakelijk. De inspraak van bewoners in vernieuwplannen zal worden bevorderd.

g. De Regering zal het beleid met betrekking tot de stadsvernieuwing op korte termijn gestalte geven in een Meerjarenplan Stadsvernieuwing.

h. Op korte termijn zal worden overgegaan tot afschaffing van overbodige regels en voorschriften in het bouwproces, met name de woontechnische voorschriften. Uniformering van de technische bouwvoorschriften wordt nagestreefd. Het beleid, gericht op kostenmatiging in de bouw, wordt onverkort voortgezet.

i. De Regering zal een evenwichtig woonlastenbeleid voeren voor zowel koop- als huursector.

j. Uitgangspunt voor de bepaling van het, zonodig gedifferentieerd, trendmatig huurverhogingspercentage vormt niet slechts de ontwikkeling van bouw- en exploitatiekosten, doch tevens het in de meerjarenramingen gehanteerde percentage van 6%.

k. Het beleid is gericht op versnelde harmonisatie en harmonisatie-ineens van huren.

l. De aanvangshuren zullen worden verhoogd met 0,25 procentpunt per jaar gedurende 4 jaar.

m. In samenhang met een in te dienen wetsontwerp individuele huursubsidie zal een algehele doorlichting van het bestaande systeem plaatsvinden.

n. Beperking van de groei van individuele huursubsidie is noodzakelijk. De normhuurquotes zullen vooralsnog jaarlijks zodanig worden bijgesteld, dat de individueel gesubsidieerde huurders een huurstijgingspercentage zullen ervaren dat gelijk is aan het trendmatig huurstijgingspercentage van niet individueel gesubsidieerden (zie ter zake het voorstel van werkgroep A). Daarbij zal het beleid erop gericht zijn de positie van de echte minima te ontzien. Onderzocht wordt in hoeverre rekening kan worden gehouden met meerdere inkomens per huishouden.

o. De financiering van de woningbouw vormt in toenemende mate een probleem. De Regering zal op korte termijn besluiten of en zo ja in hoeverre het dynamisch kostprijssysteem dient te worden aangepast, c.q. vervangen.

p. Ten einde te bereiken en vermits dat de procedures versneld en in totaal (voor alle overheden te zamen) goedkoper worden, zal de Regering zich inspannen in deze kabinetsperiode de decentralisatie van de volkshuisvesting landelijk in te voeren.

q. De Leegstandwet zal zo snel mogelijk integraal worden ingevoerd. Bezien wordt in welke mate het woonruimteverdelingsinstrumentarium op korte termijn en lange termijn (Huisvestingswet) aanpassing behoeft.

Ongewenste belemmeringen – zoals verkoopregulerende bepalingen – zullen worden weggenomen.

r. De coördinerende taak van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wordt versterkt onder meer door periodieke opstelling en bespreking van een homogene staat van bouwposten in de onderscheiden begrotingshoofdstukken.

s. De wijziging van de Wet Ruimtelijke Ordening zal ten spoedigste tot stand dienen te komen.

17. Volksgezondheid

a. De rechten van de patiënten worden beter in de wetgeving geregeld. Verbetering van de klachtenbehandeling en herziening van het medisch tuchtrecht krijgen voorrang.

b. Verschuiving van intramurale naar extramurale zorg, van professionele hulpverlening naar zelfzorg en mantelzorg en van curatief naar meer preventie wordt bevorderd. Er dient in samenhang met andere departementen een flankerend beleid te komen binnen de daarvoor reeds aangegeven ruimte in de meerjarenramingen.

c. Spoedige invoering van onderdelen van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg wordt, rekening houdend met budgettaire aspecten, beoogd.

d. Het dienstverband van medische hulpverlening in de tweedelijnsgezondheidszorg zal – zonder daartoe wettelijk te verplichten en met inachtneming van budgettaire consequenties – worden bevorderd.

e. De eigen bijdrage voor geneesmiddelen wordt overeenkomstig het voorstel in de Miljoenennota 1983 ingevoerd.

18. Milieuhygiëne

a. Milieubeleid is gericht op het bevorderen van ecologisch verantwoord handelen door de individuele burger, het bedrijfsleven en de overheid.

b. Een actieve en effectieve uitvoering van het nu voorgenomen milieubeleid is minimaal noodzakelijk, ook al om het risico van extra financiële offers in de toekomst te vermijden. Bovendien kunnen van deze uitvoering belangrijke innovatieve en werkgelegenheidsimpulsen uitgaan (bodemsanering, afvalverwerking, recycling). Indien echter de financiële middelen niet toereikend blijken te zijn, dan wel er andere dwingende omstandigheden blijken te zijn om het milieubeleid op alle deel terreinen onverkort uit te voeren, kan een zekere fasering in de uitvoering van sommige onderdelen van het milieubeleid noodzakelijk zijn. De milieuhygiënische normen zullen niet worden versoepeld, tenzij nieuwe feiten of inzichten daartoe aanleiding geven.

c. Aan de bestrijding van bodemverontreiniging zal prioriteit worden toegekend.

d. Het overleg over wenselijke en mogelijke aanpassingen van het wetsontwerp, bodembescherming zal worden voortgezet, met het oog op een krachtig, op preventie gericht bodembeschermingsbeleid.

e. De Wet algemene bepalingen milieuhygiëne zal bij voorrang worden uitgebreid met een hoofdstuk financiële bepalingen. Verder zal deze wet uitgebreid worden met hoofdstukken inzake vergunningen, plannen, normen, subsidie- en sanctiebeleid. Deze activiteiten zijn gericht op de uitbouw van deze wet tot een basiswet voor het milieu en op integratie en stroomlijning van de milieuhygiënische wetgeving.

f. Binnen het kader van de uitgangspunten en doelstellingen van het milieubeleid zal worden gestreefd naar een sterke vermindering van het aantal per inrichting benodigde vergunningen. Daar waar dit mogelijk is, zal worden volstaan met één, alles omvattende vergunning. Tevens zal worden gestreefd naar vereenvoudiging en versnelling van milieuhygiënische vergunningen en beroepsprocedures en naar verbetering van de normstelling.

g. Aan de samenhang tussen het milieuhygiënisch beleid en het energiebeleid zal zorgvuldig aandacht worden besteed. Hierbij past een actief voorlichtingsbeleid. Bij de toepassing van steenkool als brandstof in de elektriciteitsopwekking en in de industrie zullen de noodzakelijke milieuhygiënische randvoorwaarden worden gehandhaafd.

De Regering zal trachten op zo kort mogelijke termijn de dumping van radio-actief afval in de oceaan te beëindigen. Opslag van dit afval op land is wenselijk. In het besef dat procedures, welke voor het realiseren van een interim-opslagplaats noodzakelijk zijn, veel tijd in beslag kunnen nemen, zal de Regering er bij alle betrokkenen op aandringen te bevorderen dat deze procedures zich in een zo kort mogelijke tijdspanne zullen voltrekken.

i. Onderzocht zal worden op welke wijze de problemen kunnen worden opgelost welke zich voordoen bij de vergunningsverlening op grond van de Hinderwet aan veehouderijbedrijven in verband met toepassing van z.g. afstandtabellen.

BIJGEWERKTE KANTTEKENINGEN VAN DE FRACTIEVOORZITTERS BIJ HET RAPPORT VAN DE WERKGROEP A

De in het rapport van werkgroep A gedane concrete voorstellen vormen, met inachtneming van de in het concept-regeerakkoord opgenomen passage met betrekking tot Bijsturing Rijksbegroting en arbeidsvoorwaarden collectieve sector en met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het concept-regeerakkoord. De daaraan ten grondslag liggende gedachtengangen vormen, eveneens met inachtneming van de gemaakte kanttekeningen, voor het kabinet uitgangspunt en richtsnoer voor het te voeren beleid.

Blz. 27. Rentebeleid

Gezien het aanhouden van vrij grote overschotten op de lopende rekening van de betalingsbalans zullen aan het actieve rentebeleid dat de Nederlandse Bank voert nog zwaardere eisen worden gesteld om te voorkomen dat de voordelen als gevolg van binnenlandse bijsturing geheel of ten dele ongedaan gemaakt worden door opwaardering van de gulden.

Blz. 27. Normering budget, inkomensontwikkeling en ombuigingsscenario's

- In de relevante documenten is sprake van inkomensmatiging wanneer de inkomens minder stijgen dan de som van 0 initieel, 1 incidenteel en de gebruikelijke prijscompensatie.
- Ter zake van de normering voor het budgettaire beleid wordt verwezen naar de in het ontwerp-regeerakkoord opgenomen paragraaf.
- Met betrekking tot de door de werkgroep A geschetste scenario's kiezen fractievoorzitters nadrukkelijk voor een beleid met optimale algehele inkomensmatiging. Wat betreft de ombuigingstaakstelling sluiten zij zich aan bij de werkgroep en baseren zich dus voorshands op 2% inkomensmatiging en de daarbij behorende autonome matiging daarboven van de inkomens in de collectieve sector.

Blz. 28. De periode 1984 t/m 1987 moet zijn 1984 t/m 1986.

Blz. 28. Loon- en inkomstenbelasting

De terecht gesignaleerde effecten van een substantiële verlaging van loon- en inkomstenbelasting op het financieringstekort sluiten niet uit dat er plaats zou kunnen zijn voor beperkte – en dus het koopkrachtverlies slechts ten dele compenserende – verlichtingen in deze sfeer.
(Zie verder: «budgettaire normering» in het ontwerp-regeerakkoord).

Blz. 28. Wiebeltax

De opportuniteit van een wiebeltax-maatregel moet ook op korte termijn bezien kunnen worden in het licht van de te verwachten ontwikkelingen van de totale bestedingen.
(Zie verder: «budgettaire normering» in het ontwerp-regeerakkoord).

Blz. 28. Belang inkomensmatiging

Matiging van inkomensgroei in het bedrijfsleven is niet alleen van belang vanwege de doorwerking ervan op de inkomens in de collectieve sector doch ook vanwege de maatschappelijke solidariteit die daaruit spreekt.

Blz. 29. 2°. *WIR*

Naast bestrijding van oneigenlijk gebruik dient gestreefd te worden naar vereenvoudiging van de regelingen.

Blz. 29. 6°. *Industrie en innovatie*

Opmerkingen ter zake van de taakafbakening tussen de Departementen van Economische Zaken en van Onderwijs en Wetenschappen op het terrein van technologische ontwikkeling en innovatie zullen worden gezien in relatie met de besluitvorming over competentiekwesties.

Blz. 30. 8°. *Ontwikkelingssamenwerking*

Ter zake zij verwezen naar het ontwerp-regeerakkoord; opmerkingen ter zake van taakafbakening zullen worden gezien in relatie met de besluitvorming over competentiekwesties.

Blz. 31. *Beschikbaarheid risicodragend kapitaal*

Op korte termijn zal onderzocht met welke fiscale maatregelen het aantrekken van risicodragend vermogen door ondernemingen zou kunnen worden bevorderd.

Blz. 31. 11°. *Land- en tuinbouw en visserij*

Toegevoegd wordt:

«Ten behoeve van de verdere uitvoering van de wet Herinrichting Drents-Groningse Veenkoloniën bereidt de Regering in de komende periode een beslissing over de uitvoering voor».

Blz. 31. 12°. *Het regionale beleid*

De beide fractievoorzitters lezen deze paragraaf als volgt:

«Het regionale beleid blijft gericht op het versterken van de regionale component in het economische-structuurbeleid ten behoeve van die gebieden die duidelijk een achterstand vertonen. Dit betekent tevens dat het beleid zoals dat conform ISP en PUL wordt gevoerd in de komende periode erop gericht zal blijven om daar de regionale werkloosheidscomponent weg te werken. Tegelijkertijd zullen die maatregelen dienen bij te dragen dat de economische structuur van het land wordt verstevigd. De diverse departementen dienen bij hun activiteiten rekening te houden met de belangen van deze regio's en met eerder gemaakte afspraken».

Blz. 31. e.v. *Herverdeling van beschikbare arbeid*

Waar de overheid als werkgever optreedt zullen de genoemde mogelijkheden ter zake van de herverdeling van beschikbare arbeid met voortvarendheid worden toegepast.

Herverdeling van arbeid zou per onderneming doch ook heel wel per bedrijfstak geregeld kunnen worden.

Blz. 32. 2b. *Jeugdwerkplan*

De fractievoorzitters zijn van oordeel dat binnen zes maanden na het optreden van het nieuwe kabinet een begin moet worden gemaakt met de uitvoering van een jeugdwerkplan.

Blz. 32. *Arbeidscontracten voor bepaalde duur*

De fractievoorzitters voegen aan deze suggestie toe dat de betrokken werknemers na afloop van het contract hun rechten op sociale voorzieningen in het kader van WW en WWV e.d. blijven behouden.

Blz. 32. *Minimumjeugdloon*

Een andere, te overwegen mogelijkheid zou kunnen zijn het moment van verkrijging van recht op het minimumloon op te schuiven in relatie tot een inleerfase, een en ander met een zelfde budgettaire resultaat.

Blz. 33. *Bijsturing arbeidsvoorwaarden collectieve sector*

Waar in de relevante teksten van regeerakkoord en bijlagen sprake is van «trendvolgers» willen de beide fractievoorzitters lezen «overige werknemers in de collectieve sector». De noodzakelijke beperking van de groei van de uitgaven die gemoeid zijn met de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector brengt onontkoombaar mee dat alle relevante instrumenten voor zulk een beperking in beginsel bespreekbaar zijn.

Blz. 34. 3.c. *Sociaal en fiscaal nummer*

De fractievoorzitters zijn van oordeel dat bij de invoering van een z.g. sociaal en fiscaal nummer het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer in acht genomen dient te worden.

Blz. 34. *Koppelingsproblematiek*

Een wijziging van het stelsel van sociale zekerheid is zeer urgent en moet met voortvarendheid worden aangepakt; in afwachting daarvan kan de uitgavengroei echter niet op zijn beloop gelaten worden; daarom kan er in die tussenliggende fase behoefte blijken te zijn aan nominale aanpassing van uitkeringen waarbij in beginsel alle relevante instrumenten bespreekbaar zijn.

De opmerking over de taakverdeling ter zake tussen SoZa en CRM zal worden bezien in relatie met de besluitvorming over competentiekwesties.

Blz. 35. *Nivellering*

Zij constateren met de werkgroep dat er de afgelopen 10 jaren reeds sterk genivelleerd is en het fiscale instrument niet meer geschikt is voor verdere nivellering; zij hebben de overtuiging dat de ruimte voor verdergaande nivellering door de overheid gering is en dat overigens hier een verantwoordelijkheid bij de sociale partners zelf ligt; zij sluiten zich overigens ook aan bij het standpunt van de werkgroep ten aanzien van de echte minima en ter zake van noodzakelijke correcties op inkomens die in monopolioïde situaties worden verdiend.

Blz. 35/37. *Woningbouw- en woonlasten*

Ter zake zij verwezen naar de betreffende passage in het ontwerp-regeerakkoord.

Blz. 37. *Opbrengst extra gasinzet*

Ter aanvulling van het op blz. 26 gestelde wordt aangetekend dat het bestemmen van deze opbrengst voor versterking van de economische structuur alleen verantwoord is wanneer sprake is van gasbaten die, zonder deze extra opbrengst, even groot als of groter zijn dan in de begroting was geraamd, een en ander ex post te constateren.

Blz. 37. «*Kleine velden*»

Bij de afhandeling van dit wetsontwerp ware mede te betrekken de problematiek van het fiscale regime voor off-shore-installaties.

Blz. 38. *Opslag radio-actief afval*

De fractievoorzitters lezen de betreffende zin als volgt:
«Het beleid ter zake van radio-actief afval dient gericht te worden op langdurige tijdelijke opslag».

Blz. 38. *Vervroegde afschrijving*

Naast de opportuniteit van wederinvoering van vervroegde afschrijving zal ook de mogelijkheid van verlaging van de vennootschapsbelasting en de effecten daarvan op de nationale economie worden onderzocht.

Blz. 38. *Fiscale aftrekbaarheid groot onderhoud*

Bij een eventueel tijdelijk fiscaal weer aftrekbaar maken van groot onderhoud van de eigen, tot hoofdbewoning dienende, woning, hetgeen op korte termijn dient te worden beoordeeld, kan de hoogte van het huurwaardeforfait worden betrokken.

Blz. 40. *Vervanging WWV voor jeugdigen*

Het in overweging geven in de toekomst WWV-uitkering voor beneden-23-jarigen te vervangen door een uitkering krachtens de RWW wordt verstaan als een advies dit te doen voor z.g. nieuwe gevallen.

Bijlage IIA

Naast hetgeen in het ontwerp-regeerakkoord is gezegd over ontwikkelingssamenwerking en woningbouw- en woonlasten, hetwelk amendering inhoudt van enkele voorstellen in bijlage Ila van het werkgroeprapport, is ook ter zake van defensie een amendement aangebracht op een voorstel uit bijlage Ila. Dit houdt in dat de met de civiele verdediging gemoeide uitgaven niet ten laste zullen worden gebracht van het defensiebudget, omdat zulks strijdig zou zijn met de in het ontwerp-regeerakkoord overeengekomen reële stijging van de defensie-uitgaven in de jaren 1983–1986 met 2% per jaar.

De beide fractievoorzitters hebben vastgesteld dat de paragrafen in het regeerakkoord over Ontwikkelingssamenwerking en Defensie een negatieve invloed hebben op het financiële beeld zoals dat in het rapport van de werkgroep A is vervat en wel in de orde van grootte van f 365 mln. in 1983 oplopend tot f 420 mln. in 1986. Fractievoorzitters zijn van oordeel, dat uiteraard nadere ombuigingen moeten worden gevonden om het meerjarenbeeld weer in overeenstemming te brengen met het door de werkgroep A voorgestelde financiële kader.

Met betrekking tot de invulling van die ombuigingen geven de fractievoorzitters in overweging daarbij voor 1983 de volgende posten in beschouwing te nemen:

a. van de door de werkgroep A geïnventariseerde ombuigingsmogelijkheden ter grootte van f 1120 mln. is in het financiële kader, gehanteerd door werkgroep A, slechts f 950 mln. benut (zie paragraaf 8.c); resteert f 170 mln.

b. een onttrekking aan het Gemeentefonds gericht op versobering en versnelde toepassing van het profijtbeginsel van f 50 mln.

c. enige temporisering van werken in de sfeer van Rijksgebouwendienst, Spoorwegen en ruilverkaveling ter grootte van f 70 mln. (niet-structureel).

BIJGEWERKTE KANTTEKENINGEN VAN DE FRACTIEVOORZITTERS BIJ HET RAPPORT VAN DE WERKGROEP B

De conclusies van werkgroep B vormen met inachtneming van de door de voorzitters van de fracties van C.D.A. en V.V.D. daarbij gemaakte kanttekeningen, onderdeel van het concept-regeerakkoord.

Deze kanttekeningen omvatten het volgende:

Blz. 50, punt 5. Onderwijs

De laatste volzin wordt als volgt gelezen:

Hierbij zal de mogelijkheid worden betrokken van financiering van door het bijzonder onderwijs op te richten regionale organen.

Indien de financiële mogelijkheden blijken te ontbreken, zal punt 5 niet kunnen worden gerealiseerd.

Blz. 51, punt 6, sub e. Onderwijs

Het verrichten van taken door de verzorgingsstructuur dient zoveel mogelijk te geschieden in samenwerking met de opleidingen.

Blz. 51, punt 7. Onderwijs

Met behoud van het principe van toegankelijkheid van het onderwijs en van de onafhankelijkheid van de boven 18-jarigen, wordt alvorens te beslissen over indiening van een wet op de studie-financiering, een afweging gemaakt welke het budgettaire en kapitaalmarktbeslag is, verbonden aan invoering van een voorgestelde wettelijke regeling.

Blz. 51, punt 9. Onderwijs

De kennis en de ervaring van de centra bedrijfsleven/onderwijs zullen worden ingebracht in de activiteiten van de contactcentra onderwijs-arbeid.

Blz. 52. Koepelorganisaties

In plaats van Koepelorganisaties lezen: «Welzijns-koepelorganisaties».

Blz. 52. Vrijwilligerswerk

In plaats van Vrijwilligerswerk lezen: «Vrijwilligerswerk en uitkering».

Blz. 52.

Particulier initiatief plaatsen achter Kaderwet Specifiek Welzijn.

Blz. 52. Drugsbeleid

De laatste volzin wordt als volgt gelezen:

Een harde aanpak van de drughandel is geboden.

Blz. 53. Emancipatie

Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid geschiedt met behoud van het recht op persoonlijke keuze.

Blz. 53. Minderhedenbeleid

Een actief remigratiebeleid zal voorwaardenscheppend en perspectiefvol dienen te zijn.

Blz. 53, punt 3. *Mediabeleid*

In plaats van kabeltelevisienetten lezen: kabelnetten.

Blz. 53. *Mediabeleid*

Punt 6 wordt als volgt gelezen:

De programma's van de NOS worden beperkt tot essentiële taken: nieuwsvoorziening, programma's over gebeurtenissen met een nationaal karakter en het verschaffen van uitingsmogelijkheid aan die maatschappelijke, culturele of godsdienstige dan wel geestelijke stromingen in het volk, welke niet door een omroep vertegenwoordigd zijn.

Blz. 53. *Geschiedpunten Mediabeleid*

Overeenstemming is bereikt conform de tekst, die is opgenomen in het concept-regeerakkoord. Daarin is een gewijzigde formulering met betrekking tot toelating van de pers tot Teletekst opgenomen.

NIEUWE TAAKVERDELING TUSSEN DE MINISTERS VAN FINANCIËN EN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING¹

1. Wereldbank-Instellingen, Regionale Ontwikkelingsbanken en Speciale Fondsen

De ministers van Financiën en voor Ontwikkelingssamenwerking hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het beleid ten aanzien van de Wereldbank-Instellingen, de Ontwikkelingsbanken en de Speciale Fondsen, met dien verstande dat:

- a. de minister van Financiën is, c.q. benoemt de gouverneur van de Wereldbank-Instellingen.
- b. de minister voor Ontwikkelingssamenwerking is, c.q. benoemt de plaatsvervangend gouverneur van de Wereldbank-Instellingen;
- c. de minister voor Ontwikkelingssamenwerking is, c.q. benoemt de gouverneur van de Regionale Ontwikkelingsbanken en Speciale Fondsen;
- d. de minister van Financiën is, c.q. benoemt de plv. gouverneur van de Regionale Ontwikkelingsbanken en Speciale Fondsen, met dien verstande dat de bestaande regeling met betrekking tot het Internationale Fonds voor Ontwikkeling van de Landbouw inzake de verantwoordelijkheden van de Ministeries van Ontwikkelingssamenwerking en Landbouw ongewijzigd blijft;
- e. benoeming en ontslag van door Nederland of in combinatie met Nederland aan te wijzen bewindsvoerders, c.q. plaatsvervangend bewindsvoerders geschiedt in onderlinge overeenstemming tussen de ministers van Financiën en voor Ontwikkelingssamenwerking;
- f. vaststelling van instructies, alsmede samenstelling en leiding van delegaties vindt plaats in onderlinge overeenstemming. Bij verschil van mening beslist de ministerraad. De verslaggeving geschiedt aan beide ministers;
- g. uit de gewijzigde taakverdeling zullen de begrotingstechnische consequenties worden getrokken.

2. Internationale Monetaire Fonds

De president van de Nederlandsche Bank is gouverneur van het Internationale Monetaire Fonds, de thesaurier-generaal is plaatsvervangend gouverneur; de minister voor Ontwikkelingssamenwerking wordt voorzien van informatie bij ontwikkelings-politieke kwesties en geraadpleegd bij kwesties ten aanzien van ontwikkelingslanden waarmee Nederland nauwe banden onderhoudt.

Ter zake van buitenlandse politieke aspecten wordt de minister van Buitenlandse Zaken geraadpleegd.

3. Development Committee

De minister van Financiën is, c.q. benoemt het lid van het Development Committee van Bank en Fonds; de minister voor Ontwikkelingssamenwerking is, c.q. benoemt het associate lid van dit comité.

Vorbereiding van beleid vindt in gezamenlijk overleg plaats.

4. Consortia, Consultatieve Groepen

De verantwoordelijkheid voor het beleid in Consortia, Consultatieve Groepen (e.d.) berust bij de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, met dien verstande dat:

¹ Ter vervanging van paragraaf A van de brief van de minister-president dd. 13 november 1973, Tweede Kamer, 1973-1974, nr. 12 697.

a. de coördinatie van de beleidsvoorbereiding op ambtelijk niveau blijft plaatsvinden in de Coördinatie Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking. De in deze commissie vertegenwoordigde ministers kunnen belangrijke punten waarover geen overeenstemming bestaat aan de orde stellen in de ministerraad;

b. het vaststellen en uitzenden van instructies en het samenstellen van delegaties geschiedt door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

5. Schuldenregelingen

Het beleid ten aanzien van schuldenregelingen waarbij door de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden verstrekte officiële leningen betrokken zijn, wordt in onderlinge overeenstemming tussen de ministers van Financiën en voor Ontwikkelingssamenwerking vastgesteld.

6. Interdepartementale stuurgroep

Er komt een interdepartementale stuurgroep voor periodiek overleg tussen de ministers van Financiën en voor Ontwikkelingssamenwerking over vraagstukken die de verantwoordelijkheid van beide bewindslieden raken. De instructies ten behoeve van internationale bijeenkomsten, voor zover daar ontwikkelingsrelevante problematiek aan de orde komt, worden in deze stuurgroep voorbereid en vervolgens volgens de geldende procedures vastgelegd.

29 oktober 1982

TAAKAFBAKENING TUSSEN DE MINISTERIES VAN ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN EN VAN ECONOMISCHE ZAKEN MET BETREKKING TOT HET WETENSCHAPSBELEID EN DE TECHNOLOGIE

1. a. De minister van Economische Zaken krijgt de verantwoordelijkheid voor het innovatie- en technologiebeleid. Hij wordt met name belast met het industriegerichte onderzoek en het energie-onderzoek. Hij wordt projectminister voor het technologiebeleid.

b. Met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor externe organisaties geldt het volgende:

TNO

De minister van Onderwijs en Wetenschappen is in bestuurlijk en administratief opzicht coördinerend voor geheel TNO, met name op gebieden als organisatie en personeelsbeleid.

De minister van Economische Zaken wordt primair verantwoordelijk in inhoudelijke zin voor onderzoekprogramma's op de gebieden die hij behartigt, waaronder industriële technologie en energie.

De minister van Economische Zaken benoemt drie leden van de Raad van Toezicht.

Maritieme sector

De minister van Economische Zaken wordt primair verantwoordelijk voor:

- de Stichting Coördinatie Maritiem Onderzoek;
- het Maritiem Research Instituut Nederland (fusie van het Nederlands Maritiem Instituut en het Nederlands Scheepsbouw Proefstation);
- voorzitterschap en secretariaat Interdepartementale Commissie Maritieme Research.

Ruimte-onderzoek en ruimtetechnologie

De minister van Economische Zaken treedt op als coördinerend bewindsman op het gebied van ruimte-onderzoek en ruimtetechnologie. Dit houdt onder meer in voorzitterschap en secretariaat Interdepartementale Commissie Ruimte-onderzoek en Technologie, vertegenwoordiging van de Nederlandse Regering in de Europese Ruimteconferentie, beheer van de moederpost voor contributie aan European Space Agency.

Micro-Elektronica

De minister van Economische Zaken wordt primair verantwoordelijk voor de Coördinerende Stichting en de Centra voor Micro-Elektronica.

Internationale instellingen

De verantwoordelijkheid voor internationale instellingen op de terreinen van wetenschappen en technologie zal in overeenstemming met het voorgaande worden geregeld.

c. Ter realisering van voornoemde taakverschuiving tussen Onderwijs en Wetenschappen en Economische Zaken zal een deel van de huidige hoofddirectie Wetenschapsbeleid overgaan naar Economische Zaken. Op laatstgenoemd ministerie zal een stafdirectie voor technologiebeleid worden ingesteld.

2. De minister van Onderwijs en Wetenschappen initieert, in samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau, het onderzoek, gericht op het zichtbaar maken van de maatschappelijke en ethische consequenties van technologische vernieuwingen en invoering van die vernieuwingen.

3. Er wordt een permanente ministeriële commissie ingesteld, onder leiding van de minister-president, voor het informatiebeleid. Van deze commissie zullen – behalve de minister-president – in elk geval deel uitmaken de ministers van Verkeer en Waterstaat, van Welzijn en Volksgezondheid, van Economische Zaken en van Onderwijs en Wetenschappen.

TAAKAFBAKENING STAATSSECRETARIS VOOR BUITENLANDSE HANDEL

Bij de taakafbakening van de staatssecretaris voor Buitenlandse Handel en tussen deze en de minister van Economische Zaken gelden de volgende uitgangspunten:

1. De staatssecretaris is primair verantwoordelijk voor de handelspolitiek en het exportbeleid.
2. De staatssecretaris is primair verantwoordelijk voor het exportkrediet-verzekerings- en garantiebeleid, welk beleid blijft gebaseerd op verzekerings-technische uitgangspunten. In gevallen waarbij landen die bilaterale financiële hulp van Nederland ontvangen met schuldproblemen te kampen hebben, wordt het beleid vastgesteld in overleg met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.
3. Binnen het kader van de bestaande competentieregelingen met Buitenlandse Zaken¹ en Ontwikkelingssamenwerking² is de staatssecretaris belast met het handelsverkeer tussen de lid-staten en het externe handelsbeleid van de Europese Gemeenschap, alsmede met het beleid ten aanzien van GATT, UNCTAD en OESO.
4. De minister regelt met de staatssecretaris de reorganisatie van taken en functies die nu worden vervuld door het Directoraat-Generaal voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen en de Directie voor de Economische Voorlichting en Exportbevordering, en met de minister van Financiën de begrotingstechnische consequenties verbonden aan de taakuitoefening van de staatssecretaris.
5. De staatssecretaris voert in het buitenland de titel minister.

¹ Zie de brief van de minister-president dd. 9 maart 1972, Tweede Kamer 1971-1982, nr. 11743.

² Zie paragraaf B sub 1 van de brief van de minister-president d.d. 13 november 1973, Tweede Kamer 1973-1974, nr. 12697.